ailem

DİB YAYINLARI

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

ailem

DİB
YAYINLARI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 1097

Halk Kitapları - 258

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel Salman

Koordinasyon
Yunus Akkaya

Proje
Din Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

Editör
Doç. Dr. Huriye Martı

Grafik & Tasarım
Ali Akgün / aral.org

Baskı Takip
İsmail Derin

Baskı Hazırlık
Ali Çınkı

Baskı
Damla Ofset Matbaacılık ve Tic. A.Ş.
Tel: 0.332 345 00 10

3.Baskı, Konya – 2016

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 05.09.2013/51

2016-42-Y-0003-1097
ISBN: 978-975-19-6328-4
Sertifika No:12930

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
www.diyanet.gov.tr

Yazarlar
Doç. Dr. Huriye Martı
Dr. Fatma Bayraktar Karahan
Mürüvvet Aktaş
Halime Karabulut
Doç. Dr. Yaşar Yiğit
Hüseyin Öresin
Mehmet Dinç
İsmail Özgören
Dr. Elif Arslan
Ayşenur Özkan

İçindekiler

Ön Söz

Aile, çocukluktan gençliğe, yetişkinlikten yaşlılığa uzanan hayat serüveninin her adımında insanı anlamla tanıştıran muhteşem birlikteliğin adıdır. Farklı hayatları aynı çatı altında buluşturan aile, aralarında dokuduğu bağlarla onların birbirlerine geçmelerini, birbirlerini bütünlemelerini ve güçlenmelerini sağlar. Başka evlerde yaşasalar bile, aslında görünmez bir cam çatı altında birleşen insanlar olarak akrabalar da bu bağların birer ilmeğidir. İnsan, ailesi ve akrabaları sayesinde korunup kollanmanın, sevilip sayılmanın, güvenip inanmanın, acıyı da mutluluğu da paylaşmanın, huzura kavuşmanın tadına varır. Ahlâkını, inancını, kültürünü, geleneğini ve değerlerini ailesinden miras alır. Duyguları aile okulunda öğrenir, ilk alışkanlıklarını orada kazanır, ilk çarelerini orada dener. Kısacası aile demek birlik demektir; birlikte dirlik demektir…

Modern zamanların aile üzerindeki en derin etkisi, birlik duygusunu zedeleyerek aile bağlarını gevşetmesi ve insanı yalnızlığa itmesidir. Ekonomik özgürlüğe sahip aile bireylerinin, hayatlarını dilediğince sürdürebilen bağımsız insanlar olma iddiasıyla birbirlerinden uzaklaşması, modern toplumların en acı tecrübelerinden biridir. Halbuki aile bireyleri birbirlerine sadece maddi anlamda değil, aynı zamanda manevi anlamda da muhtaçtır. Sadece

birbirlerini yedirip giydirmekle, barındırıp geçindirmekle değil, duygusal ve zihinsel anlamda besleyip büyütmekle de sorumludur. "Birlikte ama yalnız" yaşamak değil, "bir ve beraber" yaşamaktır aile…

Aile birlikteliğinin kalıcı olması ve mutluluk getirmesi, yaş ve cinsiyet farkı gözetilmeksizin aile içinde her bireyin sevgi ve saygı görmesi ile yakından ilişkilidir. Aile bireylerinin kendilerine has karakterleri, tecrübeleri, öncelikleri, hayalleri, fikir ve idealleri olması doğaldır. Aile huzuru ancak bütün bu farklılıkları tanımakla, onları zenginliğe dönüştüren bir hassasiyet göstermekle ve sağlıklı bir iletişim örgüsü kurmakla sağlanabilir.

İşte bu noktadan hareketle elinizdeki çalışma, ailenin kurulması, korunması ve güçlendirilmesi adına sosyal bilimlerin ve dinî kaynakların danışmanlığına müracaat etmeyi; bir yuvanın karşılaştığı risk alanlarını dikkate almak suretiyle sorunlara dair çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Bizleri yüreklendirmekte; aile değerlerimizi hatırlamaya, ailemiz hakkında sorumluluk üstlenmeye ve daha mutlu, güvenli, dayanımlı yuvalar için emek vermeye davet etmektedir.

Editör

Mescitte, çarşıda ya da yolculukta olmadığı zamanlarda Peygamberimiz ne yapıyordu? Evinde neyle meşgul oluyor, nasıl vakit geçiriyordu? Kendisini aile fertlerinden soyutlayarak ibadetle meşgul oluyor ya da bir köşede tefekkürle zamanını değerlendiriyor olabilir miydi? Merakını yenemeyen bir sahabi, Peygamber Efendimizin sevgili eşi Hz. Âişe'ye gelerek sordu: "Allah Resûlü evinde ne yapardı?" Hz. Âişe şöyle cevap verdi: "Allah Resûlü ailesinin işleriyle ilgilenirdi, yani ailesinin hizmetinde bulunurdu. Namaz vakti gelince de namaza çıkardı."[1]

ailem ve ben

Doç. Dr. Huriye MARTI

Peygamberimiz şöyle dua ederdi:

"Allah'ım! Senden dinim, dünyam, ailem ve malım hakkında af ve afiyet dilerim."

(Ebû Dâvûd, Edeb, 100-101)

Nedir Aile?

Aile, hayata gözlerini açtığı anda insanı sarıp sarmalayan, koruyup kollayan, bağrına basan o eşsiz birlikteliğin adıdır. Aile, bu kocaman ve gürültülü dünyada ne yapacağını şaşıran minicik bir bebeğin duyduğu ilk güven, tattığı ilk huzur, yaşadığı ilk mutluluktur. Annesi, sevgi dolu bir sesle ona yalnız olmadığını fısıldar. Babası, "Kimsesiz ve desteksiz değilsin, yanında biz varız." der.

Ailesinin kendisine açtığı pencereden dünyayı görür bebek. Yıllar ilerledikçe çocukluğu yaşar, gençliği tadar ve yetişkin olur. Her basamakta kendi ayakları üzerinde durması için onu yüreklendiren, eğiten ve hayata hazırlayan bir okuldur aile… Ona fedakârlığı, vefayı, ahlâkı ve inancı öğreten en uzun soluklu eğitim yuvasıdır. Kültürünü, geleneğini ve değerlerini ailesinden miras alır insan. Ölümün kederini de, düğünün neşesini de ailesiyle paylaşır. Sorumluluğu, adaleti ve onuru ailesinde görür. Duyguları öğrenir, ilk alışkanlıklarını kazanır, ilk çarelerini dener. Velhasıl aile, insanın hayat kaynağıdır…

Bir Aile Kuruluyor

Eşi ve ortağı olmayan Yüce Allah, bitkisiyle, hayvanıyla her varlığa bir eş hediye etmiştir. Varlıkların en kıymetlisi olan insanoğlunu da yalnız bırakmamış, ona da bir eş vermiştir. Aileyle "huzur" iklimine kavuşan canlar ve kadın ile erkek arasında Allah tarafından örülen bağlar Kur'an'da şöyle anlatılır: *"Allah'ın varlığının belgelerinden biri de, kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesidir. Bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."*[2]

Yeryüzünün ilk ailesinde, Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın hayatları bir yuvada birleşir. Hayat bir imtihandır ve Âdemoğulları ile Havvakızları bu imtihanın maddi ve manevi meşakkatlerini birlikte göğüslemek üzere kol kola girip yola çıkarlar. Çünkü birbirlerini destekleyen, bütünleyen, koruyup kollayan hâlleriyle onlar, Peygamberimizin ifadesi ile *"bir bütünün benzeşen ve diğerini tamamlayan iki yarısıdır."*[3]

Rabbimiz, *"Aranızdan bekâr olanları evlendirin…"*[4] ayetiyle erkek ve kadının evlenerek bir yuvayı paylaşmalarını ister. Sevgili Peygamberimiz de, evliliğin kendi sünneti olduğunu ısrarla dile getirir ve gençlere şöyle seslenir: *"Evlenme imkânı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur."*[5] Nikâhla kurulacak sağlıklı bir aile, ruha şifa veren bir nimettir. Kalabalıklar içinde yalnız kalmış bir yürek, eş ister…

İki ayrı yol, iki ayrı ömür evlilikle birleşir. Dualar edilir: "Allah'ım! Bu anlaşmayı uğurlu ve bereketli kıl. Yeni evlenen çifti ülfet, muhabbet ve bağlılık duygularıyla kaynaştır. Aralarına nefret, fitne ve ayrılığın girmesine izin verme. Tıpkı Âdem ile Havva'yı, Muhammed (s.a.s.) ile Haticetü'l-Kübrâ'yı, Ali ile Fâtımatü'z-Zehrâ'yı kaynaştırdığın gibi."

Nikâhla yepyeni haklar ve konumlar elde edilir. Ama kurulan yuvanın huzur içinde devamı için yeni sorumluluklar da yüklenmenin zamanı gelmiştir! Der ki Allah Resûlü: *"Dikkat edin! Sizin, hanımlarınızın üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakkı vardır."*[6]

Evlenince hem bedeni hem de ruhu için sağlam bir sığınağa kavuşmuş olur insan. Peygamberimiz, iffet ve onurunu korumak için aile kurmak isteyenlere Allah'ın mutlaka yardımcı olacağını müjdeler.[7] O hâlde bir aile kurulmasından hoşnut olan ve aileyi destekleyen, bizzat Yüce Allah'tır. Demek ki aile, gelişigüzel ve sıradan bir yaşam alanı değil; Allah'ın rahmeti ile korunan, O'nun bahşettiği çocuklar ile gelişen ve güzelleşen kıymetli bir kurumdur. Aile, toplumun çekirdeği, özü, yapı taşıdır. Evlilik sayesinde sadece iki beden korunmaz, bütün toplum temiz bir nesle sahip olur. Aile kurmak sadece iki insanı birleştirmez, aynı zamanda bir toplumu inşa eder…

Ailenizde hesapsız ve şartsız bir sevgi büyütün. "Şöyle yaparsan seni severim" diye şart koşmadan, "Şunu kabul edersen seni severim" diye sınırlamadan aile bireylerinize engin bir sevgi besleyin. Ailenize güvenin, güven verin.

Bir Aile Olgunlaşıyor

Evlilik cüzdanı, şahitler, misafirler, ikramlar, umutlar, dualar… Aile birliğinin kurulmasına, kimi zaman düğünler, ziyafetler, davullar, dernekler, kimi zaman da sade ve küçük törenler eşlik eder. Aslında hepsinin söylediği aynıdır: Artık iki insan, nikâh gibi "ağır bir sözleşmeye"[8] imza atarak eş olmuştur. Tek başına olmaktan kurtulmuş, can yoldaşına kavuşmuştur. Şimdi aile olmanın ne anlama geldiğini kavramaları, sorumluluklarının farkına varmaları, olgunlaşmaları gerekecektir.

Doğrusu aile kurmak kadar aile olmak da önemlidir. Aynı çatı altında geceyi geçirmek ya da aynı soy ismi taşımak, aile olmak için yetmez ki! Aynı duygu ve düşünce dünyasında buluşmak bazen mümkün olmasa da karşılıklı birbirinin duygularını dinlemek ve paylaşmak lazımdır. Hz. Mevlânâ'nın dediği gibi, "Aynı dili konuşanlar değil, aynı duyguyu paylaşanlar anlaşabilir!"

Bedenlerin yakınlığı kadar ruhların yakınlığına da muhtaçtır aile… Aynı sofrada karınlarını doyururken çok yakın görünseler de aslında birbirlerine kıtalar kadar uzak nice eşler vardır! 'Birlikte ama yalnız' olan aile fertleri mahzundur.

Kur'an, *"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar."*[9] der. İyilikte yardımlaşmanın örneği olarak İmrân ailesini anlatır bize… Onları hayır ile yâd eder.[10] Rabbimizin, iman eden ve Müslüman olan kullarına *"Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz."*[11] diyeceğini haber verir. Ama Peygamberimize eziyet için haince planlarıyla birbirlerine destek olan Ebû Leheb ve eşinin cehennem ateşinde nasıl cezalandırılacağını da anlatır…[12]

O halde aile demek, nikâh ve kan bağının çok ötesinde bir duygu ve fikir bağı kurmak demektir. Gönül birliği etmek ve Allah'ın hoşnutluğuna yakışır bir yaşamı paylaşmak demektir. Sadece bu dünyada değil ahirette de bir arada olacağının bilinciyle hareket etmek demektir.

Aileye Bir Çocuk Geliyor

Gönül, eşi olunca çocuğu da olsun ister. Neslini sürdürmeyi, anne babalığı tatmayı, yarına izlerinin kalmasını diler. Zekeriya Peygamber gibi el açıp dua eder: *"Rabbim! Bana katından temiz bir nesil ihsan et."*[13]

Dualar karşılığını bulduğunda, bir erkek ile bir kadın arasında evlilikle atılan ilk düğüm pekişir. Çocuk, aile olma fikrini ilmek ilmek işler, derinden derine perçinler. Yuvanın merkezine yerleşir ve aile serüvenine yepyeni bir yön verir. Kararlar onun ihtiyaçları düşünülerek alınır, planlar onun yararı öncelenerek yapılır. Günler, geceler, mallar, emekler yoluna feda olur…

Çocuğu olunca bir kadın "anne" olmanın mutluluğunu yaşar. Allah'ın bu kıymetli hediyesini şefkatle bağrına basar. Taşıdığı, doğurduğu, doyurduğu küçük canı kendisine tercih eder. Acısına, ayrılığına dayanamaz. Onun bu hâli Kur'an'da şöyle anlatılır: *"İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu sıkıntı üzerine sıkıntıyla karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte bu yüzden) biz insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş ancak banadır."*[14]

Anne ve çocuğu arasında daha ilk günden öyle eşsiz bir bağ kurulur ki, bu bağı zedeleyen her şey, sağlıklı bir insan yetişmesine engel olacak kadar tehlikelidir. Bu yüzden Peygamberimiz bizi şöyle uyarır: *"Anne ile evladının arasını ayıranın, Allah da kıyamet günü sevdikleriyle arasını ayırır."*[15]

Annemizi görünce fedakârlığı ve samimiyeti öğreniriz. "Ağlarsa anam ağlar, gayrısı yalan ağlar." deriz. Emeğini tartmadan, sayıp hesaplamadan vermenin adıdır anne. Sınırlamadan, şart koşmadan, kıskanmadan sunulan sevginin adı…

Hata edip üzsek de yine annemizin kucağına sığınırız. "Ana gibi yâr, Bağdat gibi diyar olmaz" deriz. Affın, şefkatin ve hoşgörünün adıdır anne… Sabırla yoğrulan bir eğitimin adı…

Peygamberimizin tarif ettiğine göre, cennet anneye bir adım kadar yakındır[16] ve kendisine ikram ve iyilikte bulunulmasını en çok hak eden kimse annedir.[17] Anneyi korur Peygamber Efendimiz… Ona hürmetsizlik etmeyi, anlamsız tartışmalarla gönlünü kırmayı, düşmanca tavırlarla hatırını yok saymayı kesinlikle yasaklar.[18]

Bir erkek ise, çocuğu olduğunda "baba" olmanın onurunu yaşar. Ailesinin geçimini sağlamak, onları her türlü kötülükten korumak, çocuklarına güzel bir gelecek hazırlamak için çalışır çabalar. Ailesinin sorumluluğunu üstlenme konusunda önündeki en güzel örnek Hz. Peygamberdir… Onun müjdesi kulağında çınlar: *"Bir kimse sevabını sadece Allah'tan umarak ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için harcama yaptığında, bu onun için sadakadır."*[19]

Ama sadece ev halkının karnını doyurup sırtını giydirmekle sorumluluk bitmez ki… Baba, aynı zamanda ailesindeki her bireyin iyi huylu, sağlıklı, dengeli insanlar olarak topluma katılması için de emek vermelidir. Maddi ihtiyaçları kadar manevi ihtiyaçlarını da karşılamalı, merhamet eğitimi almış, güzel ahlâkla donanmış, kültürünü ve değerlerini benimsemiş bir nesil yetiştirmelidir. Zira Sevgili Peygamberimiz şöyle demiştir: *"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır."*[20]

Babamızla yaşarken saygıyı öğreniriz. Sevgiden beslenen bir hürmetin, incitmeyen aksine güven ve huzur veren bir otoritenin adıdır baba. Babamızın varlığıyla kendimizi korunmuş ve desteklenmiş hissederiz. "Babadan himmet, evlâttan hizmet!" deriz. Baba alın teri, helal kazanç, azim demektir.

Adaleti, insafı ve merhameti babamızı izleyerek öğreniriz. Şiddetin bir baba ile özdeş hâle gelmesi, ailede babanın korku ile anılması, çocuğun şiddeti ev içinde öğrenmesi ne acıdır! Hâlbuki Kur'an'da Hz. İbrahim, Hz. Yakub ve Hz. Lokman gibi sevgi ve şefkat timsali babaların hayatlarını buluruz. Çocuklarına *"Yavrucuğum"* diye seslenişlerini okuruz. Sevgili Peygamberimizin torunları ile gülüp oynayan, onlara sımsıkı sarılıp öpen, sırtına alıp gezdiren, hatta namaz kılarken ve hutbe okurken kucağına oturtan, sevgi dolu dualarla büyüten hâlini biliriz. Güzel duygularını yavrusundan gizleyen, gördüğü güzel davranışları takdir etmeyerek susan, sevmek bir yana döven bir baba, peygamberlerin örnekliğinden ne kadar nasiplenmiş olabilir ki!

Çocuklarınızla birlikte okuyun, birlikte düşünün, birlikte hayal kurun! Çünkü yavrularınızın ömür boyu sahip olacakları inanç ve değerlerin temelleri okul öncesi dönemde aile yuvasında atılmaktadır.

Dua ederiz: *"Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana babamı ve inananları bağışla."*[21] Hiçbirimiz anne babamızı seçemeyiz. Onlarla anlam kazanan ve bir ömür süren aile yolculuğunun nerede ve ne zaman başlayacağına biz karar veremeyiz. Ama anne-baba-çocuk üçgeninde nasıl bir ilişki geliştireceğimiz bize bağlıdır! Ailemizi var eden Allah, bu ilişkinin temellerini iyilik üzerine kurar: *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti."*[22]

Aile Bir Emanettir

Bir aile içinde gözlerimizi açmak da, yeni bir aile kurmak da aslında bir emanet zincirine halka olmak demektir. İnsanlar, özellikle de yakın ilişki içinde olan eşler ve çocuklar birbirlerine "mülkiyet bağı" ile değil, "emanet bilinci" ile bağlıdır. Canların yegâne sahibi olan Allah, bizi buluşturarak birbirimize emanet etmiştir. O hâlde eşimize ve çocuklarımıza karşı sorumsuzca, dilediğimiz gibi davranmaya hakkımız yoktur. Yüce Yaratıcı'nın emanetini gözü gibi korumayan, hırpalayıp zedeleyen, suistimal edenler, gün gelip emanetin sahibine hesap vereceğini unutuyor değil midir?

Veda Haccı'nda göz alabildiğine kalabalığa seslenen Peygamberimiz, emanetin sahibini şöyle hatırlatır: *"Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Çünkü siz, onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adını anarak (nikâh kıyıp) onları kendinize helâl kıldınız."*[23] Dolayısıyla eş olmak, bir başkasının üzerinde sınırsız egemenlik kurmak değil, hayatı kolaylaştırma ve güzelleştirme yolunda ona destek olmak demektir.

Bizler, anne baba olmakla yeryüzünün en kıymetli varlığı olan insanı yetiştirmeye aday oluruz. Elimizde işlenmeye hazır bir cevher vardır. Özen bekleyen bu nadide cevher de aynı zamanda kırılgan bir emanettir… İlgiye, sevgiye, hoşgörüye, eğitime ihtiyacı olan bu küçük yavru büyüdükçe, ona karşı sorumluluklarımız da artar. *"Mal ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür."*[24] buyurur Rabbimiz ve şunu ekler: *"Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Katında büyük mükâfat olan ise ancak Allah'tır."*[25]

Ailenizi "emanet bilinci" ile kucaklayın:

Affedici olun.

Öfkenizi yutun.

Ayıpları örtün.

Hata ettiğinizde özür dileyin.

Aile Bir İmtihandır

Bir imtihandır ailemiz. Emek isteyen, sabır gerektiren, ciddi bir imtihan... Rolümüz değişebilir hayatta; bugün çocuk iken yarın anne, bugün evlat iken yarın eş oluruz. Ama ömür sürdükçe, aileye olan ihtiyacımız ve ailemizle imtihanımız da sürer gider. O hâlde aile bağları zamanla ve mekânla sınırlanamayan bir özelliğe sahiptir. Aile hayatı ölümle sona eren bir süreç değil çok daha ötelere, ahirete uzanan bir hayattır. Küsmekle, reddetmekle, sütünü haram etmekle ya da dönülmez yeminler etmekle akrabalarını ve aile fertlerini hayatından çıkaramaz insan! Ruhundan söküp atamaz ailesini.

İnsan bazen aile meşgalesi içinde kaybolur. Hastalıklar, sınavlar, doğumlar, ölümler, sevinçler, kederler peş peşe gelir. Eşler sınavdır birbirine! Her yaştan çocuk, her boydan imtihan demektir! Biz bu yaman telâşe ile sürüklenirken, Kur'an şöyle seslenir: *"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız Allah'ı zikretmekten sizi alıkoymasın. Kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir."*[26]

Hassas dengeleri gözetmek elbette kolay değildir. Haklar kadar sorumluluklar, özgürlükler kadar sınırlar vardır aile hayatında. Ezmemek ve üzmemek kadar ezilmemek ve üzülmemek de gerekir. Aile adalet ister! Eve girince maskeler çıkar, herkes içinden geldiğince davranmak ister. Bu

yüzden eşimizle, çocuklarımızla, anne babamızla geçinmek, iş ortamında, çarşıda ya da okulda bir başkasına nazik ve sabırlı davranmaktan daha zordur. İşte bu yüzden rahmet peygamberi, *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır."*[27] buyurmuştur.

Aile bütünlüğünün korunması, ancak aileye değer vermekle, emek vermekle, aileyle birlikte zaman geçirmekle mümkündür. Kimi zaman eşi ile geçinmekte zorlanır insan; kimi zaman da eşini yitirdiğinde bir ailenin yükünü tek başına omuzlar. Bazen iyi bir evlat yetiştirmek uğruna ömür boyu çabalar; bazen de acısıyla yandığı yavrusunun ölümüne sabreder. Her hâlükârda Peygamberimizin uyarısına muhataptır: *"Ailenin senin üzerinde hakkı var!"*[28]

Saygı görmek mi istiyorsunuz?
Aile fertlerinize saygı göstererek önce siz örnek olun. Onların "sizden farklı bir kişiliğe ve düşünce dünyasına sahip olduğunu" kabul edin.

Anlaşılmak mı istiyorsunuz?
Aile fertlerinizle konuşurken suçlayıcı ifadeler kullanmak yerine, ne hissettiğinizi anlatan sade ve samimi cümleler seçin.

Sözünüzün dinlenmesini mi istiyorsunuz?
Laf oyunları yapan, alay eden, aşağılayan, suçlayan, iğneleyen, saldırgan bir üslup asla işinize yaramayacaktır. Aile fertlerinizle açık ve net, kibar ve dürüst bir konuşma tarzını deneyin.

Sorununuzu çözmek mi istiyorsunuz?
Çözebileceğinize inanın! Aile fertlerinize danışın, onların çözüm tekliflerine karşı saygılı ve iyi niyetli olun.

Sonuçta insan, *“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun!”*[29] ayetini sıkça hatırlamak, hem kendisini hem de ailesini kötüden ve kötülükten uzak tutmakla sorumludur. Olanca zorluğuna rağmen, hayat imtihanında ailesini göz ardı etmemeli, mutluluğu dışarıda değil evinde aramalıdır.

“İki cihan saadeti” için dua ederiz yeni evlilere… Her iki cihanda mutluluğa talip isek,

Tüketen değil besleyen,
Zayıflatan değil güçlendiren,
Bıktıran değil yaşama sevinci aşılayan,
Yok sayan değil saygı duyan,
İnciten değil değer veren,
Huzurlu bir aile hayatı için emek vermeye değer!

[1] Buhârî, Ezân, 44.
[2] Rûm, 30/21.
[3] Ebû Dâvûd, Tahâret, 94.
[4] Nûr, 24/32.
[5] Buhârî, Nikâh, 1, 3.
[6] Tirmizî, Radâ', 11.
[7] Nesâî, Cihâd, 12.
[8] Nisâ, 41, 21.
[9] Tevbe, 9/71.
[10] Âl-i İmrân, 3/33-34.
[11] Zuhruf, 43/70.
[12] Tebbet, 111/1-5.
[13] Âl-i İmrân, 3/38.
[14] Lokmân, 31/14.
[15] Tirmizî, Büyû', 52.
[16] Nesâî, Cihâd, 6.
[17] Buhârî, Edeb, 2.
[18] Buhârî, Edeb, 6.
[19] Buhârî, Îmân, 41.
[20] Tirmizî, Birr ve Sıla, 33.
[21] İbrahim, 14/41.
[22] İsrâ, 17/23.
[23] Müslim, Hac, 147.
[24] Kehf, 18/46.
[25] Enfâl, 8/28.
[26] Münâfikûn, 63/9.
[27] Tirmizî, Menâkıb, 63.
[28] Buhârî, Edeb, 86.
[29] Tahrîm, 66/6.

Mahzundu çocuk, gülmüyor, cıvıldamıyordu. Biri derdini anlasa, başını okşasa, teselli etse, küçücük yüreğindeki kocaman hüzün hafifleyecek, etrafına neşe dağıtacaktı yine. Enes b. Mâlik'in kardeşi Ebû Umeyr idi bu mahzun yürek. Resûlullah sık sık onların evini ziyarete gider, Ebû Umeyr'i sever, okşardı. Nuğayr adında küçük bir serçesi vardı çocuğun. Karşılaştıklarında Hz. Peygamber onun da hatırını sorardı: *"Ebû Umeyr! Serçecik ne yapıyor?"*[1]

Yine gelmişti Allah Resûlü. Ebû Umeyr'in neden böyle mahzun olduğunu sordu. Kimsenin derdine kayıtsız kalamazdı ki, hele çocuklarınkine… "Serçesi öldü, ondan böyle mahzun" dediler. Rahmet Peygamberi Ebû Umeyr'i yine okşadı, sevdi. Teselli edip serçesi için başsağlığı diledi. Küçücük yüreği bir kuş gibi hafifledi çocuğun, hâlden anlayanların en hayırlısı gelmişti çünkü yanına...

ailemde bir çocuk var

Doç. Dr. Huriye MARTI

"Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle."

(Furkân, 25/74)

Kimdir Çocuk?

Yüzünde bir hüzün vardı küçük çocuğun. Derdini anlayacak bir büyüğe, hâlini soracak ve teselli verecek bir sese ihtiyacı olduğu belliydi. Enes b. Mâlik'in kardeşiydi, adı Ebû Umeyr idi. Sevgili Peygamberimiz sık sık onların evini ziyarete gider, Ebû Umeyr'i severdi. Nuğayr adındaki küçük serçesinin de hatırını sorar, *"Ebû Umeyr! Serçecik ne yapıyor?"*[1] derdi.

Ebû Umeyr'in hüzünlü bakışlarını yere indirdiği o gün, Peygamberimiz yine sordu. Neydi bu hâlin sebebi? Çocuklara hüznü reva görmezdi zira Allah Elçisi. *"Serçesi öldü, ondan böyle üzgün."* dediler. Rahmet Peygamberi, Ebû Umeyr'i okşadı, sevdi. Teselli edip serçesi için başsağlığı diledi. Rahatlamıştı minik yüreği çocuğun, hâlden anlayanların en hayırlısı dokunmuştu çünkü bu yüreğe…

Bir Çocuk

Bir çocuk hayatın neşesi, evin bereketi, ailenin umududur. Doğacağını haber aldığımız ilk günden itibaren gönüllerimize sıcacık bir sevinç ve muhabbet ile yerleşir. Bu sevince tatlı bir telaş ve sorumluluk hissi eklenir. Aylar geçer, ruhlar bu yeni canın gelişine hazırlanır. Ve evin en değerli misafiri çıkagelir. Gülüşü, ağlayışı, nefes alıp verişi, göz açıp kapayışı, emeklemesi, konuşması, kısacası her hâli ile eve can gelir.

Çocuk, Rabbimizin eşsiz nimetleri arasında en sevimlisidir. Kur'an'ın ifadesiyle "göz aydınlığı"dır. Anne ve babanın geleceğe eser bırakma, adını yaşatma, neslini sürdürme dileğidir. *"Rabbim! Bana katından temiz bir nesil ihsan et. Şüphesiz, sen duayı hakkıyla işitensin."*[2] diye edilen dualara verilen cevaptır. Bir lütuftur çocuk. İlâhî ikramın adıdır, nimetin tadıdır…

Çocuk, her nimet gibi külfetini de beraberinde getirir. Önce sabırla beklenen aylar geçer; Kur'an'ın ifadesiyle *"sıkıntı üstüne sıkıntıyla yüklü"* annenin zorlu haftaları bitince uykusuz geceler başlar… Merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbimizin gönlümüze ilham ettiği şefkat sayesinde çocuğun bakımı, temizliği ve eğitimi kolaylaşır. Dışarıdan zor görünse de, anne olunca yemez yedirir insan; baba olunca giymez giydirir…

Çocuk bir imtihandır. Varlığı da yokluğu da uzun bir imtihan... Bu gerçeği Kur'an-ı Kerim şöyle ifade eder: *"Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Katında büyük mükâfat olan ise ancak Allah'tır."*[3] Evlat yokluğu, yürek acısıdır. Allah'a niyaz ederken başlıca isteklerimizden birisi çocuktur. Önce çocuğumuz olsun diye yalvarırız, sonra da onun sağlığı, başarısı, güzel ahlakı, huzurlu geleceği için dualar ederiz. Zekeriya Peygamberin Yahya'sı için el açışını hatırlayın! İmran ailesinin bir evlat için yakarışını ve Hz.

Meryem'in bu yakarışa cevap olarak ailesine emanet edilişini düşünün! Allah'ın, emanetini geri alması ise anne baba için sabır sınavlarının en çetinidir. Peygamber Efendimizin oğlu İbrahim'i toprağa verirken sessizce akıttığı gözyaşlarını anımsayın…

Çocuğun varlığı da başka tür bir imtihandır. Kollarımızın arasında pak, taze, şekil almaya hazır bir yavru vardır. Nasıl yetiştirecek anne babası onu? Nasıl eğitecek? İyi bir insan, güzel bir kul olmasına nasıl yardımcı olacak? Bu nazlı emaneti fıtratına uygun şekilde büyütüp, her türlü kötülükten koruyabilecek mi? Yoksa heba olup gitmesine müsaade mi edecek? Anne baba olmak, kıldan ince kılıçtan keskin bir köprüde yürümek gibidir. Çünkü evlat, insanın cennet anahtarı da hüsran kaynağı da olabilir…

Çocuk, Yüce Allah'ın bir aileye verdiği en kıymetli emanettir aynı zamanda. O, bize değil, Allah'a ait bir candır. Bakın ne buyrulur Kur'an'da: *"Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir. Yahut dilediğine hem erkek hem de kız evlât verir. Dilediğini de kısır bırakır. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir."*[4] O halde biz sadece çocuğun dünyaya gelmesi, büyümesi ve güzelce eğitilmesi için vesile kılınmış görevlileriz, emanetçileriz, gönüllüleriz…

Çocukluk, kâinatın gözbebeği olan insanoğlunun en masum hâlidir. Anne baba çocuklarının varlığına saygı duyarak, "*Allah'ın emaneti*" olduğunu unutmadan hareket etmelidir. 'Çocuk benim değil mi? İstediğim gibi davranırım!' deme hakkına hiç kimse sahip değildir. Evlat bir emanetse, emanetin sahibi olan Allah'a karşı gün gelip hesap verilecektir: Onu incittik mi, ihmal ettik mi? Dilimizden hakaret mi işitti, övgü mü? Elimizden dayak mı yedi, helal lokma mı? Kesemizden haram mı giydi, tertemiz elbiseler mi?

Bir çocuk topluma da emanettir. Onu korumak, haklarına saygı duymak, büyüyüp yetişmesine, okuyup öğrenmesine destek olmak, anne babasının olduğu kadar toplumun da görevidir. Öksüzleri, yetimleri, ailesini kaybetmiş ve sevgiye muhtaç çocukları sahiplenmek, onları korumak insanlık vazifesidir. Sevgili Peygamberimiz, *"Müslümanlar arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar arasında en kötü ev ise içinde kendisine kötü davranılan bir yetimin bulunduğu evdir."*[5] buyurur. Dolayısıyla gönlü kırık ve yalnız çocuklara el uzatmak, imanımızın gereğidir. Zira verilen emekle sadece onların değil, toplumun geleceği kurtulacaktır...

Anne baba olmak çoğu zaman hızlı ve doğal bir süreçtir. Ama esas hüner, anne babalık yapabilmektir. Anne babalık sadece yedirmek, giydirmek, okutmak, iş güç sahibi yapıp evlendirmek değildir. Çocuğun vücudunu besleyip giydirdiğin gibi, sıcaktan soğuktan hastalıktan koruduğun gibi, kalbini de beslemek ve korumaktır. Nitekim Allah Resulü (s.a.s), *"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır."*[6] buyurur.

Her çocuk ayrı bir bireydir. Kendine özgü tercihleri, alışkanlıkları, zevkleri, fikirleri ve kararları vardır. Bizden farklı düşünmesi, hayatı bambaşka algılaması gayet doğaldır. Çocuğumuz, bizim küçültülmüş kopyamız değildir. O halde

onu hayata hazırlamanın ilk basamağı tanımakla, varlığına saygı duymakla, yaratılıştan getirdiği temel özellikleri kabullenmekle başlar. Çocuk da en az bir yetişkin kadar saygıya layıktır. O da en şerefli varlık olarak yaratılan insan neslinin bir üyesidir, o da mükerremdir…

Sevgili Peygamberimizin çocuklarla ilişkisi bu noktada en güzel örnekleri sunar bize. Çocukları görünce umursamadan geçmeyen, onlara selam veren, hâl hatır soran Peygamberimiz en muhteşem örneğimizdir. Görürüz ki Allah Resulü (s.a.s) kendilerini ilgilendiren konularda çocukların fikirlerini alır, kararlarına saygı duyar. Onlara ikramda bulunur, dualar eder, bağrına basar, sımsıkı kucaklayıp öper. Bir çocuğu İslam davetinin muhatabı kabul edecek kadar, biat eden ashabın arasına alacak kadar "adam yerine koyar". Çünkü ancak saygı gören, muhatap alınan, duyguları ve fikirleri dinlenen bir çocuk güzel insan olmaya talip olur.

Peygamber Efendimiz bizlere der ki: *"Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi yapar."*[7] Rengi, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun insanoğlu iyiliğe meyilli, doğruya hevesli yaratılır. Her çocuk iyiden ve iyilikten hoşlanır; güzele ve güzelliğe doğru yürür. İyiliği ve güzelliği hak eder.

Çocuklar Büyüklerden Farklıdır

Çocuklar özeldir.

Yetişkinlerin birbirinden farklı olması gibi, çocuklar da birbirinden farklıdır. Fıtratları ayrı, yaratılış kodları farklı farklıdır. Her çocuk özeldir. Kimi sakindir kimi hareketli. Kimi iştahlıdır kimi temkinli. Kimi konuşmaktan hoşlanır kimi kitap okumaktan. Kimi mutfağı sever, kimi de oyuncakları. Her birine kişilik özelliklerini, yeteneklerini, zayıf ve güçlü yönlerini dikkate alarak özenle davranılmalıdır.

Çocuklar görerek öğrenirler.

Çocuklar yetişkinleri izler, davranışlarımızı taklit eder, bizi örnek alır. Küçücük fotoğraf makineleri gibidirler; en ince ayrıntıya kadar görür, resmini çeker, zihninde saklar ve defalarca çıkarıp bakarlar. Ne söylediğimizden ziyade, ne yaptığımızla ilgilenirler. Sözlerimizi kolay unutur ama yaptıklarımızı unutmazlar. O halde bir çocuğu iyi eğitmenin en pratik yolu, ona iyi örnek olmaktır!

Çocuklar kolayca inanırlar.

Çocuklar aslında yetişkinlere güven duyar ve sözlerine kolayca inanırlar. Çünkü büyümeye hevesli ve anne babaya hayrandırlar. Fakat söylediklerinin doğru olmadığını görürlerse, yalana ya da hileye şahit olurlarsa o zaman büyük hayal kırıklığı yaşarlar. Sonra yalnız anne babaya değil, bütün insanlara karşı güvenlerini kaybederler. Bu yüzden onlara dürüst davranılmalıdır.

Çocuklar doğuştan meraklıdırlar.

Bu hayatta her şey çocuklar için yenidir. Eşyalar, duygular, insanlar, hayvanlar, makineler… Her şeyi ilgi ve merakla karşılarlar. Bitmek bilmeyen sorular sorarak öğrenmek ve dünyayı tanımak isterler. Onlara anlayabilecekleri bir dille ve sabırla cevap vermelisiniz. Sorularını geçiştirirseniz başka yollardan mesela arkadaşlarından ya da internetten cevap arayabilir, yanlış cevaplarla karşılaşabilirler. Merak duygularını teşvik etmelisiniz ama aynı zamanda başkalarının özeline saygılı olmayı ve sınırı aşmamayı da öğretmelisiniz.

Çocuklar soyut kavramları anlayamazlar.

Küçük bir çocuk için zaman, düşünceler, duygular karmakarışıktır. Dün yerine yarın der, üzüldüm yerine kızdım der. Masallardaki kahramanları gerçek zanneder; peri, sihir,

ejderha ya da efsanevi varlıkların bizimle birlikte bu dünyada yaşadığına inanır. Bundan dolayı çocuklarla hayal ve gerçeği ayırt edemediklerini dikkate alarak konuşmak gerekir. Edebî sözler, uzun cümleler, kelime oyunları kullanmadan gayet sade olmak, onlarla iletişimimizi güçlendirecektir. Ayrıca hayal dünyalarında ürettiklerini dinlerken onları yalancılıkla suçlamamak da önemlidir.

Çocuklar bencildirler.

Her çocuk dünyanın merkezinde kendisinin olduğunu farz eder. Her şey onun mutluluğu için, herkes ona hizmetle sorumlu, ailesi ve sevdikleri sadece onun rahatı için yaşıyor zanneder. Daima öncelik ister, ilk olmaya heves eder. "Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez" demiş atalarımız. Anne babalar bu gerçeği bilerek sabretmelidir. Çünkü yavruları büyüdükçe paylaşmayı, diğer insanların da hakları olduğunu öğrenecektir.

Çocuklar duygularını gizleyemezler.

Çocuklar öyle masumdurlar ki duygularını saklayamazlar. Sevinci, acıyı, hüznü, öfkeyi son derece coşkulu yaşarlar. Oyuncağının kırılması, izlediği filmin kapatılması, istediği gofretin alınmaması bir çocuğu çılgına çevirebilir. Diğer yandan küçük bir iltifat, bir kutu şeker ya da balon, annenin ya da babanın işten dönme anı onun için bayrama dönüşebilir. "Ne var bu kadar üzülecek!" ya da "Ne oldu da kızıyorsun!" demeden önce düşünün! Duygularını anlamaya çalışın; çünkü yavrunuz duygulara değer vermeyi ve onları kontrol etmeyi sizden öğrenecektir.

Çocuklar enerjiktirler.

Küçücük bedene bu kadar enerjinin nasıl sığdığını anlamakta zorlanırsınız! Oysa kontrolü güç olsa da, bizi çok

zorlasa da, onları hayata hazırlayan bu enerjidir. Uyarı veren bir düdüklü tencere gibi her an patlama riskine sahiptirler. Bu yüzden anne baba olarak yavrunuza itina ile yaklaşmayı ve enerjiyi faciaya dönüştürmemek için akıllıca davranmayı öğrenmelisiniz. Sevgiyle disiplin yöntemlerini kullanarak çevreyi de çocuğu da zarara sokmadan bu hareketi ve coşkuyu doğru şekilde yönlendirebilmelisiniz. Yoksa hem çocuğunuz hem de siz, can sıkıcı sonuçlar yaşayabilirsiniz.

Çocukların algıları yetişkinler gibi değildir.

Çocuklar hayata farklı bir pencereden bakarlar. Her şey yenidir onlar için demiştik. Bu yenilik onları heyecanlandırdığı gibi bir yandan da tedirgin eder. Tecrübesiz, acemi, aciz, çaresiz hissettikleri çok zamanlar olur. Öğrendiklerine dayanarak yorum yapmaya, çevrelerinde olup bitenleri anlamaya, sonuç çıkarmaya çalışırlar. Dolayısıyla anne baba, çocuğundan bir yetişkin gibi mantıklı, soğukkanlı, iradeli ve tutarlı davranmasını beklerse haksızlık etmiş olur!

Çocuklar farklı yaş dönemlerinde kendine has özellikler gösterirler.

Çocukluk farklı dönemlerden oluşur ve çocuklar büyüme basamaklarını tırmanırken her dönemin kendine has özelliklerini sergiler. Üç yaşındayken elinizi bırakmak istemeyen çocuk, dört yaşına gelince elinizi tutmamakta direnir. Ergenlikte ise yanınızda yürümek ya da sizinle akraba, eş dost ortamına gelmek bile istemeyecektir. O halde anne babalar, şaşırmamak ve bocalamamak için çocukluk dönemlerini ve her dönemin temel özelliklerini bilmelidir. Bu sayede çocuğu gözlemlemek ve ondan beklentilerini doğru ayarlamak mümkün olacaktır.

Çocuklarla İletişimde Nelere Dikkat Edelim?

İletişim insanoğlunun kendisini ifade etmesini, çevresindeki canlı ve cansız varlıklarla bağ kurmasını sağlayan bir nimettir. İletişim sadece sözle, konuşmakla olmaz. Aksine çoğu zaman sözsüz iletişim sayesinde insanlar birbirini anlar ve yorumlar. Gülümsemek, kaş çatmak, göz kırpmak, sırtını sıvazlamak gibi birçok hareket, çocukla iletişimde son derece etkilidir.

Çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişim anne karnında başlar. Dünyanın en sıcak, en yakın, en değerli ve en dolaysız iletişimidir bu. Büyüdükçe çocuğun anne babasıyla iletişim şekilleri çeşitlenir. En önemlisi de çocuk onlarla nasıl iletişim kurmayı öğrendiyse, hayatta karşısına çıkan diğer insanlarla da aynı yöntemleri kullanarak iletişime geçer. Çocuğuna sağlıklı iletişimi öğreten anne baba, onun hayat boyu istek ve ihtiyaçlarına incinmeden ve incitmeden ulaşmasını sağlayacaktır.

Peki, çocuklarla sağlıklı bir iletişimde nelere dikkat edilmelidir?

Çocuk olduklarını unutmayalım.

Büyükler karşılarındaki çocuğun kurduğu cümleleri, onun kaygılarını, korkularını, hatalarını anlayışla karşılamalıdır. Onun "çocuk olduğunu" hatırlayarak, kendilerini onun yerine koyarak tepki vermelidir. Hurma ağaçlarını taşlayan bir çocuğu cezalandırması için kendisine getirdiklerinde, peygamberimizin onunla nasıl konuştuğunu hatırlayalım. Şikâyetleri dinledikten sonra çocuğa dönerek, *"Yavrum, ağaçları niye taşlıyorsun?"* diye sormuştu Peygamber Efendimiz. Karnının aç olduğunu öğrendiğinde, *"Hurma ağaçlarını taşlama da altlarına dökülenleri ye."* diyerek ona doğruyu öğretmiş, cezalandırmadığı gibi başını okşayarak, *"Allah'ım, bu yavrunun karnını doyur."*[8] diye dua etmişti. Kızmamış, bağırmamış, hakaret etmemişti. Sadece davranışının sebebini öğrenmek istemiş, ihtiyacını doğru yollardan karşılamanın yolunu öğretmiş, hatasını en kısa zamanda telafi etmesi için çocuğa fırsat tanımıştı.

Önce onları dinleyelim.

Dinlemek sanattır. Bir yetişkin, kendisi konuşmaya başlamadan önce çocuğa kulak vermelidir. Dinliyormuş gibi yapmak yerine gerçekten dinlemeli; büyük ve önemli bir kişiyi dinlercesine dikkat göstermelidir. Çocuğun da kendine göre haklı ve geçerli nedenleri olacağını aklından çıkarmamalı, samimi bir şekilde onu anlamaya çalışmalıdır. "Seni anlıyorum.", "Çok sinirlisin, oyuncaklarını paylaşmak istemiyorsun. Bunu görebiliyorum.", "Sanırım kendini yalnız hissediyorsun." gibi ifadelerle çocuğun iletişimi sürdürmesini sağlamalıdır. Dinleyecek durumda değilse, baştan savmak ya da terslemek yerine bu konuşmayı daha sonraki bir zamana ertelemeyi teklif etmelidir.

Yavrularımızın bizden başka sığınacak, hâlini anlatacak, yardım isteyecek kimi var ki! Onlar konuşurken başka işler-

le uğraşırsak, kendilerini nasıl değerli hissedebilirler? Sözlerini kesersek, eleştirir, sorgular, ayıplar ya da alay edersek bir daha bizimle konuşmaya nasıl cesaret edebilirler?

Sade ve yapıcı cümlelerle konuşalım.

Yaşam tecrübeleri az olduğu gibi kelime hazineleri de dardır çocukların. Uzun cümleler, atasözü ve deyimler, benzetmeler onlar için çoğu zaman anlaşılmazdır. Eğer bizi gerçekten anlamalarını istiyorsak, çocuklarla kısa ve sade konuşmalıyız. Dolambaçlı yolları bırakıp doğrudan cümleler kurmalı, ses tonumuzun incitici olmaması için gayret göstermeliyiz.

Konuşurken bütün vücudumuzla çocuğa dönmek, sözlerimizi daha dikkatli dinlemesini sağlayacaktır. Elini tutmak, sırtına veya omuzuna dokunmak, gözlerine bakmak ve ayakta isek onun boy seviyesine eğilerek konuşmak da çocuğun kendisini güvende hissetmesi ve bizimle daha rahat iletişime geçmesi için uygulayabileceğimiz küçük taktiklerdir.

Sevgimizi göstermekten çekinmeyelim.

İnsanız ve hepimiz sevmeye, sevilmeye muhtacız. Çocuklar da sevildiklerini bilmek ister. Seviliyor ama bunu duyamıyor, göremiyor, hissedemiyorlarsa sevilmediklerini zannedebilirler. Oysa her ne olursa olsun ciğerparemizi sevmekten vazgeçmeyeceğimizi anladıklarında mutlu olurlar.

Anne baba olarak her fırsatta çocuklarımıza değerli, özel ve vazgeçilmez olduklarını söyleyelim. Kardeş veya arkadaşlarıyla onları kıyaslamayalım. Bir bebek ne kadar ilgi ve sevgiye muhtaçsa, bir çocuğun ve gencin de anne babasının sevgi dolu tavırlarına öyle ihtiyaç duyduğunu bilelim. Yaşadığınız bölgede aile büyüklerinin yanında çocuğu sevmek ayıp sayılıyor mu? Oysa sevgiyi göstermek, dile dökmek, Sevgili Peygamberimizin bir alışkanlığıdır. “Benim on çocu-

ğum var ama hiçbirini öpmüş değilim." diyen bir adama dönüp bakan ve *"Merhamet etmeyene merhamet edilmez!"*[9] buyuran Peygamberimizdir. Bilhassa babalar için bu ne kadar kıymetli bir mesajdır!

Çocuklarımıza sevgimizi göstermek için pahalı giysilere ve oyuncaklara ihtiyacımız yoktur. Onlara vakit ayırmak, selâm vermek, hâl hatırlarını sormak, küçük iltifatlarla iyi hissetmelerini sağlamak, birkaç tatlı sözle gönüllerini almak yeterlidir. Bütün bunlar, saatlerce yapacağımız nasihat konuşmalarından çok daha etkili olacaktır. Zira bir çocuğa sevgi sunmak onu şımartmaz, sadece değerli ve mutlu hissettirir. Bu yüzden Peygamberimiz bir dizine küçük Üsâme'yi bir dizine de torunu Hasan'ı oturtur, sımsıkı kucaklayıp bağrına basar, sonra da *"Allah'ım! Bu ikisine rahmet eyle! Çünkü ben bunlara karşı şefkat doluyum."*[10] derdi.

Babanın yeri doldurulamaz.

Her ne kadar anne ön planda görünse de, aslında çocuğun büyümesinde babanın vazgeçilmez bir yeri vardır. Varlığı ile yokluğu arasında bir fark olmayan, gölge bir baba imajı, hem kız hem de erkek çocuk için bebeklikten itibaren son derece yıpratıcı etkiler bırakmaktadır. Oysa yavrusuna vakit ayıran, güven veren kollarıyla ona sarılıp sevgisini söylemekten çekinmeyen, hatalar karşısında sakin, sabırlı ve yapıcı davranan bir baba, çocuğun hayatında mihenk taşıdır. Sevgili Peygamberimizin hayatını okurken görürüz ki baba merhamet sembolüdür: Rehberlik eder, kural koyar ama disiplinle şiddeti asla birbirine karıştırmaz.

Küçük emanetimiz, hayat mücadelesinin anlamını kavramak, problemlerle başa çıkma becerisi kazanmak, kendine güvenmek ve sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmek için annesi kadar babasına da muhtaçtır. Babasıyla güçlü bir ilişki kurabildiğinde, kendini güvende hisseder ve hayata umutla

bakar. Bir de tam tersini düşünelim: Babasının ilgisinden mahrum kaldığında kolu kanadı kırılır, maddi ve manevi tehlikelere açık hâle gelir.

Peygamberimiz ve en küçük kızı Hz. Fatıma'nın ilişkisi bu konuda güzel bir örnektir. Hz. Fatıma odaya girince babası onu ayakta karşılar, alnından öper, sağ yanına oturtur. Çocukluğundan genç kızlığına, evliliğinden anneliğine kadar her konuda kızından desteğini esirgemez. Böyle bir ilgiye hangi yürek kayıtsız kalabilir? Hz. Fatıma da babası sayesinde saygılı bir evlât, dirayetli bir anne, muhabbetli bir eş olmuştur.

Çocuğun Hakları Var

Yeryüzünün şerefli halifesi olarak yaratılan insan, her yaşta kıymetlidir ve doğuştan getirdiği haklara sahiptir. Çocuklar haklarını koruyacak bir güce sahip olmadığı için onların haklarını korumak ailenin ve içinde yaşadığı toplumun, yani biz büyüklerin görevidir.

Yaşama hakkı

"Her çocuk yaşama ve gelişme hakkına sahiptir." Aslında çoğu zaman sevilip istense bile bazen anne baba için çocuk beklenmedik bir sürpriz olabilir. Zor şartlarda bu hassas emaneti kabullenmek kolay değildir elbet. Ama onun var oluşuna ne anne babası ne de kendisi karar vermiştir. O halde Allah'ın yarattığı bir canı kabullenmek icap eder. Rabbimiz bizi *"Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin! Biz onların da sizin de rızkınızı veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır."*[11] diye uyarırken, O'na güvenmek gerekmez mi?

Diğer yandan, sadece kız olduğu için doğumu üzüntü ve utançla karşılanan, horlanıp aşağılanan ve hatta yaşama hakkı elinden alınıp öldürülen yavrular vardır. Kur'an bu

vicdansızlığı şöyle anlatır: *"Onlardan birine kızı olduğu müjdelendiği zaman öfkeden yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen kötü müjde (!) sebebiyle halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Bakın, verdikleri hüküm ne kadar kötüdür!"*[12] Hâlbuki aileler bu güzel kız çocuklarının Allah'ın himayesi altında olduğunu bilmelidir. Zira Allah, emanetinden hoşlanmayanlara ve kız çocuklarına acımasız davrananlara ahirette hesap soracağını haber verir. Anne baba olmak, hayatı da rızkı da verenin Allah olduğunu unutmamaktır…

İsim hakkı

"Her çocuk dünyaya geldiğinde insan onuruna yakışır, anlamlı ve güzel bir isim alma hakkına sahiptir." Anne baba, yavrularına tınısı ve manası güzel, mahcup olmayacağı bir isim vermelidir. Adı güzel kendi güzel Peygamberimiz, yeni doğan bebekler kendisine getirilince isim koyar ve hayır dualar ederdi. Ayrıca o (s.a.s), anlamı hoş olmayan isimleri de değiştirmişti.

"Kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. O hâlde güzel isimler koyunuz."[13]

Anne babasını tanıma hakkı

"Her çocuğun anne babasını tanıma ve onlar tarafından bakılma hakkı vardır." Bir insan için kimin yavrusu olduğunu bilmek hayati önem taşır. Ailesini tanımak, çocuğun kimliğini inşa eden, kişiliğini geliştiren, kendisini tanımasına ve tanımlamasına yardımcı olan bir durumdur. Kan bağı takdirdir. Bu yüzden hiç kimsenin evladını reddetme hakkı olmadığı gibi, hiçbir çocuğun da anne babası dışında başka bir soydan geldiğini iddia etme hakkı yoktur.

"Kim göz göre göre çocuğunun kendisine ait olduğunu inkâr ederse, Allah da (kıyamet günü) ondan öylece uzaklaşır ve gelmiş geçmiş herkesin önünde onu rezil eder."[14]

Ailesiyle yaşama hakkı

"Her çocuğun ailesiyle birlikte yaşama hakkı vardır." Anne kucağının, baba ocağının kokusu hiçbir şeye değişilmez. Ne kadar iyi imkânlarla büyütülse de bir çocuk anne babasının ilgisine, güvenine, şefkatine muhtaçtır. Bu nedenle anne baba, çocuğunun yanı başında bulunmak için imkânlarını sonuna kadar zorlamalıdır. Geçim sıkıntısı çeken bir ailenin zayıflamaması, bütünlüğünü kaybetmemesi için toplum destek vermeli, anne babayı yavrularından ayırmamanın yolları aranmalıdır.

"Kim bir anneyi yavrusundan ayırırsa, Allah da kıyamet günü onu sevdiklerinden ayırır."[15]

Fikirlerinin değer görme hakkı

"Her çocuğun görüşlerini belirtme, düşüncelerini ifade etme hakkı vardır." Bazen çocuğun fikirleri büyüklere komik ve basit gelebilir. İstek ve ihtiyaçlarını söylemeye çalışan çocuğun itiraz ettiği ya da sorun çıkardığı zannedilebilir. Oysa kendisini ilgilendiren konularda fikri sorulmayan ve düşüncelerine saygı duyulmayan bir çocuk zihinsel gelişimi-

ni tamamlayamaz. "Büyü de sonra konuş!" diye susturulan bir çocuk, sağlıklı fikirler üretme becerisi kazanamaz.

Bu konuda da Peygamberimizin örnekliğine yer verelim: O (s.a.s) hem torunlarını hem de etrafındaki diğer çocukları düşünmeye yöneltir, fikirlerini dinler ve kararlarını dikkate alırdı. Bir gün elindeki içeceği ikram etmek üzere sağ tarafına dönmüştü. Sağında bir çocuk, solunda ise ashabın yaşlıları vardı. *"Meşrubatı önce bu yaşlılara vermeme izin verir misin?"* diye çocuğa sormuştu. Ama bu akıllı çocuk "Hayır! Vallahi, senden gelen nasibimi kimseye kaptıramam." diye cevap vermişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ikrama çocuktan başlamıştı[16].

Onurunun korunma hakkı

"Her çocuğun onurunun korunma hakkı vardır." İnsan olmak, onurlu bir hayatı hak etmek için yeterlidir. Çocuğu çağırırken, onunla konuşurken, bir iş verirken ya da disipline ederken onurunu kırmamaya dikkat edilmelidir. Biz büyükler bir dostumuzu incitmemek için gösterdiğimiz gayreti çoğu zaman çocuklarımızdan esirgeriz. Bir arkadaşımızın hatasını kolayca affederiz de çocuklarımızın sakarlıklarını, hatalarını affedivermeyiz. Oysa küçüklerimiz herkesten fazla sabrı, itinayı, şefkat ve nezaketi hak eder. Unutmayalım ki, onuru zedelenen ve kendisini ezilmiş hisseden çocuk, özgüvenini yitirir ve yapabileceklerini bile yapamamaya başlar.

Peygamberimiz, yedi yaşından itibaren yanında büyüyen Hz. Enes'e, "Enesçik" ya da "Yavrucuğum" diye seslenirdi. Ona kaba davranmaz, hata yaptığında bağırmaz, sövmez, lanet okumazdı. Aksine elinden tutar ve doğrusunu gösterirdi. Bakın ne diyor Enes (r.a):

"Resulullah (s.a.s) on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun 'Öf!' bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, 'Niçin böyle yaptın?' ya da 'Şöyle yapsaydın ya!' diye azarlamadı."[17]

Öğrenme hakkı

"Her çocuğun hayatını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşma hakkı vardır." Çocukların sağlıklı ve başarılı bir hayat sürdürebilmeyi kendi başlarına öğrenmesi, ıssız bir adada yalnız başına yaşayan roman kahramanları misali ayakta kalabilmesi imkânsızdır. İhtiyaç duydukları bilgi ve becerilerle öncelikle ailede tanışacak, hayat imtihanında başarılı olmanın yollarını anne babalarından öğreneceklerdir. Öz bakım ve yemek adabı gibi basit gündelik işlerden okul çağında öğretilen daha karmaşık bilgilere kadar, her çocuk öğrenme ve alışkanlık kazanıncaya kadar desteklenme hakkına sahiptir.

Oyun oynama hakkı

"Her çocuğun oyun oynama hakkı vardır." Oyun basit bir vakit geçirme ve eğlence aracı değildir. Bilakis oyun, çocuk için çok değerli bir öğrenme aracıdır. Kurallara uymayı, sıra beklemeyi, kaybetmeyi ve kazanmayı, sabretmeyi, toplumsal rolleri, iletişim kurmayı, çözüm üretmeyi oyun esnasında öğrenen çocuklar için oyun hayat demektir. Anne babalar çocukların oyunlarına hoşgörüyle yaklaşmalıdır. Kendi çocukluklarını, uçurtmanın heyecanını, beş taşın azmini, evciliğin mutluluğunu, toprağın sıcağını, topun özgürlüğünü, bilyelerin ışıltısını hatırlamayan anne baba, çocuğuna yabancılaşır. Ayrıca iyi bir anne baba, çocuğun oynamasına izin vermekle ya da ona oyun imkânı sunmakla kalmayıp oyuna katılmalıdır. Zira oyunla geçen dakikalar çocuk ve ebeveyn için boşa geçmiş zamanlar değil, aile bağlarını güçlendiren nadide zamanlardır.

Mahmud b. Rebi' diyor ki: *"Ben beş yaşındayken Hz. Peygamberin (s.a.s) eğilip bir kovadan ağzına su alarak (oynamak için) yüzüme püskürttüğünü hatırlıyorum."*[18]

Suistimalden ve ihmalden korunma hakkı

Hatırlarsanız, çocuk Allah'ın emanetidir demiştik. O halde büyükler onu her türlü kötülükten, ihmal ve istismardan korumakla yükümlüdür. Anne baba, çocuğunun maddi ve manevi ihtiyaçları konusunda en ufak bir ihmal göstermemeye dikkat etmelidir. İmkânlar kısıtlı, fırsatlar farklı olabilir. Ama zaten çocuğu ihmal etmemek, her istediğini alarak onu mutlu etmeye çalışmak değildir. İhmal etmemek, bedensel ihtiyaçları kadar duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarını da düşünmek, elinden gelenin en iyisini yaparak çocuğun üzerine titremektir. Kimi zaman bir çift tatlı sözü, pahalı çikolatalardan daha lezzetli, lüks oyuncaklardan çok daha kıymetlidir.

Çocuk terbiyesi, bilgi ve hüner gerektiren bir iştir. Terbiye etmek adına çocuğu dövmek, bağırıp çağırmak, başkalarıyla kıyaslamak, vücudunu ve ruhunu hırpalamak, inciterek cezalandırmak Sevgili Peygamberimizin yaşam tarzıyla asla bağdaşmaz. Hem baba, hem dede, hem de ümmetin önderi olan Rahmet Peygamberi (s.a.s) hiçbir çocuğu incitmemiş, incitenleri de sert bir şekilde ikaz etmiştir. Onun koyduğu ilke gayet açıktır: *"Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir!"*[19]

Çocuğun emeği suiistimal edilemez. Yasalarımızda 18 yaşını doldurmamış herkes çocuk kabul edilir. Çalışabilecek olgunluğa erişene kadar bir çocuk çalıştırılmamalı, öğrenme ve sağlıklı bir biçimde gelişme imkânından mahrum bırakılmamalıdır. Kitap taşıması gereken eller sanayide kararmamalı, oyunla mutlu olması gereken yürekler iş yükü altında ezilmemelidir. Çalışabilecek olgunlukta ise ve çalışıyorsa emeğinin karşılığı eksiksiz teslim edilmeli, gücünün üstünde iş yaptırılmamalıdır.

Diğer taraftan çocuklarımız art niyetli kişilere karşı da korunmalıdır. Anne baba, yavrularına mahremiyet bilinci

aşılamalı, bedenini korumayı ve başkasının sınırlarına saygı göstermeyi öğretmelidir. Kültürünü tanımak, değerlerine sahip çıkmak, dinini ve milletini tanıyıp sevmek için her çocuk büyüklerinin yönlendirmesine ihtiyaç duyar. Televizyon, dergi, internet gibi kolay ulaşabildiği ama iyiyi kötüden ayırt edemediği alanlarda çocuğa rehberlik etmek de yine bizlere düşer. Sonuçta bugün korunan ve eğitilen çocuk, yarına umut ve özgüven taşıyacaktır…

1 Buhârî, Edeb, 81.
2 Âl-i İmrân, 3/38.
3 Enfâl, 8/28.
4 Şûrâ, 42/49-50.
5 İbn Mâce, Edeb, 6.
6 Tirmizî, Birr, 33.
7 Buhârî, Cenâiz, 92.
8 Ebû Dâvûd, Cihâd, 85.
9 Buhârî, Edeb, 18.
10 Buhârî, Edeb, 22.
11 İsrâ, 17/31.
12 Nahl, 16/58-59.
13 Ebû Dâvûd, Edeb, 61.
14 Ebû Dâvûd, Talâk, 28-29.
15 Tirmizi, Büyû',52.
16 Müslim, Eşribe, 127.
17 Müslim, Fedâil, 51.
18 Buhârî, İlim, 18.
19 Tirmizî, Birr, 15.

Hz. Peygamberin ordusu, Rum toprakları-na doğru sefer hazırlığı içindeydi. Peygamber Efendimiz, kendisine annelik yapmış olan Ümmü Eymen ile azatlı kölesi Zeyd'in evliliğinden dünyaya gelen Üsâme'yi orduya komutan tayin etmişti. Genç sahabinin böyle önemli bir göreve getirilmesinden endişe duyanlar oldu. Bir delikanlı, bu ciddi vazifeyi yerine getirebilir miydi? Hem komutanlık edeceği orduda ashabın ileri gelenlerinden yaşı ilerlemiş kimseler de vardı. Bu nasıl olacaktı? Konuşulanları ve ortaya çıkan endişeli hâli gören Resûl-i Ekrem, ashabını toplayarak şunları söyledi: *"Siz şimdi Üsâme'nin kumandanlığı hakkında ileri geri konuşuyorsunuz. Daha önce babasının kumandanlığı hakkında da konuşmuştunuz. Allah'a yemin ederim ki Zeyd bu göreve nasıl layık ve en sevdiğim insanlardan biri idiyse, hiç şüphesiz Üsâme de babasından sonra en sevdiğim insanlardan biridir."*[1] Peygamberimizin bu sözüyle o gün hem itirazlar kesilmiş, hem de genç Üsâme cesaretlenmişti.

ailemde bir genç var

Dr. Fatma BAYRAKTAR KARAHAN

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bilmelisin; ihtiyarlığından önce gençliğinin, hastalığından önce sağlığının, yokluğundan önce varlığının, meşguliyetinden önce boş vaktinin ve ölümünden önce hayatının."

(Hâkim, Müstedrek, IV, 341)

Nedir Gençlik?

Yaşamın en güzel çağı… Çocukluktan çıkmanın verdiği heyecanla filizlenen umutların baharı… Her gün gelişen ve güçlenen bir beden, coşan duygular, keşfedilen bir manevi soluk... Gün gelip durulacak, olgunlaşacak ve yetişkin olarak insanlık ailesine katılacak bir kişiliğin inşa yılları…

Gençlik… Bir ömrün koşar adım yaşanan ve kaybedilmek istenmeyen zamanı... Öyle ki, insanın mutluluk yurdu cennet, tüm nimetlerin en güzelleri ve hayatın bu en güzel çağı gençlik ile tasvir edilir bize.[2] İnsana bütün nimetler sorulduğu gibi bu nimet de sorulacaktır ayrıca. *"Sonra, andolsun, nimetlerden o günde elbette hesaba çekileceksiniz."*[3] buyurur Rabbimiz. Ömrünü nerede harcadığı, malını nereye sarf ettiği, bildiği ile amel edip etmediği sorulduğu gibi, bedenini nerede yıpratıp gençliğini nasıl tükettiği de sorulacaktır insanoğluna.[4] Zira bu en güzel çağ, değerlendirilmeli, dolu dolu geçirilmeli ve hayata hazırlanılmalıdır. Gençlik enerjisi, Yüce Allah'ın emirleri doğrultusunda yönlendirildiğinde ortaya muazzam güzellikler çıkacaktır, örneklerini tarih boyunca gördüğümüz gibi...

Hz. İbrahim, daha genç yaşlarındayken, puta tapan kav-

miyle tek başına mücadele etmemiş miydi?[5] Bütün olumsuz şartlara rağmen Hz. Yusuf, dürüstlük ve iffetiyle nefsine "dur" diyerek genç yaşında Mısır'a vezir olmamış mıydı?[6] Ve Ashab-ı Kehf… Mağara ehli… O gençler Kur'an'a konu olmamışlar mıdır? Onlar, genç yaşlarında inandıkları gibi yaşayabilme uğruna diyarlarını terk etmiş; haktan yana oluşları ve dimdik duruşları ile Kur'an'ın övgüsüne mazhar olmuşlardır:

"Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da 'Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumdan bize bir kurtuluş yolu hazırla' demişlerdi. Bunun üzerine biz de nice yıllar onların kulaklarını (dış dünyaya) kapattık. Sonra onları uyandırdık ki, iki gruptan hangisinin bekledikleri süreyi daha iyi hesap ettiğini bilelim. Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz. Şüphesiz onlar Rablerine inanmış birkaç gençti. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık."[7]

Enerjinin, gücün, heyecanın dorukta olduğu gençlik dönemi, “büyümek, olgunlaşmak” anlamını taşıyan ergenlikle başlar. Çocukluk geride kalmıştır artık. Büyümekte olan bedeni, gelişmekte olan zihniyle hayata katacak çok şeyi vardır gencin. Ama önce hayata hazırlanmalıdır, bunun için de kendisini, yapabileceklerini keşfetmesi gerekir. Sınırlarını herkese kabul ettirme, farklı olduğunu ispat etme çabasındadır. Bu yüzden itiraz cümleleri kurar, isyan eder ve bazen her şeye “hayır” der. “Ben farklıyım ve bir yetişkinim!” demenin başka biçimidir bu itirazlar. Artık çocuk olmadığını kabul etmek, varlığına saygı duymak ve güvenmek, gencin can suyudur aslında.

Peygamberimizin İslam’ı gizli olarak anlattığı Mekke’deki ilk yıllarda, Allah’ın ayetlerini duyurmak için on yedi yaşındaki Erkam’ın evini seçmesi ne kadar onur vericidir! İslam, bir gencin evinde filizlenmiştir. Allah Resûlü, gençlere güvenmiş, onlara önemli görevler vererek kendilerini geliştirme ve topluma hizmet etme fırsatı tanımıştır. Gençleri görevlendirdiğinde tecrübesizlikten kaynaklanabilecek endişelerini yok etmek için onlara bilgi ve güven de aşılamıştır. Mesela Yemen’e kadı olarak görevlendirdiğinde genç ve tecrübesiz oluşunu gerekçe göstererek çekingen davranan Hz. Ali’yi cesaretlendirmiş, *“Allah’ım, onun kalbine hidayet ver ve lisanını sabit kıl!”* diye dua ederek gönlünü ferahlatmış ve bir davada nasıl hüküm vermesi gerektiğini ona anlatmıştır. Allah Resûlü’nün bu duasını ve eşsiz desteğini alan Hz. Ali’nin, “Bundan sonra iki kişi arasında hüküm verme konusunda hiç tereddüt etmedim.” sözü, desteklendiğinde bir gencin hissedeceği özgüvenin en güzel örneğidir.[8]

Medine’de mescidin hemen yanı başında Sevgili Peygamberimizin eğitimleriyle birebir ilgilendiği kesim, yine gençlerdir. Kendilerini ilme adayan bu gençler Ashab-ı

Suffe ismiyle meşhurdur. Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Abbâs, Muâz b. Cebel ve Enes b. Mâlik, Efendimizin yanında gençliklerini yaşayan meşhur sahabilerden birkaçıdır.

Gençlerin ihtiyacı, sadece tecrübesizliğe karşı yüreklendirilmek değildir. Ne kadar çalkantılı bir duygu dünyasında yol aldıklarını bilelim isterler. Duygularını yoğun bir şekilde yaşarlar. Onlara kanları deliden kinaye "delikanlı" denmesi bundandır. İstek, arzu, heyecan, gurur, şiddet gibi duyguları dorukta yaşamaları güzeldir ama risk taşır. İnkâr edilen veya kontrol edilemeyen duyguları, hata yapmalarına zemin hazırlar. Duygu patlamaları ise bazen haklı iken haksız duruma düşmelerine neden olur.

Bu yüzden Peygamberimiz, gençlerin duyguları sebebiyle ortaya çıkabilecek aşırılıkları, onları kırmadan, incitmeden, küçük düşürmeden engellerdi. Kınayarak ve kızarak değil, anlatarak ve ikna ederek onları yanlışa karşı bilinçlendirir, günaha karşı güçlendirirdi. Ve müjdeleyerek… Onun dilinde, kulluk bilinci ile büyüyen ve gençlik coşkusuna rağmen harama düşmeyen genç, Allah'ın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı o dehşetli kıyamet günü arşın gölgesi altında gölgelenecek yedi sınıf insandan biri değil midir?[9]

Gençlerimizi çocukluktan yetişkinliğe geçişte yalnız bırakmamak, Hz. Peygamberin müjdesine ulaşmalarına yardım etmek ve duyarlı nesiller yetiştirmek için öncelikle onları tanımalı ve anlamalıyız: Genç kimdir?

Ben Gencim!

Değişkendir duygularım. Bazen istikrarsız bazen kararsız görünmem bundandır hep.

Genç, ergenlik ile oldukça hızlı bir değişime ayak uydurmak zorunda kalır. Yaşadığı bu fizikî değişim, onda zihinsel ve sosyal etkiler oluşturur. Bu sebeple çok sık sinirlilik hâli, hırçınlık ya da alınganlık gösterir. İniş çıkışlar yaşar. “Gençler düşünebilselerdi; yaşlılar yapabilselerdi!” der bir özlü söz. Zira bir gencin duyguları çoğu zaman muhakeme yeteneğinin önüne geçer.

Çevresi tarafından beğenilmeyi, insanların kendisini sevmesini ve yeni arkadaşlar edinmeyi isterken, ulaşamadığını düşündüğü bu hedeflere karşı zaman zaman hırslanır. Beğenilmek, özellikle karşı cins tarafından değerli görülmek bazen her şeyden önemli görünebilir gence.

“Ben buradayım” demek ve yeni bir kimlik oluşturmak istiyorum.

Ergenlikle başlayan dönemde sistematik düşünme melekesi gelişen genç, kendini, hayatı ve tüm kuralları sorgulamaya başlar. Çünkü o, var olan düzen içinde “kim olacağına” karar vermeye çalışmaktadır. Anne babasıyla aynı olmak değil, yeni ve farklı biri, bir birey olmak ister. Giyim kuşamıyla, konuşmasıyla, saç şekliyle farklı olmak için denemeler yapar. Bir bakarsınız derli toplu, bir bakarsınız sizden tamamen farklı…

Bir amaç edinmek ve bununla anne babasının beklemediği ve bazen istemediği bir alanda kendini var etmektir hayali. O güne kadar büyüklerinden öğrendiği her şeyi birer yapı malzemesi olarak kullanır ve kendini inşa eder. İtiraz eder, eleştirir, en doğru fikrin ona ait olduğuna inanır. Çevresinde otorite olarak gördüğü herkesten farklı olmayı

deneyebilir. Nasihat dinlemekten hoşlanmaması da bundandır. Biraz sabırlı olursak, kendisini ifade etmesine müsaade eder ve denemelerini hoşgörüyle karşılarsak rotasını bulması kolaylaşacaktır.

Arkadaşlarım olsun, bir gruba ait olayım istiyorum.

Kendini ispat çağıdır gençlik. Varlığını gösterecek bir alan oluşturmak ister genç. Onun için aidiyet duygusunun önemli bir yeri vardır. Artık sadece ailesiyle sınırlı kalmayan geniş bir alanda başkalarının da sevgisini ve desteğini almaya başlar. Kimliğini oluştururken bir gruba ait olmak, o grup içinde kendini var etmek, enerjisini böylesi bir alanda harcamak gencin tercih edeceği bir tavırdır.

Genç, bu aidiyet duygusunu çoğu zaman arkadaş grubu içerisinde yaşar. Yaşıtları tarafından kabul görmek onun öz saygısını geliştirir, arkadaşları sayesinde kendisini daha saygın ve güvenilir bir insan olarak hisseder. Kendisiyle benzer özellikler gösteren, aynı sorun ve deneyimleri yaşayan arkadaşlarıyla her şeyini paylaşabildiğini düşünür. Onu anlayanların arasında mutludur, özgürdür.

Bağımsız olmak istiyorum.

Genç için özgürlük, kendi ayakları üzerinde durabilen bir insan olabilmesinin, kısaca büyüdüğünün kabul edilmesidir. Yeni ne düşünebilirim, hayata başka bir pencereden nasıl bakabilirim, ne gibi kararlar alabilirim diye çabalar genç. Karşı çıkması, tartışmaya her an hazır olması bu özgürlük çabasındandır. Anne ve babasıyla aynı fikri paylaştığında bile, bu durumun onun bağımsızlığını engellediğini düşünebilir. Kısacası, “Hayır” diyebilmek, onun için bağımsızlığının işaretidir.

"Hayır" demesi engellendiğinde "tamam" der ama ondan istenilenleri yapmayabilir. Ağırdan alan, umutsuz ve söylenenlere kayıtsız bir tavır, gencin pasif direnişinin yansımasıdır. Söylenenleri duymazdan gelebilir, büyükler tarafından önemli kabul edilen meselelere ilgi göstermeyebilir. Ancak aynı genç, kendi dünyasında önemli gördüğü bir konu için ciddi fedakârlıklarda bulunabilir. Çünkü bu onun seçimidir!

Pek çok şeyi yeni öğreniyorum: Tartışmayı, fikir öne sürmeyi, toplumsal kuralları…

Artık çocukluk yıllarını geride bırakan genç, ailesinde, okulda, mahallede, akrabaları arasında daha çok görünmek, toplumsal yaşamda daha çok yer almak ister. Bunun için toplumsal kuralları öğrenmeye ve anlamaya, bir taraftan da sorgulamaya ve değiştirmeye çalışır. Belki de bu yüzden denilir ki, "İnsan gençliğinde öğrenir, yaşlılığında anlar." Hayatın doğru ve yanlışlarını belirlemeye çalışmak, gencin geleceği için çok olumludur. Ancak bunu nasıl yapacağını bazen bilemeyebilir.

Bir gencin sosyal kabule de ihtiyacı vardır. Çoğu zaman yeni ortamlara girmeye çekinen genç bir insan için toplumda kabul görmek ve kendine bir yer edinmek kolay değildir. Sorumluluklar üstlenerek kendini ispatlamak istese de çoğu zaman yetişkinler bunun için erken olduğunu düşünür. Oysa gencin varlığını gösterebileceği, kendini anlatabileceği özgür alanlara ihtiyacı vardır. O da herkes gibi anlaşılmayı, kabul görmeyi ve kendini önemli hissetmeyi ister.

Bir Genç Bizden Ne İster?

Onu dinleyin.

Gençle sağlıklı iletişim kurmak isteyen bir yetişkin, söyledikleri önemsiz bile görünse onu dikkatle dinlemeli, sözünü kesmeden, eleştirmeden ona zaman ayırmalıdır. Kendisine kulak veren, fikirlerini önemseyen birinin olması, gencin kendisine güven duymasını ve onu dinleyen ile sıkı bağlar geliştirmesini sağlar.

Sevgili Peygamberimizin etrafında kenetlenen gençlerin ona olan bağlılıklarında sağlıklı bir iletişimin varlığı ve etkisi aşikârdır. Bir seferinde nefsine hâkim olamadığı için artık zina etmek istediğini söyleyen ve bunun için izin isteyen bir delikanlı ile Peygamberimiz arasında geçen diyalog, şaşırtıcı olduğu kadar ebeveyn ve yetişkinler için son derece kıymetli bir örnektir. Gencin, sıkıntı ve talebini duyan bazı sahabiler, hemen onu susturmaya kalkışırlar. Ancak Resûlullah onlara müsaade etmez, genci yanına oturtur ve ona sırasıyla sormaya başlar: Bir başkasının kendi annesiyle, kızıyla, kız kardeşiyle, halasıyla ve teyzesiyle zina etmesine razı olacak mıdır? Genç her seferinde “Hayır” cevabını verir. Resûlullah da her seferinde diğer insanların da buna razı olmayacağını sakin bir dille anlatır. Nihayet bu niyetinden vazgeçtiğini söyleyen genç, Peygamber duasıyla şereflenir: *“Allah’ım, bu gencin günahını bağışla, kalbini temizle, ırzını koru!”*[10]

Bir delikanlının konuşmaya karar vermesi, sıkıntı yahut talebini dile getirmesi ebeveyn için onunla bağ kurabilmek adına çok önemli bir fırsattır. Zira çoğu zaman gençler, duygu ve fikirlerini ifade etmekte isteksiz davranabilirler. Unutmamalıyız ki problemlerini dinlemediğimiz gençler, bizim bulduğumuz çözümleri dinlemeyecektir.

Eleştirmeyin, takdir edin; kıyaslamayın, kabul edin.

Her insan farklıdır, başka bir âlemdir, biriciktir. Genci kardeşleri, akrabaları, arkadaşları ve hatta anne babası ile mukayese etmek, kişiliğini yaralayacaktır. Onun herkesten farklı olduğunu bilerek davranmalı, onu kendi hâliyle kabul etmelidir. Doğuştan getirdiği veya sonradan emek vererek geliştirdiği güzel özelliklerinden dolayı her genç takdiri hak eder. Yaptıklarına ilgi göstermeli, onu gerçekten takdir edebileceğimiz fırsatları da görmeye çalışmalıdır. Aksi hâlde genç, ümitsizliğe kapılıp çabalamaktan veya sizi memnun etmeye çalışmaktan vazgeçebilir.

Kendini bulma ve hayat yolunu çizme telaşında olan gencin genellikle nasihatlere kulakları kapalıdır. Bir gençle onun davranışları hakkında konuşmak istediğimizde dostça hareket etmeliyiz. Kırıp dökerek, alay ederek, inciterek değil; yapıcı ve saygılı bir üslupla, henüz oluşturmaya çalıştığı şahsiyetini örselemeden konuşmalıyız. Her ne kadar yaşam boyunca rollerimiz farklı da olsa, Yüce Yaratıcı karşısında "insan olma onuru" bakımından eşit olduğumuzu unutmamalıyız.

Sakin ve sabırlı davranın.

Anne baba olarak bir genç ile gerilim yaşamanın an meselesi olduğunu hepimiz biliriz. Gençle çatıştığımız noktalarda sakin davranmalı, büyük olduğumuzu hatırlayarak alttan alan biz olmalıyız. Onunla yüksek sesle tartışmamalı, onu tehdit etmemeliyiz. Gerilimi yükseltmek, ilişkimizi zedelemekten başka bir işe yaramayacaktır zira… Biz inatlaştıkça o direnecek, aramızdaki sevgi ve saygı bağı yıpranacaktır.

Anne baba gencin yaralanmasından korkar; başına bir kaza gelmesin, ona bir şey olmasın diye kalbi titrer. Aynı şekilde gönlü yaralanmasın diye de gayret ve itina göster-

melidir. Bazen genç bunu fark edemez, iyiliğini istediğinizi göremez. Bazen canı acıyarak öğrenmesi gerekir hayatı. O zaman da anne babaya düşen, sabır ve duadır.

Hata değil, çare bulun.

Anne babalar, bir gencin coşkulu veya içine kapalı hâllerine sabretmekte zorlanabilir. Onun yanlış davranışlarından ötürü öfkelenip üzülebilir. Ancak gencin hatası ne denli büyük olursa olsun ebeveynin sevgisi bitmez. Anne babasının koşulsuz sevgisinin her durumda devam edeceğini bilmesi, bir genç için büyük önem taşır. Böylelikle genç, hata yaptığında bile anne babasıyla bağını koruyabilecek, hatasını düzeltme yolunu yine onların yardımıyla öğrenebilecektir.

Gençler belki de sevgi sunumuna en çok ihtiyaç duydukları çağdadır. Onlara hoşlandıkları en uygun biçimde sevgimizi göstermeli, iyi günde olduğu gibi başarısızlığın ya da hatanın acısını yaşadıkları günde de onları desteklemeliyiz. Böylelikle genç, hata yapabileceğini ve bu hatadan vazgeçip doğruya yönelebileceğini öğrenecek, beslendiği sevgi sayesinde her geçen gün ahlaki değerleri daha fazla benimseyecektir.

Hem anne babalar olarak bizim hem de gencin öğrenmesi gereken temel düstur, hayatta yanlış ve hatanın olabileceğidir. Esas olan, hata veya yanlışı fark edip ondan dönebilmek, doğruya yönelebilmektir. Zira hatalar fark edildiğinde, içlerinde önemli dersleri de barındırır.

Güvenin ve sorumluluk verin.

Özgüven geliştirmek zorundadır genç. Karar verebilmek, müteşebbis olabilmek ve liderlik yapabilmek için özgüveni olmalıdır. Bunu sağlamanın yolu ise öncelikle bizim ona güvenmemizden geçer. Fikrini sormamız, görüşlerine

değer vermemiz bir genç için hayatî önem taşır. Buyruklar altında ezilen ve kişiliği yok sayılan bir delikanlı, farklı fikirlere saygıyı, kararlarının arkasında durmayı nasıl öğrenebilir ki? O hâlde gencin düşünceleri yetişkinlerle uyuşmasa da önemsenmeli, teklifi yanlış olsa bile zihnî gayreti takdir edilmelidir. Böylelikle ileride kendine güvenen, yeteneklerini keşfedip donanımlarını değerlendirebilen bir yetişkin olabilecektir.

Sorumluluk da verilmelidir gence. Evde kendisine söz hakkı ve sorumluluk verilmeyen genç, toplumsal yaşamda zayıf düşecektir. Anne babası tarafından sürekli biçimde hataları örtbas edilen, eksikleri telafi gören, sorumsuzluğunun sonuçlarına katlanmasına izin verilmeyen bir genç, güçlenemeyecektir. Ama gencin hayatında bağımsızlık ile sorumluluk denge içinde olduğunda, başarılı olmanın hazzını hissedecektir.

Sınırlarınızı, kurallarınızı ve beklentilerinizi ona anlatın.

Anne baba, doğru adımlar atabilmesi için ihtiyaç duyduğu toplumsal ve ahlaki sınırları gence göstermeli ve beklentilerinde tutarlı olmalıdır. Çünkü hayatın acemisi olan bir gencin, nerede nasıl hareket edeceğine, hangi imkânları onaylayıp neleri reddedeceğine karar verebilmek için sınırları öğrenmeye ihtiyacı vardır. Net ve gerçekçi olmayan beklentiler, gence bir yön tayin etmekten çok onun bocalamasına, yanılmasına ve kendi hakkında olumsuz duygular geliştirmesine neden olur.

Diğer yandan, duruma ve kişiye göre değişen, kendi içinde tutarlılık taşımayan kurallar, gencin değerlerin hâkim olduğu bir yaşama hazırlanmasına da imkân vermez. Bugün hoş karşıladığınızı yarın affetmemeniz, bugün izin verdiğinizi öbür gün yasaklamanız gencin dürüst ve samimi olmasını zorlayacaktır. Aile, huzur ve sükûn atmosferi içinde değerlerin yaşandığı, sınır ve kuralların sağlam bir mihenk ile belirlendiği ortam olmalıdır. Zira değişkenlik, kararsızlık, tutarsızlık ebeveyn için değil ancak gençler için normal olabilir.

Davranışlarınızla örnek olun. Önemli olan sözler değil, davranışlardır!

Ergenlik, gence bazı şeyleri anlatamadığımız, anlattıklarımızın da doğru olduğunu zaman zaman kabul ettiremediğimiz bir dönemdir. Doğrusu öğüt dinlemek, gencin hiç hoşlanmadığı bir iştir ve gence ulaşmanın yolu konuşmaktan ziyade örnek olmakla mümkündür. Genç sahabi Abdullah b. Mes'ûd der ki, "Peygamber (s.a.s.), bizleri usandırmamak için vaaz ve nasihati belli günlerde yapardı."[11] Uzun ve sıkıcı konuşmalar yapmaktan ısrarla kaçınan Sevgili Peygamberimiz hâl ve hareketleriyle çevresindekileri her an eğitirdi. Bizim de davranışlarımız, kazandırmak istediğimiz davranışlardan olmalıdır. Sözlerimiz davranışlarımıza, davranışlarımız değerlerimize uygun olsun ki, anlattıklarımız anlam bulsun ve gencin bize saygısı baki kalsın.

İnsan, kendi yapmadığını bir başkasına emretmemesi konusunda Yüce Allah tarafından uyarılmıştır: *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır."*[12] Zira davranışa uygun olmayan söz, boş; söze uygun olmayan davranış, sahtedir. Anne baba olmak ise, sözünün anlamlı, davranışının samimi olmasını zorunlu

kılmaktadır. Anne babanın doğru davranışları sözlerini tesirli hâle getirir, sözü tesirli olan anne babalarla genç arasındaki ilişki de güç kazanır.

Olumlu bir arkadaş çevresi oluşturması için yardım edin. Arkadaşlarını tanıyın.

Ergenlik ile başlayan gençlik yıllarında arkadaşlık ve arkadaşlar her şeyin önüne geçer. Sosyal hayata adapte olmaya çalışan genç, bunu en kolay bir arkadaş grubu içinde başaracaktır. Yani dayanışmayı, kendini anlatmayı, gönül almayı, hakkını aramayı, özür dilemeyi arkadaşları arasında öğrenecektir. Bu sebeple arkadaşlarına herkesten ve her şeyden fazla önem verebilir. Anne baba, bu gerçeği bilerek hareket etmeli, çocuğunu arkadaş edinmeye teşvik etmeli ve "Oğlumun/kızımın arkadaşları kimler?" sorusuna cevap verebilmelidir.

Diğer taraftan gencin arkadaşlarının aileleriyle tanışmak da onun etkileşim içinde bulunduğu çevreyi keşfetmek açısından son derece önemlidir. Çünkü gençler ailelerinden edindikleri bilgi ve görgüleri harmanlayarak ortak bir kültür inşa eder. Genç evlâtlarının arkadaşlarıyla tanışan anne baba, bu sayede gençle aralarında yeni köprüler kurmayı başarıp sınırlarını sarsmadan onu maddi ve manevi tehlikelerden koruyabilecektir. Peygamber Efendimizin ikazını burada hatırlamamızda fayda var: *"İyi arkadaşla kötü arkadaşın örneği, misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder, ya sen ondan misk satın alırsın ya da ondan güzel bir koku alırsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku alırsın!"*[13]

Enerjisini kullanabileceği alanlar oluşturun.

Gençlerin gücü ve yaşam enerjisi doruktadır, demiştik. Genç demek, enerji demektir. Öyle ki bu dönemde insan

iyilikte de kötülükte de büyük mesafeler alabilir! Allah'ın kendilerine ikramı olan bu enerjiyi bastırmaya değil, anlamlı biçimde kullanmaya ihtiyaçları vardır. İçlerinden taşan enerjiyi uygun yollarla harcayamadıklarında öfke fırtınalarına kapılabilirler. Aşırı hareketli hâlleri ve günaha kayma riskleri de ancak enerjilerinin doğru şekilde yönlendirilerek kullanılması ile bertaraf edilebilir. Dolayısıyla spor aktiviteleriyle, zihinsel ve fiziksel çalışmalarla, kültür-sanat etkinlikleriyle gençlerin enerjisi faydalı bir alana kaydırılmalıdır.

Gençler idealisttirler ve hedefleri doğrultusunda çok sıkı çalışabilirler. Kontrol edilmesi zor olan enerjileri ve idealist yapıları ile gençler, istismarcı grupların kolaylıkla hedef kitlesi olabilirler. Dinamik ve heyecanlı yapısıyla ümit vaat eden bir genci suistimalden koruyabilmenin yolu, ona anlamlı hedefler kazandırmak, onu doğruya ve faydalıya yönlendirmektir.

Umutsuzluğa kapılmayın. Gençten vazgeçmeyin!

Elimizden gelenin en güzelini yaparız anne baba olarak. Ama bazen bütün emeklerimize, gayretimize rağmen gençten cevap alamayız. Üzüntü ve kırgınlıklar oluşabilir yüreklerimizde. Kendimizi, talihimizi, genci, içinde yaşadığımız çağı suçlayabiliriz zaman zaman. Ancak durum ne denli vahim görünürse görünsün, insan asla umutsuzluğa kapılmamalıdır. Ve anne baba evladından asla vazgeçmemelidir.

Unutmamalıyız ki bir fidanın büyümesi zaman alır. Meyve veren olgun bir ağaç hâline gelebilmesi için ısrarlı, kararlı ve bilinçli bir çabaya ihtiyaç vardır. Hz. Yakub'un yavrusuna duası gibi, yıllar sürmesi gerekse de ısrarla Allah'ın yardımı talep edilerek, gencin hayrı, mutluluğu için gayret gösterilmeli ve "Bundan adam olmaz" diyerek bir gençten ümit kesilmemelidir:

"Yakub şöyle dedi: Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah'a arz ederim. Ben Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim. Ey oğullarım! Gidin Yusuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez."[14]

1 Buhârî, Megâzî, 88.
2 Vâkıa, 56/17.
3 Tekâsür, 102/8.
4 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.
5 Enbiyâ, 21/51-70.
6 Yusuf, 12/23-56.
7 Kehf, 18/12-13.
8 İbn Mâce, Ahkâm, 1.
9 Buhârî, Ezân, 36.
10 İbn Hanbel, V, 257.
11 Buhârî, İlim, 11.
12 Saff, 61/2-3.
13 Müslim, Birr ve Sıla, 146.
14 Yusuf, 12/86-87.

Yaşlı adam, peygamberini görmeye gelmişti. Anlattıklarını dinleyecek, belki ona sorular soracak, onun arkasında namaz kılmanın huzurunu yaşayacaktı. Etrafı kalabalıktı Sevgili Peygamberimizin. Güzel yüzüne, tatlı sözüne hayran olan Medineliler çevresini sarmıştı. Yaşlı adam kendisine yer bulmakta zorlanmış, oturanlar ise ona yer açmakta ağır davranmıştı. Durumu fark etti Peygamberimiz. Bir büyüğün ayakta kalmasına, yılları bugüne taşıyan bir yüreğin incinmesine razı olmadı ve kalabalığa şöyle seslendi: *"Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir!"*[1]

ailemde bir yaşlı var

Mürüvvet AKTAŞ

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"Bir genç, yaşlı bir kimseye yaşından dolayı hürmet ederse, Allah da ona yaşlılığında hürmet edecek insanlar hazırlar."

(Tirmizî, Birr ve Sıla, 75)

Nedir Yaşlılık?

Kültürümüzde yaşı kemale ermiş insana "ihtiyar" deriz. İhtiyar, kelime olarak "seçkin, seçilmiş, tecrübeli" anlamlarına gelir. Toplumda kendisine danışılan, görüşlerine değer verilen kimliği ile bir ihtiyar, diğer insanlar için iyi bir örnekliği ifade eder. Bütün yaratılmışların ortak kaderidir yaşlılık. Çocukluk, gençlik, yetişkinlik derken hayat yolculuğunun yeni bir durağına uğrar insan. Bu durak, tıpkı günlük zaman diliminin akşamına; mevsimlerin sonbaharına benzer…

Yaşlanınca değişiriz. Yüzümüze derin izler yerleşir. Bu değişimin, yüzümüzden çok zihnimize yansımasıdır asıl üzücü olan! Oysa yılların birikimiyle hayata yepyeni bir pencereden bakabilenler, ardında yaşlanmaz izler bırakır. Onlar gibi: Mimar Sinan Süleymaniye'yi bitirdiğinde, Galileo ayın günlük ve aylık çizimlerini yaptığında yetmişini çoktan geçmişlerdi. Pasteur kuduz mikrobunu bulduğunda altmış, Sadi ise Gülistan'ı yazdığında seksen yaşındaydı…

İnsan ilerleyen yaşla birlikte fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimler yaşar. Hafızamız zayıflar, beş duyumuzda gerilemeler olur, vücudumuzun hareket kabiliyeti azalır. Sonuçta bizden ayrılmayan hastalıklara alışmak zorunda kalabiliriz. Yılların yorgunluğunu hisseder, kimi zaman güçten düşeriz. Bu düşkünlüğün hayatı felç eden bir boyuta ulaşmaması için dua ederdi Sevgili Peygamberimiz: *"Allah'ım! Tembellikten, düşkün ihtiyarlıktan, günahlardan ve borç içinde kalmaktan sana sığınırım."*[2] Bedenimiz gibi ailemizle, akraba ve komşularımızla ilişkilerimiz de zayıflayabilir. Fakat ruhumuz en olgun zamanını yaşar. Bir özlü söz bunu şöyle dile getirir: "Gençliğin güzel bir yüzü, ihtiyarlığın güzel bir ruhu vardır."

Peygamber Efendimiz buyurur ki: *"Âdemoğlu büyürken beraberinde şu iki şey de büyür: Mal sevgisi ve uzun ömür temennisi."*[3] Gerçekten de insanoğlunun yaşlılık döneminde uğradığı kayıplar bazen olumsuz özelliklerin ortaya çıkmasına sebep olabilir: Mal ve para düşkünlüğü, kavgacı ve geçimsiz olma, aşırı titizlik, umursamazlık, alınganlık gibi. Öte yandan aslında herkesin eşit mesafede olduğu göz ardı edilen ölüme yaklaşma duygusu hayata küsmeyi, hayattan kopmayı, gelecek kaygısını, ümitsizliği ve korkuyu beraberinde getirebilir. Oysa ölüm bir yok oluş değil, ölümsüz bir hayata seslenen merhabadır. Ruhu boğmaz ölüm, aksine azat eder.

Yaşlanmak da bir nimettir.

Uzun yaşamak, Rabbimizin insana sunduğu bir nimettir aslında. Daha tecrübeli bir zihinle ve daha olgun bir gönülle daha fazla güzellik üretme ve yaşama fırsatıdır. Yaşlılık dönemi iyi değerlendirilebilirse büyük imkân ve lütuflara dönüşebilir. İngmar Bergman bir sözünde "Yaşlanmak bir dağa tırmanmak gibidir, çıktıkça yorgunluğunuz artar, ne-

fesiniz daralır ama görüş açınız genişler." der. Gerçekten de bu dönem, olaylara daha geniş bir perspektiften bakılabildiği bir dönemdir. İyisiyle kötüsüyle geçmişin muhasebesi yapılır, zamanın bereketi, sağlığın kıymeti anlaşılır. Avuç dolusu ilaç içer bazen yaşlılar; yaşlılığın en mükemmel ilacı ise bilgili ve erdemli olmaktır.

Yaşlılık hayattan kopmak değildir.

Yaşlılık bembeyazdır. "Şakaklarıma kar mı yağdı, ne var? Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz!" der insan. Ne büyük müjdedir ki, iman edip Allah'a ve Resûlü'ne gönülden bağlanan bir insanın kutlu bir yaşamda ağarttığı saçlar, hanesine sevap olarak yazılır, günahlarının bağışlanmasına ve Allah katında derecesinin yükselmesine vesile olur. Sevgili Peygamberimiz, *"Kim Allah yolunda saç ve sakalını ağartırsa, kıyamet günü bu beyazlık kendisi için nur olur."*[4] sözleriyle yaşlılarımızı onurlandırmıştır.

Peki, boşuna mı ağarmıştır bu saçlar? Elbette hayır! Gençlik döneminde elde ettiği bilgi ve donanımlarıyla senelerin olgunluğunu harmanlayan yaşlı, bu kıymetli birikimi kendinden sonra gelen nesillere aktarır. Bu sayede çocukların hayallerine, gençlerin umutlarına dokunur. Bu sayede insanlığa faydası olur.

Hazırlıklı olduğumuz ölüm bizim için düğün olur.

İlâhî kanun gereği hayatın basamaklarını birer birer tırmanır insan. Doğar, büyür ve ölür. Kur'an bu serüveni şöyle anlatır: *"Allah, sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından bir güç veren, sonra gücün ardından bir güçsüzlük ve yaşlılık verendir. O, dilediğini yaratır. O, hakkıyla bilendir, üstün kudret sahibidir."*[5]

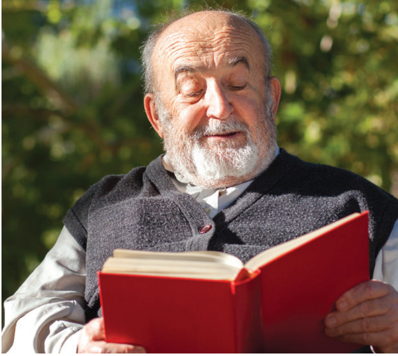
Yaşlılıkta en ciddi tehlike, umutların kaybolması, yaşama sevincinin solması ve ölüm korkusudur. Dünyayı arka-

sında bırakmanın ve sevdiklerinden ayrılmanın tedirginliği, kimi zaman yaşlı için katlanılmaz hâle gelebilir. Bunun üstesinden gelebilmede inanç ve maneviyat en büyük yardımcıdır. Eksik ve hataların telafisini tövbede bulabiliriz. Dilimizden dökülen şükürler, gözümüzden süzülen niyaz yüklü damlalar, tevekkülle açılan kapılar ruhumuzu ferahlatır. Ölümle barışırız, Mevlânâ'nın ölüme "düğün" dediği gibi…

Bir Yaşlı Ne İster?

Birey olarak özgür hissetmek ister.

Kimseye muhtaç olmadan ömrünü tamamlamak her insanın muradıdır. Ancak şu da bir gerçek ki, yaşlılar beslenme, barınma, giyim, sağlık bakımı gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için öncelikle ailelerinin, sonra da toplumun desteğine ihtiyaç duyabilirler.

Bir yaşlıya destek sunmak ile onun hayatına müdahale edip bağımsızlığını kısıtlamak arasında ince bir çizgi vardır. Dolayısıyla son derece itinalı davranmalı, mümkün olduğu sürece yaşlıların kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamasına fırsat tanımalıyız. Onların kendilerine özgü kararları, fikirleri ve duyguları olduğunu unutmamalı, kişiliklerine saygı duyarak kendi evlerinde ya da aile ortamlarında yaşamalarını sağlamak için gayret sarf etmeliyiz.

Kemale erme yolculuğuna devam etmek ister.

Günümüzde hayatlarını eve kapanıp televizyon izleyerek geçirmemekte kararlı "yeni yaşlılar" var. Gezip görmeyi seviyor, teknolojiyi takip ediyor, hobilerine zaman ayırıyor, yeni deneyimlere açık bireyler olarak karşımıza çıkıyorlar. Doğrusu yaşadığı ortama ve maddi imkan düzeyine bakılmaksızın bütün yaşlı bireyler, kendilerini gerçekleştirme yolunda fırsatlarla buluşmayı hak ediyorlar. Aralarından bazıları kursa gidecek, kimileri kitap yazacak ya da bir çocuk yuvasında gönüllü annelik yapacaktır. Ama sonuçta kendini keşfetmenin tadını, Allah'la bağını güçlendirmenin huzurunu ve topluma yararlı olmanın gururunu yaşayacaktır. O halde yaşlılara bilgi ve becerilerini geliştirme, eğitim ve kültür etkinliklerine aktif olarak katılma, gönüllü hizmet faaliyetlerinde rol alma imkânı tanınmalıdır.

Geçmişle geleceği buluşturmak ister.

Bugünün problemlerinden birisi de modern insanın, yaşlıları hayat temposunun uzağında tutmaya çalışmasıdır. Elbette gençlerin hayat koşusuna yaşlıların ayak uydurması mümkün değildir. Ancak kimsenin kendilerini arayıp sormamasından yakınan pek çok yaşlı, bir köşede mutsuz ve umutsuz yalnızlıklar yaşamaktadır. Bu noktada yapılması gereken, yaşlılarla düzenli görüşmeye dikkat etmektir.

Geçmişi geri getirememek, eksikleri telafi edememek zaten yeterince etkiler insanı! Yaşlıların bir de hüzünle dolmasına razı olmamalıyız. Toplumla ilişkilerinin sürmesini desteklemeli, muhabbete ve merhamete belki de her zamankinden daha fazla ihtiyaç duydukları bu dönemde onları kimsesizliğin soğuk kucağına terk etmemeliyiz. Sadece bir araya gelip dertleşerek ayrılmalarına değil, gençlerle vakit geçirmelerine imkân hazırlamalıyız. Çünkü insanlığa faydalı olmanın yaşı yoktur ve genç kuşakların büyüklerin bilgi ve tecrübesine ihtiyacı vardır.

Tavır ve davranışlarımız “Yaşlı mısın? Kenara çekil, ortalıkta görünme, ayakaltında dolaşma, her işe karışma, sessiz sedasız ölümü bekle!” der bazen… Onun için yaşlanmaktan korkar hâle gelmiştir insanlar. Uzun vakitler ve büyük paralar harcayarak yaşlılığın etkilerini geciktirmeye, alın yazısını ertelemeye çalışırlar. Oysa korkmak yerine akıllı bir tutumla gençlik yıllarından itibaren yaşlılığa hazırlanmak en güzeli değil midir? Kâmil insan tavrı içinde yolun sonunu baştan görerek tedbir almak bize yakışmaz mı?

İnsanımıza maddi ve manevi anlamda zinde kalma bilinci aşılasak... Mutlu olma ve kendi kendine yetme çabasını öğretsek... Kendimizi sağlıklı, bilge ve sevecen bir yaşlı olmaya hazırlasak... Kaybettiklerine üzülmek yerine, var olanla yaşamaya rıza gösteren insanlar yetiştirsek… Yaşlılardan arınmış bir hayat yerine, onların bilgi ve tecrübeleriyle zenginleşmiş bir hayatın yollarını araştırsak...

Sağlıklı ve umutlu günler ister.

Şairin dilinde bir yaşlı diyor ki; “Günler geçti, zamanın önüne geçemedim / Aynada gördüm de kendimi, pek seçemedim.” Yaş ilerledikçe insanın sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel gereksinimleri de değişir. Özellikle fiziksel hareketlerinin yavaşlaması ve azalması, yaşlının tercihlerini etkiler. 65 yaş ve üstündeki her 10 kişiden 8’inin en az bir kronik rahatsızlığı vardır. Yaşlıların insana yakışır temiz ve güvenli bir ortamda sağlık hizmeti almaları, koruma ve rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanmaları tam da bu noktada son derece önemlidir. Yaşlı bir yüreği sömürüden, yaşlı bir bedeni fiziksel ya da zihinsel istismardan korumak hepimizin görevidir.

İtibarını korumak ister.

Sizce 'iyilik' ne demektir? Yıllardır yatağa mahkûm yaşayan, gözyaşları dinmeyen, konuşamayan, bir bardak çay içemeyen bir insan için iyilik ne anlama gelir? İyilik onun için gönülden kopan sıcacık bir gülümseme, sevgiyle uzatılmış bir el, belki de sadece yan yana olmaktır...

İnsanlar yaşlılık döneminde daha çok ilgi, sevgi beklerler. Aranmak, hatırlanmak, değerli olduklarını hissetmek isterler. Özellikle çocukları tarafından önemsenmeyi, ziyaret edilmeyi arzu ederler. Çam sakızı çoban armağanı bir hediye onlara umut verir, yaşama sevinci aşılar. Yalnızlığın yaşlılara pusu kurduğu şehirlerde bu erdemlerin önemi daha da artar. Çünkü hayatın kör eden telaşı içinde en fazla ihmal ettiklerimizdir onlar...

Gençken şeref ve haysiyetine düşkün olan insanoğlunun, yaşlılığında da itibarlı olmaya ve ikram görmeye ihtiyacı var. "Kurt kocayınca kuzuların maskarası olurmuş!" sözü aslında ne kadar üzücü bir gerçeğe işaret ediyor… Oysa Sevgili Peygamberimiz, bir yaşlının onurunu korumanın önemi hakkında bakın ne buyuruyor: *"Saçı sakalı ağarmış yaşlı bir Müslüman'a saygı göstermek, Allah'a duyulan saygıdandır."*[6]

Bize Düşenler

Huzurlu ve sağlıklı yaşamalarına yardımcı olalım.

Ömrün ikinci baharını "huzur" içinde yaşamak ister insan. Gerilimsiz, çatışmasız, dingin günlere özlem duyar. Öyle ya, yoğun hayat temposu yavaşlamış; koşturmalar, stresler geride kalmıştır. Yaşlandıkça kendini daha çok dinler hâle gelir insan. Yanı başındakilere düşen ise bu huzur arayışına saygı duymak, yaşlının mutluluğunu zorlaştırmamak, kolaylaştırmaktır.

Yaşlının mutlu olması, ona ait bütün işlerin bir başkası tarafından yerine getirilmesi anlamına gelmez elbette. Yaşlılıkta zaten yavaşlayan büyüklerimizi bir köşede hareketsiz oturtmak iyilik değildir. Gençlere düşen, onların işlerini tamamen üstlenmek değil, işlerini yaparlarken ayaklarına takılan taşı kenara çekmek olmalıdır. Yaşlılar bir sağlık sorunu olmadıkça yürüyüş yapmalı, bahçe işleri ile uğraşmalı, hareketteki bereketi tatmaya devam etmelidir. Bize düşen, sağlıklı beslenmelerini ve ihtiyaç duyduklarında tedavi olmalarını sağlamaktır. Sağlıklarına özen göstermemiz onları hayata bağlayacaktır.

Hayat düsturumuz "merhamet" olsun.

İnsanız… Hangi yaşta olursak olalım merhamete muhtacız. Merhamet görmek istediğimiz kadar, merhamet göstermekle de sorumluyuz.

Merhameti duyarak, izleyerek öğreniriz. Bu yüzden aile içinde anne babanın ve çocukların birbirlerine karşı merhametli olması son derece önemlidir. Peygamberimiz "*Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır.*"[7] derken elbette genç yaşlı çocuk demeden bütün aile bireylerine karşı güzel davranmayı kastetmiştir. Yavrularının gönlüne sevgi ve şefkat eken anne baba, yaşlandığında merhamet biçe-

cektir. Şiddet ve korkunun hâkim olduğu bir evde büyüyen çocuğun, yıllarca biriktirdiği öfke ile yaşlı ebeveynine merhamet göstermesi beklenebilir mi?

Anne baba olmak, çocuklara sadece küçüklüklerinde değil yetişkin olduklarında da şefkatli, sabırlı ve hoşgörülü davranmayı gerektirir. "Benim dediğim olacak! Yoksa hakkımı helal etmem!" diye zorlayan bir ebeveyn ya da "Senin zamanın geçti, artık söz bende!" diye direten bir çocuk, istediğini elde etse bile mutlu olamaz. Şu hâlde merhamet köprüsü ile yaşlıyı gence, yetişkini çocuğa bağlamaktan başka yolumuz olmasa gerek…

Sevgiyi ve ilgiyi eksik etmeyelim.

Yaşlılık ve sevgi birbirine benzer aslında. Yaşlılık da sevgi gibidir, saklanamaz… İnsan yaşlandıkça ilgiye ve sevgiye daha çok ihtiyaç duyar. Çünkü içinde bulunduğu dönem, onu iyiden iyiye hassaslaştırır, duygusallaştırır. Kur'an-ı Kerim'de yaşlı anne babalarımızın muhabbeti ve nezaketi hak ettikleri şöyle anlatılır: *"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anne babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa sakın onlara 'Öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et."*[8]

Gündelik işlerimiz büyüklerimizi aramamıza, onlara hâl-hatır sormamıza engel olmasın. Sevgimizle ve ilgimizle onları ayakta tutalım, biz de onların desteği ve duasıyla ayakta duralım. Yaşlı bir insan için harcanan zaman ve emek, boşa geçmiş vakitler mi demek? Yoksa geleceğe yapılan en kıymetli yatırım mı? İyi düşünelim...

Onları dinleyelim.

Hani "bu saçlar değirmende ağartılmadı" derler ya! Heybeleri hikmet doludur ihtiyarların. Görmüş geçirmiş, feleğin çemberinden geçmişlerdir. Çocuklarımıza anlatacak masalları, gençlerimize verecek hayat dersleri vardır. Bize rehberlik edecek nice ibretlik hatıra ve nasihat biriktirmişlerdir. Onlarla sohbete vakit ayırmak, sözlerini kesmeden dinleyip heybelerindeki hikmetten nasibdar olmak ne büyük kârdır! Üç cümle söylediklerinde oflayıp puflamak, sözlerinin çok eskilerde kaldığını düşünmek ve azıcık sabrı çok görmek ise hem Allah'ın emrine muhalefet hem de ne büyük vefasızlıktır!

Düşünsek… Biz küçükken ağzımızdan çıkacak her kelimeyi sabırla bekleyen, bitmek tükenmek bilmeyen sorularımıza cevap veren, çocukça fikirlerimizi bir parça

tebessümle dinleyen onlar değil miydi? Velev ki değildi, bilemedi, fark edemedi. Şimdi biz biliyoruz, iletişimin ne kadar önemli olduğunun farkındayız. O halde yaşlılara kulak verelim.

Hayata küsmelerine izin vermeyelim.

"Yaşlanmak yeni bir işe başlamaktır." der Goethe. Yaşlanmak, işsiz kalmak, faydalı olma duygusunu yitirmek ve yalnızlaşmak olmamalıdır. Aksine yaşlanan insan, yeni bir ortamda yeni bir ilişki ağıyla yeni bir iş edinmiş demektir. Hayata dair nice tecrübeler dermiş, nice hatıralar derlemiştir. Şimdi bunları insanlığın yararına dönüştürme zamanıdır!

Yaşlılara güvenelim. Onlarla aynı ortamda bulunmaktan kaçmayalım. Yaşlılardan çekinen, sıkılan, onlarla konuşmak istemeyen çocuklar yetiştirmeyelim. Gelenek ve göreneklerini bilen, edepli ve kültürlü nesiller istiyorsak, çocuklarımızın bakım ve terbiyesinde büyüklerimizin desteğini alalım. Bunu yaparken bir mecburiyeti yerine getirmediklerinin, aksine bir iyilik yaptıklarının farkına varalım. Torun sevgisi onlara hayat enerjisi verecek, işe yarar olduklarını hissetmelerini sağlayacaktır. Büyükanne olmanın keyfini, büyükbaba olmanın onurunu yaşamak, onları hayata bağlayacaktır. Onların bütün zorluklarına rağmen yaşlılıkla barışmalarına yardımcı olalım. Yaşlanan bir yürek, akşam bir daha uyanmamak arzusuyla uykuya dalmamalı, yarını bekleyen umutları olmalı!

Dualarını alalım.

Anne ve babamıza hürmet gösteren evlatlar olduğumuzda, onların paha biçilmez dualarına mazhar oluruz. Sevgili Peygamberimiz makbul dualar hakkında şöyle buyurur: *"Şu üç kişinin duası kesinlikle geri çevrilmez: Mazlumun dua-*

sı, misafirin duası ve ana babanın evladına duası."[9]

Dinimiz yaşlılara hürmeti ahlakî bir sorumluluk olarak görür. Bu sorumluluk, anne babanın maddi ve manevi ihtiyaçlarının sağlanmasında çocuğun onların yanında yer almasını hedefler. Rabbimizin emri gayet açıktır: *"İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu sıkıntı üzerine sıkıntıyla karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte bu yüzden) biz insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş ancak banadır."*[10]

Sağlıklı bir toplum dokusu, bir arada yaşamayı başarmakla mümkündür. Kuşaklar arasında ahenkli bir ilişki geliştirmek sadece yaşlılara değil gençlere de değerli fırsatlar sunar. Yaşlının hayır duasını almak bunlardan sadece birisidir. Bu yüzden rahmet peygamberi (s.a.s.) bir gün, *"Burnu yere sürtünsün!"* diyerek sitem yüklü bir söz söyler. Böyle ağır bir sözü üç defa tekrarlayınca ashabı şaşırarak sorar, "Kimin yâ Resûlallah?" Peygamberimiz şöyle cevap verir: *"Yanında anne babasından biri yahut her ikisi ihtiyarlayıp da cennete giremeyen kişinin."*[11]

Onlar zor zamanlarımızda hep yanımızda oldular, şimdi sıra bizde!

Değer yargılarının altüst olduğu bir dünyada yaşlılığın anlamını bir kez daha düşünmek ve yaşlılarımızı anlamak

gerekiyor. Günümüzde artık pek çok yaşlı insan, çekirdek aile yapımız içerisinde kendisini fazlalık olarak görmekte… Aşina olduğu çevrenin değişmesiyle, tanıdıklarının ölümüyle gitgide yalnızlaşmakta... Belki de bir ihtiyar için en acı olan şeyi, "başkalarına yük olduğu hissini" yaşamakta... Hâlbuki onun varlığı bir zamanlar çocukları için sıkıntı değil güven kaynağı idi. Yemedi yedirdi, giymedi giydirdi. Nice zahmete katlanarak yavrularını büyüttü.

Şimdi sıra bizde! Hayat mücadelesinin bu son aşamasında yaşlılarımızın huzurlu, umutlu ve itibarlı günler geçirmelerini sağlamak hepimizin üzerine düşen bir vefa ve insanlık borcu! Yarının yaşlıları olduğumuz bilinciyle atacağımız adımlar, hem bizi hem de büyüklerimizi mutlu edecek. Onları Allah'ın emaneti olarak görmek, her hâlûkârda iyilik ve ihsanı elden bırakmamak bizim vazifemiz! Bizimle aynı düşünce dünyasını, benzer zevkleri ya da hayat tarzlarını benimsememiş olsalar bile…

Unutmayalım ki, yaşlıya gösterilecek ilgi ve sevginin ilk adresi ailedir. Ailedeki sıcaklık, dostluk ve güven ortamının yerini başka ne doldurabilir ki?

1 Tirmizî, Birr ve Sıla, 15.
2 İbn Mâce, Dua, 3.
3 Buhârî, Rikâk, 5.
4 Nesâî, Cihâd, 26.
5 Rûm, 30/54.
6 Ebû Dâvûd, Edeb, 20.
7 Tirmizî, Menâkıb, 63.
8 İsra, 17/23-24.
9 Ebû Dâvûd, Vitr, 29.
10 Lokmân, 31/14.
11 Müslim, Birr ve Sıla, 10.

Sevgili Peygamberimiz, yine ashabına iyilik yapmalarını, sadaka vermelerini öğütlüyordu. Allah'ın kullarına en değerli ikramlarından biri olan sağlık nimeti için, hatta insanın vücudunda bulunan her bir eklem için sadaka vermesi gerektiğini söylüyordu. Biraz şaşırmış, biraz endişelenmişti ashabı. Bu kadar zengin değillerdi ki! Mahzun bir dille itiraf ettiler: "Ey Allah'ın Resûlü! Bizim her gün sadaka verecek kadar mal varlığımız yok ki..." İşte o zaman Peygamber Efendimiz, sadakanın sadece "mal ile yapılan yardım" anlamına gelmediğini, zengin olmasa da insanın sadaka verebileceğini şöyle anlattı: *"Görme engelli bir insana rehberlik etmen sadakadır. İşitme ve konuşma engelli bir insana anlayacağı bir şekilde anlatman sadakadır. Bir ihtiyacı konusunda senden yol göstermeni isteyen kimseye yol göstermen ve derman arayan dertliye yardım için koşturman sadakadır. Yürüme güçlüğü çeken bir insanın koluna girip destek olman ve konuşmakta zorlanan bir insanın meramını ifade edivermen de sadakadır."*[1]

ailemde bir engelli var

Halime KARABULUT

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"Allah, sizin görünüşlerinize ve mallarınıza değil, kalplerinize ve amellerinize bakar."

(Müslim, Birr ve Sıla, 34)

Engelli Olmak

İnsanı kâinatın en değerli varlığı olarak yaratan Allah, "kimin daha güzel işler yapacağını sınamak için" ölümü ve yaşamı var etmiştir. Dünyaya gelişimizin ve gün gelip bu dünyadan ayrılışımızın kilitlendiği kelimedir imtihan… Korku, açlık, mal kaybı ya da hastalık; herkes için imtihan sorusu farklıdır elbet. Ama değişmez bir gerçek vardır Kur'an'da: *"Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Sonra bize döndürüleceksiniz."*[2]

Sadece yoklukta olanlar, mahrum kalanlar imtihana katlanıyor sanmamalıdır insan. Varlığın imtihanı da yokluk kadar ağırdır aslında. Engeller bazen görünür, bazense gizlidir. Allah, kullarını bazen verdiği nimetlerle bazen de vermedikleriyle imtihan eder. Görünüşe aldanıp da "herkesi sınadığını ve hiç kimseye haksızlık etmediğini" söyleyen Allah'ın adaletinden şüphe edilebilir mi?

Bir bakıma nimet demek, külfet demektir. İnanan insanın her hâlükârda kazançlı çıkması ve varlığında da yokluğunda da imtihanı avantaja çevirmesi ise, Resûl-i

Ekrem'in ifadesiyle, şaşırtıcı bir güzelliktir: *"Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine hastır. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelecek olursa ona da sabreder; bu da onun için hayır olur."*[3]

Peki, imtihanı ağır gibi görünenlerin aslında cezalandırıldığını söyleyebilir miyiz? Belâ ve musibet arttıkça Allah'ın sevgisi azalıyor olabilir mi? Peygamber Efendimiz, bu sorulara cevap verircesine şöyle der: *"Müslümanlar benim başıma gelen musibetlere bakarak kendi musibetleri karşısında güçlü olsunlar."*[4] Allah'ın kendisine elçi olarak seçtiği en nadide kullar olan peygamberler, en ağır sınavların da muhatabı olmuşlardır. Şu halde imtihan ağırlaştıkça mükâfatı da artıyor olmalıdır…

Hayatın başa çıkılmayı bekleyen nice imtihanı gibi, engelli olmak ya da engelli bir yakını olmak da ceza değil imtihandır. Biliriz ki, şu fani dünyada günlerimiz sayılı, nefeslerimiz sıralıdır. Ve inanırız ki, iyiliklerimiz zerre miktarınca bile olsa karşılığını bulacak,[5] imtihandaki başarımız sonsuz mutlulukla ödüllendirilecektir.[6] Sonuçta kişinin Allah katında değer kazanması, fiziksel özellikleriyle değil, gönül zenginliğiyle ve yapıp ettikleriyle mümkün olacaktır.

Engelli Olmak Engel Değil!

Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybeden insanlar, toplumsal hayata uyum sağlamada ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekebilir. Ancak her ne kadar desteğe ihtiyaç duysalar da, bu onların hayatı kucaklamalarına engel değildir. Zira insan olmak, "engelsiz" bir hayatı hak etmektir.

Her insan bir özdeğer taşır ve bu değeri insan olarak ya-

ratılmakla doğuştan kazanır. Onurludur, ihtiyaçlarını saygınlığına yaraşır biçimde giderme hakkına sahiptir. Kadın ya da erkek, çocuk ya da yaşlı, hasta ya da sağlıklı olmak, insana fazladan bir değer kazandırmayacağı gibi, şerefine de gölge düşürmez. Peygamberimiz bu durumu çağlar ötesinden şöyle dile getirir: *"Ey insanlar! Şunu iyi biliniz ki, Rabbiniz birdir, atanız birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyaz tenlinin siyaha, siyahın beyaza karşı üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva (Allah karşısında sorumluluk bilinci) iledir."*[7]

Aile Olmaya Engel Yok!

Yüce Allah, insanları birbirinden farklı yetenekte, farklı cinsiyette, renkte ve dilde yaratmış, sayısız güzelliklerle donatmış; farklılıkları birer zenginlik kılmıştır. Birbirimizin aynısı olmamakla elde ettiğimiz ne büyük kazanımlar, ne ciddi birikimler ve imkânlar vardır! Engelli-engelsiz bütün insanlar, farklılıklarını kabul edip kendileriyle barıştıklarında ümitleri taze kalacak ve hayata bağlanabilecektir.

İnsanoğlu zaman ve mekân fark etmeksizin hamurunda var olan duyguları yaşar, nesiller boyu öğrendiği davranış modellerini tekrarlar. Siyah bir insan da acı hisseder, beyaz da. Ayağı olan insan da sevinç duyar, ayakları olmayan da… Gözleri gören de mutluluğu tatmak ister, göremeyen de. Sevinç ve kederlerin paylaşıldığı, gönüllerin huzura erdiği, güven ve şefkate kavuştuğu bir aile, her insanın ihtiyacıdır. *"Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı gözümüzün aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle."*[8] duasıyla kim bilir kaç milyar insan Allah'a yalvar-

mıştır. Çünkü engeller ve sıkıntılar, aile bireylerinin desteği ile aşılır.

Engelli veya engelli olmayan annenin annelik duygusu aynıdır. Gözyaşları aynı, merhameti, şefkati, sıcaklığı aynıdır… Engelli olan çocuk da anneye muhtaçtır, engelli olmayan da… Engelli olan babanın sorumlulukları engelli olmayan babanınkinden daha az değildir. Engelli olan genç de engelli olmayan gibi enerji doludur. Hayattan beklentisi, hayalleri ve umudu da sağlıklı gençten daha az değildir. Kısacası aile olmak için engel yoktur!

Çocukluğu Yaşamak İçin Engel Yok!

Her engelli, hayatının bir döneminde çocuktur. Bütün çocuklar gibi temel haklarıyla doğar. Anne baba sevgisiyle büyümeli, itinayla yetiştirilmelidir. Zira her evlât gibi o da ebeveynine Allah'ın bir emanetidir.

Engelli çocuk özeldir; özel eğitim ve ilgi ister. Çocukça sevinçler yaşamalı, toplumsal hayata katılmalı, kendini geliştirme fırsatı bulmalıdır. Yetenekleri fark edilmeli ve desteklenmelidir. Çocuklar için hayat bir oyun ise, bu oyunda engelli çocuklar sıkıntı çeken olmamalıdır.

Ailesi engelli çocuğu her hâliyle kabul etmeli, her zaman yanında olduğunu ona hissettirmeli, nazına katlanmalı, yapabileceği işleri yapmasına fırsat vermelidir. Hayatın gerçeklerini çocuğuna öğretmeli, engelli olmayan kardeş ve arkadaşları ile onu kıyaslamamalıdır. Engelli çocuğun yük olarak görülmesi büyük bir yanılgıdır. Bilakis Yüce Allah, güçsüzler, çocuklar ve yaşlılar sayesinde bir hanenin rızkını bereketlendirir ve o haneyi musibetlerden korur.

Gençliği Yaşamak İçin Engel Yok!

Gençlik hayatın en güzel mevsimidir. Ömrün baharına, gençliğin hülyalarına engel koymak zordur. Fiziksel ve zihinsel engellerin varlığı, bir gencin enerjisini yok etmez. Engelli genç de her genç gibi engelleri aşmak ister. Belki zorlanacak, bazen kırılıp incinecek ama elinden tutulursa başaracaktır. Desteksiz kalırsa, dışlanır ve susturulursa içine kapanacak, hatta ilahi adaleti sorgulayacaktır. "Neden ben?" "Suçum neydi?" gibi soruların arasında boğulup anne-babasını suçlayacaktır.

Çoğu zaman fark ederiz ki, aslında çevresindekilerin duygu ve davranışlarıyla oluşturdukları aşılmaz kayalıklar, böyle bir genç için engellerin en büyüğüdür. Sosyal hayatta yalnızlaştığında, işe yaramadığı ima edildiğinde, kendisine acındığını gördüğünde, çevre düzenlemesi yapılırken kendi varlığının unutulduğuna şahit olduğunda… Asıl o zaman engellendiğini hisseder. Hayatı zindan, insanları bencil, toplumu acımasız olarak adlandırır, öfkelenir. Hangimiz yok sayılmayı, görmezden gelinmeyi kabullenebiliriz ki?

O halde gençlerin engel tanımayan enerjileriyle engelleri aşmaları için, aile ve topluma katkı sağlamaları için her türlü gayreti göstermeye değer.

Başarılı Bir Yetişkin İçin Engel Yok!

Engellilik durumu çocukluğundan itibaren kendisine arkadaşlık ediyorsa, artık yetişkin birey durumu büyük oranda kabullenmiştir. Allah'ın takdiri, imtihanın gereği diyebilmiş, hayatı en güzel şekilde yaşamaya çalışıp azmin elinden hiçbir şeyin kurtulamayacağına inanmıştır.

Yeter ki toplum kabul etsin engellerin aşılabileceğini… İnsanlar fark etsin hayatın güzelliklerini yaşamak

için herkesin aynı imkânlara sahip olması gerekmediğini... Âşık Veysel'in türküleri, Cemil Meriç'in düşünceleri, Eşref Armağan'ın resimleri, Çiçero'nun hitabeti, Stephen Hawking'in buluşları... Bütün bu isimlerin, duyu organlarının ya da vücut azalarının sağlam olmasıyla değil, duygu ve düşünce gücüyle tarihe iz bıraktığını hatırlasın. Onların insanlığa hediye ettiği nadide kitaplar, can alıcı tespitler, eskimeyen türküler, muhteşem tablolar, keşif ve icatlar, engellerin engel olmadığını anlatmaya yetmez mi?

Engelli Ailesinin Yaşadıkları

Engelli çocuk sahibi ailelerde korku, öfke, çaresizlik, ümitsizlik, suçluluk, bıkkınlık gibi duygular yaşanabilir. Olumsuz düşüncelerin girdabına kapılan anne babalar, "Neden ben? Ne günahım vardı? Şimdi ne yapacağım? Bununla nasıl başa çıkarım?" gibi sorulara cevap arar ilk zamanlar. Çocuğun engellilik durumuna göre, az ya da çok hayatı kısıtlanan ebeveyn, maddi açıdan yıprandığı gibi manevi açıdan da desteğe ihtiyaç duyar. Çocuğa bağlı kalma ve onu yetiştirme konusunda zorlanma, sevdiği çevreden kopma, sosyal hayatın dışında kalma gibi süreçler yaşayan aile, farklı aşamalar kat eder.

Birinci aşamada şok, inkâr ve keder ağır basarken zamanla bunların yerini suçluluk, kızgınlık ve utanma alır. Gerçekçi olmayan amaçlar koyma, zıt tepkiler geliştirme gibi hâller aşıldığında ise, kabul, uyum, hayatı yeniden düzenleme ve gayret aşamasına geçilir. Bu süreçlerde aileye verilecek her türlü danışmanlık ve terapi hizmeti son derece önem arz eder. Sadece uzmanların değil, eşlerin, arkadaş, akraba ve komşuların desteği de vazgeçilmez derecede değerlidir.

Benim Haklarım Var

Ben bir engelliyim. İnsanım, yeryüzünün en şerefli varlığıyım. Bu şerefe layık haklarım var. Bu hakları koruyacak gücüm olmasa da sizin haklarımı çiğnemeyeceğinize dair inancım sonsuz… Engelli bir insanın haklarını bilmeniz ve hangi yaşta olursa olsun onun haklarına riayet etmeniz, her şeyden önce dinî, vicdanî ve insanî bir sorumluluk değil mi? Elbirliğiyle engelleri kaldırmanıza yardımcı olmak için şimdi size haklarımı hatırlatacağım.

Yaşama ve kabul görme hakkım var.

Bir insanın hayatta yaşayabileceği en güzel olaylardan birisi hiç şüphesiz çocuk sahibi olmaktır. Ancak anne-baba açısından düşündüğümüzde, çocuğunun engelli olması bir o kadar büyük bir sınavdır. Hamilelik döneminde çocuklarının engelli doğacağını öğrenen bir ebeveyn ciddi anlamda travma yaşar. Onların bu sarsıntısı ve üzüntüsü hiç şüphesiz evlatlarına karşı duydukları şefkat ve merhamettendir. Fakat bu duyguları doğru yönetmeli, enerjilerini çaresizliğe değil, sorun çözümüne odaklamalı, sabırlı ve metin olmalıdırlar.

Bu noktada mutlaka belirtmeliyiz ki, annesinin hayatı tehlikede olmadıkça, engelli doğacağı belli olan bir bebeği anne karnındayken öldürmeye anne babası dâhil hiç kimsenin hakkı yoktur. Canların sahibi Allah'tır. Dilediği kişiyi, dilediği özellikte, dilediği zamanda ve yerde var etme yetkisi ancak O'na aittir. O'nun yaratmayı murad ettiği bir cana kıymak, hem suç hem de günahtır. Böyle bir tutum, imtihanı kabullenmemek kadar emanete zarar vermek anlamına da gelmez mi?

Şüphesiz engelli bir çocukla yaşamak kolay değildir. Ancak rahatsız edici tavırlarla karşılaşsa bile çocuğunu tanıtan, onunla ilgili soruları cevaplayan, onu eve kapatmayarak gezdiren anne baba, çocuğunun gönlünü kazanacağı gibi kendisini de iyi hissedecektir. Unutulmamalı ki, bir insanın sağlıklı çocuğunun olması övünç kaynağı olmadığı gibi, engelli çocuğunun olması da utanç kaynağı değildir.

Sağlık ihtiyaçlarımın karşılanmasına hakkım var.

Engelli birey, uzun süreli tıbbi hizmetlere ihtiyaç duyar. Bedensel ve zihinsel engellere sahip hastaların tedavisi ve bakımı uzmanlık gerektirir. Ailesi hem engeline rağmen sağlıklı olabilmesi için ona nasıl yardım edeceğini öğrenmeli, hem de ilgili birim ve uzmanlarca tedavi edilmesini sağlamalıdır.

Eğitim görme hakkım var.

Bir özlü söz "İnsanın kendi kendini fethetmesi zaferlerin en büyüğüdür" der. Her insanın yapabileceği bir şeyler mutlaka vardır. Bunların ne olduğunu bulabilmesi ise, ancak kendi imkân ve yeteneklerini fark etmesi ve eğitim alarak geliştirmesi ile mümkündür.

Bir engellinin tek sorunu sağlık değildir. Bir yandan sağlık ve rehabilitasyonu için gerekli hizmeti alırken, bir

yandan da kendini tanımaya ve sosyalleşmeye ihtiyacı vardır. Topluma uyum sağlaması, kendini gerçekleştirmesi ve yeteneklerini insanlığın yararına sunması için herkes gibi o da eğitim alma hakkına sahiptir. Hatta diyebiliriz ki, bir engellinin özellikle günlük hayatta karşılaşabileceği sıkıntıları aşmaya yönelik eğitimler alması çok daha önemlidir. Azim ve sabırla yoğrulacak bu eğitimler, engelli bireyin istihdamını da kolaylaştıracaktır.

Meşhur isimleri burada yeniden hatırlamakta fayda var: Peygamberimizin amcasının oğlu olan ve "Kur'an'ın tercümanı" lakabıyla anılan âlim sahabî İbn Abbas, yıllarca görme engelli olarak yaşamıştı. Asırların alkışladığı usta bestekâr Beethoven, ömrünün son 26 yılını işitme engelli olarak geçirmişti. Günümüzde dünyanın dört bir yanında verdiği kişisel gelişim ve motivasyon seminerleri ile tanınan Nick Vujicic ise, elleri ve ayakları olmadan hayata gözlerini açmıştı…

İstihdam hakkım var.

Bugün birçok ülkede zihinsel engelliler de dâhil birçok engelli grubu saygın işlerde istihdam edilmektedir. Kendileri için özel atölyeler oluşturulan zihinsel engelliler, engelli olmayan bireylerin tahammül edemeyecekleri nitelikteki işleri sabırla ve itinayla yapabilmektedir. Zira aklî melekelerin yetersiz olması kas gücünün de yetersiz olduğu anlamına gelmez. Tüketen değil üreten, muhtaç değil insanların ihtiyaçlarını karşılayan, faydalı bireyler haline gelmek için istihdama ihtiyaçları olduğu bir gerçektir. İşitme, görme ve ortopedik engellilerin çalışabilecekleri alanlar ise çok daha fazladır.

Rahmet peygamberinin hayatında da engelli sahabîlerin istihdamı ile ilgili etkileyici örnekler vardır. Söz gelimi Peygamberimiz, bir ayağı aksayan genç sahabî Muâz b.

Cebel'i Yemen'e zekât memuru ve kadı olarak göndermiştir.[9] Medine'ye ilk hicret eden Müslümanlardan biri olan görme engelli sahabî Abdullah b. Ümmi Mektûm'u Kur'an öğretmeni olarak görevlendirmiş, ilerleyen yıllarda ise onu Peygamber Mescidi'nin müezzinliği ile şereflendirmiştir.

İbadet hakkım var.

Allah'ın kendisine sunduğu nimetlere şükretmek, huzura varmak, el açıp yalvarmak engelli olsun olmasın herkesin kulluk vazifesidir. Okunan ezanı idrak etmek, hutbeyi anlamak, cemaatle namaza katılmak, Kur'an okumak, Resûlullah'ın sözlerini ve hayatını öğrenmek her Müslüman'ın arzusudur. İşitme engelli duyamasa da, anlaması için işaretler vardır. Görme engelli göremese de, dokunarak kavrama imkânına sahiptir. Konuşma engellinin derdini anlatması için konuşmaktan başka nice yol vardır. Dolayısıyla hiçbir engel, kul olarak ibadetin lezzetini tatmaya mani olamaz.

Zihinsel engelliler hariç, engelli bireyler ibadetten muaf değildir. Bir diğer deyişle, kişinin bazı engellerinin bulunması, onun namaz, oruç, zekât, hac, sadaka, kurban gibi ibadetlerini terk etmesi için bir mazeret oluşturmaz. Fa-

kat herkes gücünün yettiği kadarıyla mükelleftir. Nitekim Kur'an'da *"Allah, kişiye ancak gücünün yeteceği kadarını yükler."*[10] buyrulur. Dolayısıyla engelli ve ailesi bu konuda bilinçli olmalıdır.

Peygamber Efendimizin engelli arkadaşlarından İmrân b. Husayn'ın uzun seneler süren hastalığına rağmen ibadetlerine devam etmesi, bu hususa örnektir. Özürlü hâliyle nasıl namaz kılacağını sorduğunda, Peygamberimiz (s.a.s.) ona şöyle cevap vermiştir: *"(Mümkünse) ayakta kıl. Şayet buna gücün yetmiyorsa oturarak kıl. Buna da gücün yetmiyorsa yan üstü yatarak kıl."*[11]

Elbette ayağı olmayan bir kimse, abdest alırken ayakları yıkama emrini yerine getiremeyecektir. Ancak ibadeti konusunda hassasiyet gösterip elinden gelenin en iyisini yaptığında, Kutlu Nebi'nin müjdesiyle karşılaşacaktır: Mazeretleri sebebiyle bir ibadetin bütün detaylarını yerine getiremeyen engelli bireyler, ellerinden geldiği kadarını yaptıklarında da eksiksiz ecir kazanırlar. Velhasıl, sevap engele takılmaz.

Bize Düşenler

Kırılgan olduklarını unutmayalım.

Engelli olmanın insanı daha hassas ve kırılgan hâle getirmesi gayet doğaldır. Özellikle trafik ve iş kazaları gibi acı olaylar sonrasında oluşan engeller sebebiyle kişi kendi ihtiyacını gideremeyince alınganlık, incinmişlik ve mahcubiyet duygularını daha yoğun yaşar. Bu duygular onu tedirgin ve huzursuz yapabilir. Engellenmişlik hissinin sebep olduğu gerilimle başa çıkmada ilgi ve anlayışa ihtiyacı olacaktır. Bu, abartılı ve gösteriş kokan bir ilgi değil, samimi ve sade bir yakınlık olmalıdır. Kendisini güçlü kılacak manevi desteği çevresinden alabilen engelli kimse, gerçekleri daha kısa sürede kabullenip hayata daha rahat gülümseyebilir.

Muhatap alalım.

Yüce Allah, bir engelliyi insan onuruyla bağdaşır biçimde muhatap almanın ne anlama geldiğini asırlar önce Peygamberimize öğretmişti. Peygamber Efendimiz bir gün Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerine İslâm'ı anlatmakta iken, yanına gelip kendisini bilgilendirmesini isteyen âmâ sahabî Abdullah b. Ümmi Mektûm'la ilgilenmemiş, bunun üzerine derhal inen ayetlerle ağır biçimde uyarılmıştı: *"(Peygamber), bir âmânın kendisine gelmesinden dolayı yüzünü ekşitti ve çevirdi! Sen nereden biliyorsun, belki o temizlenecek yahut öğüt alacak da bu öğüt ona fayda verecek! Kendini muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun! (İstemiyorsa) onun arınmamasından sana ne! Fakat koşarak ve (Allah'tan) korkarak sana gelenle ilgilenmiyorsun! Hayır, böyle yapma! Şüphesiz bu ayetler bir öğüttür, dileyen ondan öğüt alır."*[12]

Sevgili Peygamberimiz, bu olaydan sonra Abdullah'ı her görüşünde, *"Kendisi için Rabbimin beni uyardığı kimse, merhaba!"* diyerek gönlünü almıştır. Elbette böyle bir ikaz, bugüne de seslenmektedir. Zira engelli bir insana değerli olduğunu hissettirmenin yolu, onu muhatap almaktan geçer.

Bu bağlamda, engelli bireyle konuşurken bütün bedenimizle ona yönelmemiz gerektiğini hatırlayalım. Onun karakterine uygun davranalım; kullandığımız ifadelere özen gösterelim; sorularını geçiştirmeksizin cevaplayalım; konuşmakta zorlansa da sözlerini dikkatle dinleyelim. Anlamadığımız bir kelime veya durum olursa anlamış gibi davranmak yerine tekrar etmesini isteyelim. Belki de en önemlisi sabırlı ve hoşgörülü olalım.

Engellilik durumlarını alay konusu yapmayalım.

Bir insanın bedensel özellikleriyle alay etmek, dedikodusunu yaparak arkasından gülmek, karşısında fısıldaşmak ya da hoşlanmayacağı adlar takarak seslenmek İslâm ahlâkı

ile asla bağdaşmaz. Bu hususta Rabbimizin emri gayet açıktır: *"Ey iman edenler! Bir topluluk diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidir. Kadınlar da diğer kadınlarla alay etmesin. Belki onlar kendilerinden daha iyidir. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lâkaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir."*[13]

Engelli bir kimsenin taklidini yaparak alay etmek ise dinimizde ayrıca yasaklanmış, Peygamber Efendimiz *"Karşılığında bana pek çok şey verilse bile, hiç kimsenin taklidini yapmaktan hoşlanmam."*[14] demiştir. Zira yine o Rahmet Elçisi'nin ifadesiyle, *"Müslüman kardeşini hor görmesi, kişiye kötülük olarak yeter."*[15]

Yürüyemediği için kendisine "topal" denilen, rahat konuşamadığı için "kekeme", göremediği için "kör" diye çağrılan, zihinsel özrü yüzünden "deli" diye küçümsenen ve onuru zedelenen ne çok insan vardır! Hâlbuki kim bir gün sonra kendisinin de benzer bir sınavla karşılaşmayacağını garanti edebilir ki?

Kararlarına saygı duyalım.

Hepimiz saygı görmek ve güven dolu bakışlarla karşılaşmak isteriz. Bir engelli için de yapabileceği işlerde destek görmek ve sınırlarına hürmet gösterildiğini hissetmek son derece önemlidir. Engelli ferde yardım teklifinde bulunalım ancak yardım istemediği veya kendisine yardım edilmesine müsaade etmediği durumlarda kararına saygı duyalım.

Yeteneklerini destekleyelim, başarılarını ödüllendirelim.

Engellilerin bazı işleri yapamaması, her şeyi yapamayacakları anlamına gelmez. Daha önce de dile getirdiğimiz gibi, yeteneklerini keşfetmesi ve kendini geliştirmesi için

fırsat tanınan bir engelli, sadece kendisini değil ailesini de mutlu edecek başarılara imza atabilir. Dolayısıyla kaç defa denediğine değil, sonuçta neyi başardığına odaklanalım. Her defasında onu yüreklendirip, en küçük gelişmelerini bile ödüllendirelim.

Sosyalleşmelerine imkân tanıyalım.

Herhangi bir yeteneğini kaybedenin bütün varlığını kaybetmiş gibi muamele görmesi, vasıfsız bir insan olarak değerlendirilmesi ve sosyal hayata küstürülerek eve hapsedilmesi insafsızlıktır. Toplum içine çıktığında bir şekilde rencide edilen engelli ve ailesi, önyargıları kırmakta zorlanacak ve kendilerini görünmez duvarların ardına itilmiş hissedecektir. Bu sosyal baskı, elbette engelliyi rahatsız etmek için yapılan bilinçli bir tutum değildir. Ama çoğu defa acıyan meraklı bakışlar bile yeterince rahatsızlık vermektedir.

Şu halde, engel tanımadığımızı göstererek doğal davranmak en güzelidir. Nitekim Peygamber Efendimiz de gözleri görmediği için evde namaz kılmak üzere kendisinden izin isteyen Abdullah b. Ümmi Mektûm'a, kulakları ezanı işittiğine göre mescide gelmesi gerektiğini söylemiş, böylelikle onun toplumdan uzak kalmamasını sağlamıştır.[16]

Kolaylaştıralım, zorlaştırmayalım.

Teknolojik imkânları da kullanarak hasta, engelli, yaşlı, çocuk gibi dezavantajlı kimselerin topluma aktif katılımlarını sağlamak için çaba gösterelim. Bir tekerlekli sandalyenin ya da bir işitme cihazının engellinin hayatını değiştirdiğini anımsayalım. Bir asansör, bir kabartma yazılı kitap ya da küçük bir kaldırım rampasının ne kadar önemli olduğunu fark edelim. Allah Resûlü'nün *"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin!"*[17] sözünü hayat

düsturu edinerek, engelliler için yaşamı kolaylaştıracak ve sevdirecek hizmetlere öncü olalım.

Sadece kendi konforunu değil, aynı gökyüzünü, aynı suyu, aynı şehri paylaştığı herkesin rahatını düşünen bir insan, Sevgili Peygamberimizin şu sözünde kendini görecektir: *"Müminlerin birbirine karşı merhamet, sevgi ve şefkat gösterme hususunda yekvücut olduğunu görürsün. Tıpkı bir uzvu rahatsızlandığında bedenin diğer uzuvlarının uykusuzluk ve ateş ile onun için çırpınması gibi…"*[18]

Ziyaret edelim.

Mekke fethedildiği gün, Hz. Ebû Bekir, yaşlı ve aynı zamanda görme engelli olan babasını sırtına alarak Peygamberimizin huzuruna getirmişti. O gün muzaffer bir komutan olarak şehre girmiş olan Peygamber Efendimiz ise benzersiz bir tevazu ile *"Onu evde bıraksaydın da biz onun yanına gitseydik."*[19] diyerek yaşlı ve engelli bir insana karşı hürmetini ifade etmişti.

Hastalık ya da engel sebebiyle yerimizden ayrılamadığımız zamanlarda sevdiklerimiz bize gelsin, hâlimizi hatırımızı sorsun, hayatın koşturmacası içinde bir an durup bizi hatırlasın isteriz. O zaman, *"Açları doyurun, hastaları ziyaret edin."*[20] buyuran Resûl-i Ekrem'in sözüne kulak verelim. İyiliğin karşılıksız kalmayacağına dair inancımızı tazeleyerek hem engelli hem de ailesi için moral kaynağı olan ziyaretlerimizi aksatmayalım.

Tedavi olmaları için yardım edelim.

Bir kimsenin engellilik durumu kalıcı veya geçici olabilir. Tedavisi mümkün olan hastalıklar için şifa aramak ve tedavi için ne gerekiyorsa yapmak lazımdır. Tedaviyi reddetmek, Allah'ın takdiri diyerek engellilik hâlinin veya hastalığın çaresini aramamak, sabır ve tevekkül değildir.

Peygamber Efendimiz, *"Ey Allah'ın kulları, tedavi olun. Zira Allah hiçbir hastalık yaratmamıştır ki, şifasını da birlikte yaratmış olmasın."*[21] dediğine göre, asla şifadan ümit kesmemelidir.

Manevi destekte bulunalım.

Tedavisi mümkün görünmeyen engellilerin yaşam kalitelerini yükseltmek için hem fizik tedavi hem de psikolojik destek hizmetlerinden faydalanmaları şarttır. Bu konuda ailelerinin yanı sıra yakın çevrelerinin de bilinçli olması, resmî ya da özel kurumlar tarafından verilen danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden engelli bir kimseyi mahrum etmemesi gerekir.

Psikolojik, ekonomik ve tıbbi desteğin yanı sıra engelli için vazgeçilmez değerlerden birisi de manevi destektir. *"Hastalandığımda O bana şifa verir."*[22] inancına sahip bir kul, bu inancı perçinleyen telkinlerle belki de engelin en zor yönünü aşmış olacaktır. Dua ile Allah'a dayanmanın, sabır, sebat, tevekkül ve teşekkürün kıymetini bir kez daha hatırlayacaktır.

Engelle karşılaşan arkadaş, akraba ya da komşumuza sabır telkin edelim. Sıkıntılı anlarımızda Allah'ın bizi unutmadığını, daima yanımızda olduğunu ve sabrın mükâfatını vereceğini anlatalım. *"Vücuduna batan bir diken bile olsa, başına gelen her musibet sebebiyle Müslüman'ın hataları affolunur."*[23] şeklindeki Peygamber müjdesiyle yüreğine su serpelim. Onulmaz denen dertlerle yıllarca yaşayan Hz. Eyyub'un, sabır ve dua sonucunda ilâhî rahmetle nasıl şifa bulduğunu hatırlatalım.[24]

Duanın insanı güçlü ve azimli kılan, korku ve endişeden uzaklaştıran, hayatı yaşanılır kılan gücüne inanalım. Duayla ruhumuzun berraklaştığına, moralimizin yükseldiğine, umudumuzun canlandığına bir kez daha şahit olalım. Sev-

gili Peygamberimizin dilinden dökülen niyazlarla engelli dostlarımız için dua edelim: *"Ey bütün insanların Rabbi olan Allah'ım! Bu hastanın ıstırabını giderip şifa ver. Şifayı veren ancak sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Bu hastaya öyle bir şifa ver ki, ardında hiçbir hastalık izi kalmasın!"*[25]

1 İbn Hanbel, V, 168-169.
2 Enbiya, 21/35.
3 Müslim, Zühd ve Rekâik, 64.
4 Muvatta', Cenâiz, 14.
5 Zilzâl, 99/7.
6 Tâ-Hâ, 20/75-76.
7 İbn Hanbel, V, 411.
8 Furkan, 25/74.
9 Buhârî, Cihâd, 164.
10 Bakara, 2/286.
11 Buhârî, Taksîru's-Salât, 19.
12 Abese, 80/1-12.
13 Hucurât, 49/11.
14 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51.
15 Müslim, Birr, 32.
16 İbn Hanbel, III, 423.
17 Buhârî, İlim, 11.
18 Buhârî, Edeb, 27.
19 İbn Hanbel, III, 160.
20 Buhârî, Merdâ, 4.
21 Ebû Dâvûd, Tıb, 1.
22 Şûrâ, 26/80.
23 Müslim, Birr ve Sıla, 49.
24 Enbiya, 21/83-84.
25 Buhârî, Merdâ, 38-40.

Doğduğu, büyüdüğü, nice hatırasına sahne olan Mekke'den ayrılarak Medine'ye hicret etmek zorunda kalmıştı Peygamberimiz… Kendisine kucak açan şehre ulaştığında verdiği ilk mesajlar arasında "akraba ilişkilerine özen göstermek" yani "sıla-i rahim" de vardı. O günlerde İslâm'ı seçen eski Yahudi bilginlerinden Abdullah b. Selâm anlatıyor: Peygamber (s.a.s) Medine'ye geldiği zaman halk onu karşılamaya çıktı. "Resûlullah geldi!" çığlıklarını duyunca, bir bakayım diye herkesle beraber ben de gittim. Onun yüzünü görünce, bir yalancı yüzü olmadığını anladım. Ondan işittiğim ilk buyruğu şu oldu: *"Ey insanlar! Selâmı yayın, yemek ikramında bulunun, sıla-i rahmi gözetin, insanlar uyurken namaz kılın ki cennete selâmetle girin."*[1]

akrabalarım var

Doç. Dr. Yaşar YİĞİT

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"Allah'a ve âhiret gününe inanan, akraba ilişkilerini sürdürsün."

(Buhârî, Edeb, 85)

Sıla-i Rahim Nedir?

ıla-i rahim gerek kan bağı, gerekse evlilik vesilesiyle oluşan hısımlara ve akrabalara iyilikte bulunma, onlarla ilgilenme, ilgili olma, akrabalık bağlarını güçlendirip onların hakkını gözetme demektir. Sıla-i rahim dinî bir kavramdır ve bu kavramdaki rahim kelimesi Allah'ın Rahman isminden alınmıştır. Sevgili Peygamberimiz bu gerçeği şöyle açıklar: *"Merhametliler, Rahman'ın da kendilerine merhamet ettiği kimselerdir. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin! 'Rahim' (akrabalık bağı) Rahman kökünden türemiştir. Kim onu sürdürürse Allah da onunla ilişkisini sürdürür; kim de onu koparırsa Allah da o kimseyle ilişkisini koparır."*[2]

O halde, akraba ilişkileri, bir ucu Rahman ve Rahim olan Yüce Allah'a uzanan son derece kıymetli ve bir o kadar da anlamlı ilişkilerdir. Akrabalarımızla kurduğumuz bağ, bir kul olarak Allah'la kurduğumuz bağı etkileyecek kadar önemlidir. Onlarla iyilik, hoşgörü, merhamet ve adalet üzerine geliştirdiğimiz sağlıklı bir ilişki, her bakımdan rahmete yol açacaktır. Bu rahmet ve merhamete birey, toplum hatta topyekûn insanlık olarak ne kadar da muhtaç olduğumuz açıktır.

Şurası bir gerçek ki, gün geçtikçe kalabalıklar içinde yalnızlaşıyoruz, sahipsizleşiyoruz. Gerek akrabalarımız gerekse diğer insanlarla ilişkilerimiz zayıflıyor. Kendimizin dışındaki insanları ve onların problemlerini günden güne umursamaz oluyoruz. Huzuru, sevinci, üzüntüyü, varlığı, yokluğu tek başımıza yaşamaya doğru hızla ilerliyoruz. Oysa problemler, üzüntüler paylaşıldıkça hafifler, aynı şekilde sevinçler de paylaşıldıkça daha bir anlam kazanır. Ahlakımız, ticaretimiz, sanatımız, dinlenme ve eğlence kültürümüz, insanî ilişkilerimiz gittikçe yozlaşıyor. Bunun en önemli sebebi modern dünyanın bizlere sunduğu hayat tarzı ve kendi değerlerimizden uzaklaşmamız olsa gerek. Kentlere doğru yaklaştıkça gündelik hayatın hengâmesi içinde aile ve akraba ilişkilerinin zayıfladığını, hatta kaybolma noktasına geldiğini görüyoruz. Oysa dinimiz, bir taraftan akraba ilişkilerini mümkün mertebe kuvvetlendirmemizi, onlardan muhtaç konumda olanları koruyup desteklememizi emrederken, diğer taraftan da yakınlarla ilişkilerimizi koparmamızı yasaklamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de, *"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, idare ve himayeniz altında olanlara iyi davranın. Allah, kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez."*[3] buyrulur. Allah'a ibadet dışında, başta ana baba olmak üzere toplumun ilgiye muhtaç diğer fertleri ile iyi ilişkiler kurulmasının bir görev olduğu vurgulanır. Kendini akrabalarından üstün ve erişilmez gören kibirli insanın iflah olmayacağı anlatılır. Zira nice yalnız anne babalar, akrabalar bir dost ya da evlat yolu gözlemektedir. Hâllerini soracak, bir nebze olsun dertlerini paylaşacak yakınlarının hasretini çekmektedir…

Akrabayı Ziyaret: Ona mı kendimize mi iyilik?

Akrabalık ilişkilerini sıcak tutmak onların hâl ve hatırını sormakla, yalnız olmadıklarını hissettiren ziyaretlerle mümkündür. Bu ziyaretlerde öncelik Kur'an'a göre anne babadadır. Bunun yanında, hala, teyze, amca, dayı gibi yakınlarımız da ziyaretimizi, onlarla buluşmamızı ve kaynaşmamızı hak etmektedir. Nitekim Peygamberimiz, *"Bir kişinin amcası, baba yarısıdır."*[4] der ve hatırlatır: *"Teyze, anne konumundadır."*[5] O (s.a.s.), büyük bir hata işlediğini ve günahtan kurtulmak için ne yapması gerektiğini sormaya gelen bir adama tövbe ettikten sonra anne babasına iyilik yapmasını tavsiye etmiştir. Ama adam "Annem babam öldü." deyince *"Öyleyse teyzene iyilikte bulun."* demiştir.[6]

Ziyaretler, her şeyden önce akrabalar arasındaki bağları kuvvetlendirir, küskünlükleri yok eder. Sevincin ve kederin paylaşılmasına vesile olup sıkıntıların giderilmesini sağlar. Güven aşılar. Ne acıdır ki, günümüzde her türlü haberleşme ve ulaşım imkânlarına sahip olmamıza rağmen amcalarını, dayılarını, halalarını, teyzelerini ve onların çocuklarını tanımayan insanlar var! Kendileri tanısalar bile çocuklarına tanıtma ihtiyacı hissetmeyenlerin sayısı da hiç az değil! Bunun neticesinde, düğünlerimizde, cenazelerimizde, sevinç ve üzüntümüzde bize destek çıkacak yanımızda olacak kişileri arar durur hâle gelmiş durumdayız. Hem akrabalarımızı ihmal etmekte, hem de kendimiz yalnız kalarak rahmetten mahrum olmaktayız. Akrabalarımızla aramızdaki yol mesafesine göre haftada, ayda veya hiç olmazsa en azından yılda bir

ziyarette bulunalım. Eğer yüz yüze ziyaret mümkün değilse iletişim araçlarının bu kadar geliştiği günümüzde farklı imkanları kullanarak akrabalarımızın hâl ve hatırını sorup bağlarımızı canlı tutalım.

Yardım Önce Akrabaya

Akrabadan muhtaç olanlara yardım etmek de sıla-i rahimdir. Zekat ve fitrelerimizi öncelikle yoksul akrabalarımıza vermemiz, sevabımızın katlanmasına vesile olacaktır. Bu konuda Peygamberimiz, *"Yoksula bir şey vermek sadakadır. Akrabaya bir şey vermenin ise iki sevabı vardır. Birisi sadaka sevabı, diğeri de akrabayı görüp gözetme sevabıdır."*[7] buyurur. O halde sağlıklı bir akrabalık ilişkisinde en güzeli, akrabadan muhtaç olanları ziyaret ederek onlara hem manevi destek sunmak hem de maddi yardımda da bulunarak geçim sıkıntılarını hafifletmektir.

Bakmakla yükümlü olduklarımız dışındaki akrabalarımıza yapılacak maddi yardımların ölçüsü, onların yakınlık derecesine, ihtiyaç durumlarına, bizim de maddi gücümüze göre değişiklik gösterir. Sıla-i rahim, yakınlarımızla maddi ve manevi, söylem ve eylem olarak dayanışmanın, bütünleşmenin ifadesidir.

Akrabaya iyilik, fakir bir akrabanın ihtiyacını gidermekle olabileceği gibi, tatlı bir söz veya bir gülümsemeyle de olabilir. Peygamberimizin ifadesiyle, *"Güzel söz sadakadır."*[8] Hatta bir çift güzel söz, insanları incitecek veya onurlarını zedeleyerek maddi yardımda bulunmaktan daha değerlidir: *"Güzel söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir). Ey iman edenler! Allah'a ve âhiret gününe inanmadığı hâlde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın."*[9]

Yakınlarla Sılayı, Yaratan'la Sıla Zemininde Okumak

Sıla-i rahim denildiğinde ilk olarak aklımıza akrabalarla ya da yakınlarımızla olan ilişkimizi sürdürmek geliyor. Hâlbuki insan, kendisini yoktan var eden ve sayısız ikramlarla yeryüzünde ağırlayan Yaratıcısıyla da sılasını yani bağını devam ettirmelidir. Zaten yakınlarla olan sıla, Rab ile olan sılanın varlığı durumunda daha da bir önem kazanmaktadır.

İnsan önce Rabbine bağlanmak zorundadır. Yani öncelikle kendisini koruyan, kollayan, asla yalnız bırakmayan ve her türlü nimeti bahşeden Yüce Yaratıcı ile sılasını kesmemekle yükümlüdür. Çünkü Rabbi ile muhabbet ve minnet bağları kopmuş bir insanın artık tutunacak bir dalı, sığınacak bir yeri kalmamıştır. Böyle bir kimsenin diğer insanlarla oluşturduğu bağ ve birlik de özünde bir kıymet ifade edemez. Rabbine dost olmayan, nasıl gerçek dostluklar kurabilir ki? Zorunlu karşılaşmaların ya da dünyevî menfaatlerin buluşturduğu bir topluluk, sarsılmaz bir güven ve sadakati nasıl tecrübe edebilir ki?

Çağımızda bu konumda olan fert veya toplumların yaşadığı büyük problemlerin ve sosyal bunalımların asıl sebebi, Allah ile olan sılanın koparılması değil midir? Allah ile olan sıla derken, O'nun varlığına ve birliğine iman etmeyi, sonra da bu imanın gereklerini yerine getirmeyi kastediyoruz. Böyle bir sıla, sılaların en güçlüsüdür. Kur'an-ı Kerim'de *"Putları inkâr edip Allah'a inanan kimse, kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa sarılmıştır."*[10] buyrulurken işte böyle güçlü bir bağdan söz edilir.

Başta Yüce Yaratanımızla sıla olmak üzere, hayatta kurulması ve sürdürülmesi gereken bağları koparan kimseler için Kerim Kitabımızda çok ciddi ikazlar bulunmaktadır.

Anlaşılan o ki, sadece bu dünyada yalnızlık ve umutsuzluk değil, öbür dünyada da pişmanlık ve hüsran onları beklemektedir: *"Onlar, Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir."*[11]

Velhasıl, sıla-i rahmin çekirdeğini Allah'a olan kulluk ya da O'na olan iman bağı teşkil etmektedir. İmanından dönenler ise, Allah ile kalbî bağını, yani "sılasını" kesenlerdir.

Sıla ile Bereketlenen Ömürler

Zaman bir değirmen gibi ömürleri öğütür. Yaşlı ya da genç, her insan zamanı gelince ölür. Ömrün uzunluğu değil, nasıl değerlendirildiğidir mühim olan. İç içe katlanmış bereketli zamanların peşinde koşmalıdır insan; ömrüne bereketi davet etmenin yollarını bilmelidir.

İşte bu yollardan birisi de akrabalık ilişkilerine yatırım yapmaktır. Akrabalar arasındaki ilişkilerin sağlam, sıcak ve devamlı olması, akrabaların birbirine maddi ve manevi anlamda destek olmaları, lütuf ve rahmete kapı aralar. Rahmet Peygamberi, *"Kim rızkının bollaştırılmasını yahut ecelinin geciktirilmesini arzu ederse, akraba ilişkilerini sürdürsün."*[12] buyururken aslında bizlere berekete dair bir ipucu veriyor olamaz mı?

Şurası bir gerçek ki, Yüce Allah'ın insan için takdir buyurduğu ömür ne artar ne de eksilir. Bazı ibadetlerin ve güzel davranışların ömrü artıracağına dair Peygamber müjdeleri, ayların çoğalması ya da yılların uzamasından çok

daha derin anlamlar taşımaktadır. Yüce Mevla, insanların yapacakları ibadetleri ve güzel işleri ezelde bilir ve bu güzel işler sebebiyle iyi insanların ömürlerini artırarak takdir buyurur. Ayrıca akrabalarını gözeten insan, ömrünü verimli, sıhhatli ve huzurlu geçirir. Elbette böyle bereketli bir ömür, uzun ama geçimsiz ve mutsuz bir ömürden daha kıymetli, daha anlamlıdır.

Akrabalık Bağlarının Karakteri

Kur'an'da, *"Allah'ın kitabına göre, akrabalar birbirlerine (varis olmaya) daha lâyıktırlar."*[13] buyrulurken, yaratılış gereği akraba olanların, yakınlık derecelerine göre de birbirlerine diğer insanlardan daha çok ilgi duyacaklarına, birbirlerini daha çok koruyacaklarına işaret edilmektedir. Rahim bağı, kan bağı, aile bağı gibi biyolojik ve sosyolojik faktörler, akrabayı birbirine yakınlaştırır. Kısacası, insanın önce kendi yakınlarına yardım etmesi, yaratılış yasasının gereğidir. Bu husus, bir başka ayette şöyle dile getirilir: *"Akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver ama saçıp savurma!"*[14] Ayette önce akrabanın anılması, akrabalık ilişkisinin önceliğini anımsatmaktadır.

Akrabalık hassasiyeti, nesebini gurur ve kibir vesilesi yapmayla karıştırılmamalıdır. Esasen böyle bir tutku, cahiliye döneminden beri süregelen ve İslam'ın ısrarla mücadele ettiği bir yanlışlıktır. Zalim de olsa mazlum da olsa kendi kabilesinin, aşiretinin, ailesinin fertlerini savunma ve kayırma alışkanlığı, dinimizin adalet ilkesine aykırıdır. Aksine insan, akrabalarıyla ilişkilerini menfaat üzerinden değil, merhamet, sevgi, karşılıklı hak ve sorumluluklar üzerinden okumalıdır. Zira en yakın akrabası bile olsa, şahitlikte ve yargıda dürüstlükten ayrılmamakla yükümlüdür: *"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun."*[15]

Akraba ile İlişkiyi Kesince…

Büyüklerimiz “Akrabalar arasına giren düşmanlık, ormana düşen ateş gibidir.” demişler. Kontrol edilmesi imkânsız biçimde büyüyen yangın, herkesi yakacak, hayatları karartacak, gönülleri kül edecektir. Bu yüzden dinimizde akrabalarıyla ilişkisini kesenler için birçok ilahi ikaz ve tehdit vardır: *“Allah’a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozanlar, Allah’ın korunmasını emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) koparanlar ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar var ya, işte lanet onlara, yurdun kötüsü (cehennem) de onlaradır.”*[16]

Akraba ilişkileri pusula gibidir. Bir kimsenin insanlarla olan ilişkileri, akrabaları ile olan ilişkilerine göre şekillenir. Yakınları ile sağlıklı ilişkiler kuramayan insan, diğer insanlarla nasıl iyi ilişkiler geliştirebilir ki! Kendisini sevmeyen, akrabalarını sevmeyen, ailesini sevmeyen ve en yakınlarıyla mutluluğu paylaşamayan insan, huzurlu bir toplumun yapı taşı olabilir mi? Toplumdaki sevgi ve dayanışma bağlarının çözülmesi aileden başlar, komşulara ve diğer kesimlere sirayet eder, neticede toplumun ahengi bozulur. O halde aile bağlarının yıpranmaması için emek vermek, bir anlamda toplumu ayakta tutmak için çabalamak demektir.

Peygamber Efendimiz, *“Haddi aşmak ve akraba ile ilişkiyi kesmek kadar, Allah’ın bu dünyada cezasını peşin olarak vereceği başka bir günah yoktur.”*[17] buyurur. Akrabalık ilişkisi o kadar mühimdir ki, akrabaları Müslüman olmasalar bile aralarındaki akrabalık hukukundan dolayı bir Müslüman onlara iyi davranmakla yükümlüdür. Bir diğer ifadeyle, akraba ilişkilerinin sürdürülmesinde din farkı dahi dikkate alınmaz. Allah’ın koyduğu sınırları ihlal eden konularda anne babaya itaat edilmesi yasaklansa da onlarla sağlıklı bir ilişki sürdürülmesi istenir: *“İnsana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır. Eğer hak-*

kında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seni zorlarlarsa onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır."[18]

Kur'an-ı Kerim'in bu uyarısı Peygamberimizin tavırlarına da yansır. O (s.a.s.), üzerinde çok emeği bulunan amcası Ebû Tâlib'in Müslüman olmasını çok istemiş, İslam'ı kabul etmemesine rağmen son nefesine kadar amcasıyla olumlu bir ilişki sürdürmüştür. Benzer şekilde, Hz. Ebû Bekir'in kızı Esma, müşrik olan annesi kendisini ziyarete gelince nasıl davranması gerektiği konusunda Sevgili Peygamberimize danışmış, Peygamberimiz de *"Annenle ilgilen, ona ikramda bulun."*[19] demiştir.

Unutulmamanın Yolu Unutmamaktan Geçer

Kültürümüzde sıla-i rahme vesile olacak, akrabalık bağlarını güçlendirecek çok kıymetli gelenek ve göreneklerimiz, etkinliklerimiz vardır. Şüphesiz bayramlar bu etkinliklerin başında gelir. Şu kadarını söyleyelim ki, bayramlar temel esprisini kaybetmediği sürece, gerek akrabalar gerekse toplumun diğer bireyleri arasında kaynaşma ve dayanışmanın belirginleştiği zaman dilimleri olmaya devam edecektir. Bayramlar vesilesiyle yapılan ziyaretler, kalplerin yumuşamasına, sevginin paylaşılmasına vesile olur.

Bayramlar, bireysel anlamda hissedilen huzurun dalgalar halinde kitlesel boyuta ulaşmasını sağlar. Ancak ister istemez günümüzde bayramların bu ruh hâli içinde idrak edilip edilmediği sorusu akla geliyor. İlişkilerin menfaat temeli üzerine inşa edildiği, insanların çoğu zaman kendilerine sağlayacağı menfaatler ölçüsünde başkalarıyla ilgilendiği hatta kendinden önce başkalarını tanımlamaya kalkıştığı zamanlardan geçiyoruz. İnanç ve ahlâka dair hassasiyetlerin azaldığı, bunun sonucu olarak da çoğu kez üst kattaki komşunun alt

kattakinden habersiz yaşadığı, aileler ve akrabalar arasındaki ilişki bağlarının çözüldüğü, nesiller arasında kalın duvarların örüldüğü bir dönemde yaşıyoruz.

Bütün bu olumsuzlukların giderilmesi veya asgariye indirilmesinde sıla-i rahmin etkisi ve önemi inkâr edilemez. Bu itibarla bayramlar, birbirimizden kaçış anları değil birbirimize yakınlaşma anları olmalıdır. Kur'an-ı Kerim'de değişik vesilelerle Allah'ı unutanların Allah tarafından da unutulacağı vurgulanmaktadır. Mesela, *"Onlara şöyle denir: Bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, bu gün biz de sizi unutuyoruz. Barınağınız ateştir. Yardımcılarınız da yoktur."*[20] âyeti, Allah'ı unutanı, insanların kendisine en fazla muhtaç olduğu günde Allah'ın da unutacağını yani onlara yardım etmeyeceğini dile getirmektedir. Bu durum insanlar için de böyledir. Kendisi unutan insanın, unuttuğu insanlar tarafından bir şekilde unutulacağı açıktır. Zor günlerinde insanların yanında yer almayan, zor gününde kimseyi yanında bulamayacaktır.

O halde, unutulmak istemiyorsak, ana babamızı, eşimizi dostumuzu unutmamalıyız. Müslümanlar arasında kardeşlik hakları bulunmasının yanı sıra, akrabalar arasında bir de sıla-i rahim kapsamında ele alınacak haklar olduğunu hatırımızdan çıkarmamalıyız. Gerçekten de sıla-i rahim, insanları boncuk taneleri gibi bir araya getiren ipliğe benzer. Bu bağı koparmak her biri bir köşeye savrulan boncuklar gibi insanların birbirinden ayrılmasına ve anlamsız bir boşluğa yuvarlanmasına sebep olacaktır.

En acı nefret, akrabaya duyulan nefrettir. Karşılığını göremesek bile, akrabalarımıza güzel davranmalı ve küslüklere fırsat vermemeliyiz. Akrabalarımız arasında, kendileriyle yakın bir ilişkiyi sürdürdüğümüzde ailemizin farklı açılardan zarar göreceğini fark ettiğimiz insanlar olabilir. Onlarla bile doğum, ölüm, düğün gibi hayatın dönüm noktaların-

da yanlarında olacak, selamı ve duayı kesmeyecek bir ilişki geliştirmeliyiz. Birbirini reddetme, hayatından tamamen çıkartma, lanetleme, beddualaşma gibi davranışların sadece karşımızdakini ya da bizi yıpratmakla kalmayıp, Rabbimizin merhametine kavuşmamızın önünde de ciddi bir engel teşkil edeceğini bilmeliyiz. Akrabalık ilişkilerinin pazarlığı olmaz. Peygamber Efendimizin şu uyarısını hatırlamalıyız: *"Sıla-i rahim yapan, akrabasından gördüğü iyiliğe iyilikle karşılık veren kimse değil, akrabası kendisine iyiliği kestiğinde dahi onlara iyilik yapandır."*[21]

Annesini ve babasını kaybeden rahmet peygamberini akrabaları büyütmüştü. O da büyüdüğünde yakınlarına karşı daima vefakâr davranmış, asla nankörlük etmemişti. Hz. Hatice annemiz, onun bu hâlini dile getiriyor, bir peygamber olarak vahiy aldığı ilk gün titreyerek gelip üzerini örtmelerini istediğinde şöyle diyordu: *"Hayır, korkma! Vallahi Allah seni asla utandırmaz. Çünkü sen akrabalarını gözetirsin."*[22] İslam gelince Allah Resûlü (s.a.s.) ilk önce akrabalarını dine davet etmiş, onların huzuru ve mutluluğu için çabalamıştı. Diyebiliriz ki, sıla, Peygamber Efendimizin yaşam modelidir, sünnettir, peygamber ahlâkının bir parçasıdır.

Toplumsal hayatta olaylar bizim hedeflediğimiz, arzuladığımız şekilde cereyan etmeyebilir. Yakınlar arasında da zaman zaman çeşitli sebeplerle hoş olmayan hadiseler

yaşanabilir. Böyle bir durumda akrabamız bizi terk etse, bizimle görüşmek istemese hatta bize karşı dostça bir tavır takınmasa bile, bilinçli bir Müslüman olarak biz akrabalık bağını koparmayalım. Her hâlükârda akrabalarımızla ilişkilerimizi Allah'ın Rahman sıfatının tecellisi olarak şefkat ve merhamet üzerine kuralım.

Ailenizin sadece anne, baba ve çocuklardan oluşmadığını fark edin. Akrabalarınızla ilişkiye değer verin, yavrularınıza sülalenizi tanıtın.

Doğum ve düğün gibi güzel günlerde de hastalık ve cenaze gibi acı günlerde de çocuklarınızla birlikte akrabalarınızın yanında olun.

Unutmayın ki, bağlarımızı koparmak bizi yalnızlaştırır!

Akraba ve dost ziyaretlerini asla küçümsemeyelim. Sıla-i rahmi, Rabbimizin rızasını kazanmamıza ve toplumsal birliğimizi güçlendirmemize vesile olacak bir adım olarak görelim. Eğer imkânımız varsa, ihtiyaç sahibi olan akrabalarımıza maddi yardım ve destekte bulunalım. Yaşlı akrabalarımızı zaman zaman yoklayarak dualarını alalım, tecrübelerinden yararlanalım.

Akrabalarımıza karşı tatlı dilli, güler yüzlü, sabırlı ve hoşgörülü olalım. Aramızdaki küçük sıkıntıları, ufak anlaşmazlıkları büyüyüp kangren hâline gelmesine izin vermeden çözelim. Selamı sabahı kesmeyelim, kendimiz için istediği-

miz güzellikleri onlar için de dileyelim. Akraba ile ilgiyi koparmanın ve onlara kötü davranmanın, büyük günahlardan olduğunu da hatırımızdan çıkarmayalım. Kur'an'ın ikazına kulak verelim: *"Demek siz (İslâm'dan) yüz çevirip de yeryüzünde fesat çıkaracak ve akrabalık ilişkilerini koparacaksınız öyle mi! İşte Allah'ın lânetlediği, kulaklarını sağır ve gözlerini kör ettiği kimseler bunlardır. Onlar Kur'an'ı hiç düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri üzerinde kilitler mi var!"*[23]

1 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 42.
2 Tirmizî, Birr ve Sıla, 16.
3 Nisâ, 4/36.
4 Tirmizî, Menâkıb, 28.
5 Tirmizî, Birr, 6.
6 Tirmizî, Birr, 6.
7 Nesâî, Zekât, 82.
8 Buhârî, Cihad, 128.
9 Bakara, 2/263-264.
10 Bakara, 2/256.
11 Bakara, 2/27.
12 Buhârî, Edeb, 12.
13 Enfal, 8/75.
14 İsrâ, 17/26.
15 Nisa, 4/135.
16 Ra'd, 13/25.
17 Ebû Dâvûd, Edeb, 43.
18 Lokman, 31/14-15.
19 Buhârî, Edeb, 8.
20 Câsiye, 45/34.
21 Buhârî, Edeb, 15.
22 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.
23 Muhammed, 47/22-24.

Her evde olduğu gibi, Peygamber evinde de hayatın farklı tonları yaşanırdı: Acılar, sevinçler, öfkeler, sevgiler… Yeni bir güne bazen huzurla, bazen sabırla kalkılır ama şartlar ne olursa olsun aile içinde samimi ve saygılı bir iletişim sürer giderdi. Peygamberimizin aile fertleri, fikirlerini onun yanında dile getirmekten çekinmez, duygularını ondan saklama ihtiyacı hissetmezlerdi. Bu durumdan rahatsız olmayan Peygamber Efendimiz, bir keresinde eşi Hz. Âişe'ye *"Senin benden memnun olduğun ve bana kızdığın zamanları anlarım."* demişti. Hz. Âişe *"Bunu nasıl anlıyorsun?"* diye sorduğunda ise şu ipucunu vermişti: *"Benden memnun olduğunda, 'Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki, hayır' dersin. Bana kızdığında ise, 'İbrahim'in Rabbine yemin olsun ki, hayır' dersin."* Bunun üzerine Hz. Âişe'nin verdiği cevap, dilinden eşinin ismi eksilse de kalbinden sevgisinin asla eksilmediğine işaretti: "Evet haklısın. Fakat Allah'a yemin olsun ki ey Allah'ın Resûlü, ben senin sadece isminden uzak kalabilirim."[1]

ailemin iletişim dili

Hüseyin ÖRESİN

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"Mümin cana yakın kimsedir. İnsanlarla yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur."

(İbn Hanbel, II, 400)

Aile İçi İletişim Deyince…

Tek olmak, eşsiz olmak Allah'a mahsustur. Bizler bir eşe, bir yuvaya, güvene ve bağlılığa muhtacız. Desteğe ve paylaşıma, sevgiye ve ilgiye, huzura ve şefkate, kısacası bir aileye ihtiyaç duyarız.

Aile, yüzeysel bir anlam taşıyan ve değerden yoksun olan "ilişki, birliktelik ve beraberlik" gibi kelimelerle ifade edilemeyecek kadar kutsal bir müessesedir.

Aile, geniş veya dar diye nitelendirilmeyecek kadar tam, engin ve zengin bir bütünlüktür. Anne-baba, dede-nine, evlat-torun, akraba-komşu bu bütünlüğün olmazsa olmaz unsurlarıdır.

Aile, Sevgili Peygamberimizin ifadesiyle kişiliğimizin, inancımızın ve yaşam tarzımızın şekillendiği bir eğitim yuvasıdır.[2]

"Aile olmak", Rabbimizin enfes beyanıyla "birbirine elbise olmaktır."[3]

- ❖ Elbise gibi örtücü,
- ❖ Elbise gibi koruyucu,
- ❖ Elbise gibi güzelleştirici,
- ❖ Elbise gibi uyumlu olmaktır.

Bu yüzden aile bir ilişki alanı değil, çok yönlü bir iletişim alanıdır.

Peki, iletişim nedir?

İletişim, iki canlı arasında bir bilgiyi aktarma ve anlama sürecidir. Dünyayı anlamlı kılmaya; keşfettiğimiz anlamı başkalarıyla paylaşmaya; derdimizi, duygu ve düşüncelerimizi, ihtiyaç ve beklentilerimizi karşımızdakine aktarmaya iletişim diyoruz. Bunu incinmeden ve incitmeden yapabilmek ise, doğru ya da sağlıklı iletişim olarak adlandırılıyor.

İletişim kimi zaman sözlü olur; konuşarak, söyleşerek, hasbıhâl ederek ya da bağrışarak... Kimi zaman da sözsüz olur; bir duruşla, bir bakışla, bir gülümseme ya da bir kaş çatışla... Bazen hiç konuşmadan kucaklarız, bazen de yüzümüzü çevirir sırtımızı döneriz. Sesimiz çıkmasa da beden dilimizle iletişim kurabilir, kendimizi ifade edebiliriz. Sonuçta her gün, çevremizdekilere olumlu ya da olumsuz, sözlü ya da sözsüz yüzlerce mesaj veririz.

Aile içi iletişim ne demektir?

Aile içinde büyük-küçük, kadın-erkek, genç-yaşlı herkesin birbiriyle kurduğu bağ ve bu bağ aracılığıyla gönderdiği mesajlar, aile içi iletişimi oluşturur. Eğer aile içinde sağlıklı bir iletişim tarzı benimsenmişse, aile fertleri birbirlerini incitmeden istek ve ihtiyaçlarına kavuşabilir. Problemlerini kangren hâline gelmeden konuşarak çözebilir. Çatışma olduğunda hemen umutsuzluğa kapılmadan, her iletişim sürecinde iletişim kazalarının olabileceğini göz önüne alarak, anlaşma çareleri arayabilir.

Sağlıklı bir iletişim dilinin kullanıldığı ailede, herkes birbirinin varlığına saygı duyar. Karşısındakinin farklı düşünce, zevk, istek, ideal ve planlarının olmasını normal karşılar. Kendisinin de insan olarak bazı zaafları ve hataları olduğunu kabul eder. Kırmadan, yıkmadan, yaralamadan iletişim kurmak için emek harcar.

Lisan, lafız, kelam, dil ve laf, günlük hayatımızda konuşmayı ifade ederken kullandığımız kelimelerdir. Arapça'da "lisan" sivriltmek, "lafız" atmak, "kelam" ise yaralamak gibi kök anlamları taşır. "Dil" kelimesi Farsça'dan dilimize geçmiştir ve gönül demektir. "Laf" ise yine Farsça kökenli olup, boş söz anlamına gelir.

Buradan hareketle diyebiliriz ki, aile içi iletişim, sivriltilip atılan boş sözlerin gönüllerde açabileceği yaraları önceden hesap etmek demektir.

Aile içi iletişim, öncelikle "dil" demektir; dili doğru kullanıp mendile ihtiyaç bırakmamaktır.

Yüce Allah, *"Kullarıma söyle, en güzel şekilde konuşsunlar. Yoksa şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan insanın apaçık düşmanıdır."*[4] buyurur. Ağzımızdan çıkana dikkat etmemizi ister ve her sözümüzün kayıt altına alındığını hatırlatır.[5] Peygamber Efendimiz ise bizi şöyle uyarır: *"Kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa, ya hayır söylesin ya da sussun."*[6] Dolayısıyla aile içi iletişim, şeytanın ara bozuculuğuna fırsat vermeden konuşmak, iyiyi ve doğruyu söylemek, ağzının tadına sahip çıkmaktır.

Huzurlu bir aile, hiçbir sorunla ve sıkıntıyla karşı karşıya gelmeyen, hiçbir tartışmaya ve gerilime sahne olmayan aile demek değildir. Huzurlu aile, sağlıklı bir iletişim ağı kurarak sorunları ve sıkıntıları insanca çözebilen aile demektir.

Aile içi iletişim sürecini gönül dili, değer dili, teşekkür dili, özür dili, dua dili ve sükût dili olmak üzere altı dil üzerine bina eden bu kitapçık, aile içi iletişim bilgi ve becerilerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Özümüzdeki güzellikleri sözümüze ve gözümüze yansıtma becerimizin gelişmesine katkı sağlamayı ummaktadır.

Gönül Dili

Kur'an, ailenin temeline meveddet ve rahmet kelimelerini yerleştirir.[7] Gönül dilinin sözlüğü aslında bu iki kelimeden oluşur. Meveddet; sevgidir, muhabbettir, aşktır. Rahmet ise, merhamettir, şefkattir, nezakettir. Başından sonuna meveddeti yani gönlündeki sevgiyi seslendirebilmek ve en zor anlarda kalbindeki rahmetin sıcaklığını hissettirebilmek, gönül dilinin hâkim kılınmasına bağlıdır. Gönül dilinin hâkim olduğu bir yuvada, aile içi şiddetten bahsedilemez. Çünkü böyle bir ailenin içi dışı rahmet olur.

Gönül dilinin aile içinde nasıl kullanılacağını Peygamberimizden öğreniriz. *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en iyi olanınızdır. Ben de, ailesine karşı en iyi olanınızım!"*[8] diyen rahmet peygamberinin dilinden asla hakaret, küfür, beddua, lanet gibi kirli kelimeler dökülmez. Aksine şefkat ve hoşgörü onun dilinde âdeta hayat bulur. Hz. Âişe'nin ifadesiyle *"O, kaba bir insan değildi. Çarşı ve pazarda bağırıp çağırmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermez, aksine affeder ve hoşgörülü davranırdı."*[9]

Gönül dilini, İfk olayında yani Âişe annemize iftira atıldığında Peygamberimizin takındığı tavırda buluruz. Hanımının en zor ve sıkıntılı anında sabırla ve metanetle hareket eden, onunla iletişimi kesmeyen bir Peygamber, bize bu dilin en güzel örneğini sunar. O (s.a.s.), bırakın Hz. Âişe'yi incitmeyi ya da şiddet uygulamayı, o günlerde geçirdiği ağır hastalığı dikkate alarak iftira konusunu açmamıştır bile... Hz. Âişe, iffetine dil uzatıldığını ancak bir ay sonra yanındaki hizmetçisinden öğrenebilmiştir.[10]

Etrafındaki çocuklara "Yavrum" ya da "Evlâdım" diyerek söze başlayan, hizmetine koşturan küçük Medineliye "Enesçik" diye seslenen, onu bir gün bile azarlamayan bir Peygamber… Tıpkı bilge bir kişi olan Lokman'ın (a.s.), evladına "Yavrucuğum" diye seslenmesi,[11] atamız İbrahim'in (a.s.) ise bir evlat olarak babasına "Babacığım" diye hitap etmesi gibi…[12]

❖ Gönül dilinin yer ettiği bir ailede rahmet konuşur şiddet susar.
❖ Gönül dilinin yer ettiği bir ailede sevgi konuşur nefret susar.
❖ Gönül dilinin yer ettiği bir ailede dostlar konuşur düşmanlar susar.
❖ Gönül dilinin yer ettiği bir ailede bilek gücü değil yürek gücü konuşur.

Değer Dili

Aile hem bir değerdir hem de değer kaynağıdır. İnsanlığın dürüstlük, adalet, merhamet gibi pek çok ortak değeri aileler vesilesiyle nesillere aktarılır. O halde değer dilini kullanmada, övgü ifadelerinde en cömert davranacağımız yer ailemizdir.

Evlerimiz için mesken ifadesini kullanırız. Mesken, "sükûnetin hâkim olduğu, huzur bulunan yer" anlamına gelir. İnsanın değer görmediği yerde huzur bulması mümkün olmadığına göre, evlerimizin mesken yani huzur yuvası olması, karşılıklı değer dilini canlı tutmaya bağlıdır.

Değer dili aidiyet duygusunun da temelidir. Kişi kendisini ancak değer gördüğü ve takdir edildiği yere ait hisseder. Fikirleri küçümseniyor, sözleri ve davranışları değersiz görülüyorsa, o ortamdan uzaklaşmak ister. O halde insan-

ların aile bilincini geliştirmek, değer dilini kullanmalarını sağlamakla mümkündür. Bakın bu dil Peygamber Efendimizin (s.a.s.) hayatında nasıl somutlaşır:

En zor anlarında yanında olan eşi Hz. Hatice'yi, "kadınların en değerlilerinden biri" olarak metheder Efendimiz.[13] Vefatından yıllar sonra bile Hatice annemiz ayrı bir değerdir Peygamberimiz için. Onu vefayla yâd eder, onun dostlarına hediyeler gönderir ve bu durumu kimi zaman kıskanıp "Sanki dünyada Hatice'den başka kadın yok!"[14] diyen Hz. Âişe'ye, *"Bütün insanlar bana inanmazken o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o doğruladı. İnsanlar yardımlarını benden esirgediklerinde o bana destek oldu."* der.[15]

Peygamber ailesinde bu değer ve takdir dilinin karşılıklı olduğunu görürüz. Vahyin geldiği ilk anlarda şaşıran ve korkan Peygamberimize Hz. Hatice şu eşsiz cümlelerle destek olur: *"Korkma, Allah'a yemin ederim ki, O seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü sen akrabalarını gözetir, doğru konuşursun. Güçsüzlerin sıkıntılarını yüklenir, fakirin ihtiyacını karşılarsın. Misafire ikramda bulunur, musibete uğrayana yardım edersin."*[16]

Yıllar sonra, *"Fâtıma benim bir parçamdır, onu üzen beni de üzer."*[17] diyen bir Peygamber örnekliğinde, babasının yanında çocuğun nasıl bir değere dönüştüğüne şahit oluruz. Dikkat çekici olan nokta, her baba gibi yavrusunu seven Peygamberimizin, bu sevgiyi dile getirmekten çekinmemesidir. Tıpkı torunu Hasan'ı kucaklayıp *"Allah'ım, ben bunu seviyorum, sen de sev!"* dediği gibi…[18]

Vefat eden babasının arkasından "Rabbinin davetine icabet eden babacığım, Firdevs cennetine göç eden babacığım, Cebrail'e emanet ettiğimiz babacığım…" diye acısını dillendiren Hz. Fâtıma ise[19] bir çocuğun gözünde babanın değerini öğretir bize.

Değer dili, "sen" demeyi bırakıp "biz"e ulaşmayı ve alışmayı gerektirir. Değersizlik, yetersizlik ve suçluluk duy-

gusu oluşturan “sen” dilinin aksine, beraberliği, güven ve sadakati güçlendirir. Taraf olmayı, bir daha indirmemek üzere rafa kaldırmayı vurgular. Bu dilin olduğu yerde artık “senin annen” değil annemiz vardır. “Senin kardeşin” değil kardeşimiz vardır.

- Değer dilinin hâkim olduğu ailede “sen” diye dışlama değil, “biz” diye kuşatma ve kucaklaşma vardır.
- Değer dilinin hâkim olduğu ailede erkek-kız ayrımı gibi yüz kızartıcı bir suç hayat bulamaz.
- Değer dilinin hâkim olduğu ailede herkes güzeldir, güzel görür, güzeli görür ve güzelleştirir.
- Kısaca değer dili varsa, rekabet değil refakat vardır.

Teşekkür Dili

Bir teşekkürü bile çok görmek belki de cimriliğin son noktasıdır! Bu yüzden *“insanlara teşekkür etmeyi bilmeyenin Allah’a da şükretmeyeceği”* hakikati dökülür Efendimizin (s.a.s.) dilinden.[20]

“Sirkeden başka katık yok” diyen Âişe annemize *“Sirke ne güzel bir katıktır!”* diyen Peygamber Efendimiz[21] teşekkürün ve şükrün bir başka boyutunu gösterir bize: Olmayanın hasretini çekmek değil, olanın hazzını yaşamak…

Peki, insanlar arasında teşekkürü en çok kim hak eder?

Ana babamız hemen başta yerini alır. Çünkü onlar bizim başımızın tacıdır.

Eşimiz geliverir ardından. Çünkü o, başucumuzdadır bir ömür.

Ve çocuklarımız. Çünkü başımızın ilacıdır onlar.

Teşekkür dili, anne-babamızdan, eşimizden ve çocuklarımızdan gördüğümüz en ufak bir iyiliğin ve güzelliğin, en küçük bir yardımın ve ikramın kıymetini bilerek onlardan

bir teşekkürü esirgememektir. Teşekkür edince, methedip takdir edince şımaracak sanırız. Oysa Sevgili Peygamberimiz bizi şöyle uyarır: *"Kendisine bir iyilikte bulunulan kişi, imkân bulduğu takdirde karşılığını versin. Bulamazsa o iyiliği yapana övgüde bulunsun. Çünkü bir iyiliği öven, şükran borcunu yerine getirmiş olur. İyiliği gizleyen ise nankörlük etmiş olur."*[22]

Teşekkür dilini ailede yerleştirmek için başkasında olanların değil, kendimizde olanların farkına varmak icap eder. Var olmanın ve var olanın en büyük zenginlik olduğunun şuuruna ermek gerekir. Yine Peygamberimizin tavsiyesiyle hep çokluğa değil yokluğa da bakıp nankörlükten sıyrılmak gerekir.[23] Zira en tehlikeli körlük nankörlüktür.

❖ Teşekkür dili varsa ailede, yokluk değil bolluk vardır.
❖ Teşekkür dili varsa ailede, burukluk değil mutluluk vardır.
❖ Teşekkür dili varsa ailede, kusur değil gurur vardır.

Özür Dili

İnsan demek, hata demektir. Bir an için hata etme hakkınızın olmadığını veya ilk hatanızda en ağır cezayı aldığınızı düşünün. Bu durumda ne olacağını Allah (c.c.) şöyle anlatır Kur'an'da: *"Eğer Allah, işledikleri hatalardan dolayı insanları hemen cezalandırsaydı yeryüzünde hiç kimse kalmazdı."*[24]

İnsanın bu noktada sorumluluğu nedir o halde? Yine Kur'an buna şöyle cevap verir: *"Cahilce girdiği günah bataklığından yol yakınken dönmek."*[25]

Rabbimize karşı olduğu gibi, birbirimize karşı da hatalarımızın, yanlışlarımızın olması kaçınılmazdır. Nasıl Allah'tan hemen af talebinde bulunmamız gerekirse, birbirimizden de özür dilenmeliyiz.

Evet, özür dilemek değil, özür dilenmek. Yanlış yaparken ne kadar cesursak, tevbe ederken, özür dilenirken de o kadar cesur olmalıyız. Özellikle hatayı işlediğimiz ortam yuvamız ise, özrü en çok hak edenler aile bireylerimizdir.

Özür dilemek, hatalarımızı savunma gibi daha büyük bir hatadan bizi kurtarır. Özür dilemek, savunmak için boşa harcayacağımız emeği, tamire harcamamızı sağlar.

Özür dilemek, dargınlıkların uzamasına, küslüklerin gönülleri işgal etmesine, aile içinde kopmaların yaşanmasına engel olur.

Özür dilemek bir zayıflık olmadığı gibi, özür dileyeni zayıf görmemek ve özre af ile karşılık vermek de bir erdemdir. Zira Peygamberimizin ifadesiyle *"afta hata, cezada hata etmekten daha az zararlıdır."*[26]

Özür dilini kullanırken eşimizi, çocuğumuzu, akrabamızı suçlamamaya özellikle dikkat etmeliyiz. Zira bir taraftan af dilerken bir taraftan da karşısındakini suçlayan özürler, baştan özürlü doğar ve tamire değil tahribe hizmet eder. Sağlıklı bir özürde, insan yaptığı hatayı itiraf etmeli, pişmanlığını dile getirip bir daha yapmamaya kararlı olduğunu söylemelidir.

- ❖ Bir ailede özür dili hâkimse, ayıplarla ve kayıplarla uğraşılmaz.
- ❖ Bir ailede özür dili hâkimse, mazeret değil marifet üretilir.
- ❖ Bir ailede özür dili hâkimse, gaflar affedilir.
- ❖ Bir ailede özür dili hâkimse, laf değil af uzatılır.

Dua Dili

Dua anları en mahrem, en özel anlarımızdır. Bu kıymetli anlarımızda ailemize karşı çok da cömert olduğumuz söylenemez. Oysa Kur'an bize sık sık peygamberlerin dilinden aileleri için dökülen duaları hatırlatır.

İbrahim (a.s.), Kâbe'yi yaparken ailesinin ve neslinin Müslüman olması için yalvarır.[27] *"Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle."* der.[28] Zekeriyya (a.s.) tertemiz bir nesil talebiyle dua eder Allah'a.[29]

Rahman'ın kulları *"Rabbimiz, bize eşlerimizden ve çocuklarımızdan göz aydınlığı olacak kimseler lütfeyle."*[30] diye dua eder. İnsan kırk yaşına geldiğinde kendisi, ebeveyni ve evlatları için şöyle yalvarır: *"Rabbim, bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın salih ameller işlememi nasip et. Neslimi de salih kimseler eyle."*[31]

Ana babamızla oflayarak değil dua diliyle iletişim kurmamız gerektiği öğretilir Kur'an'da: *"Rabbim! Onlar beni küçükken nasıl koruyup gözettilerse sen de onlara öyle merhamet et."*[32] Anne babamızın da ne kadar değerli bir dua hazinesine sahip olduklarını bilmelerini ister Peygamber Efendimiz: *"Üç çeşit duanın kabul edilmesinde şüphe yoktur: Haksızlığa uğrayan kimsenin duası, yolcunun duası ve anne babanın çocuklarına duası."*[33]

Meleklerin duasında bile ailelerimiz unutulmaz: *"Rabbimiz! Onları da, babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da, kendilerine vaad ettiğin Adn cennetlerine yerleştir."*[34]

Peygamberimiz de ailesi için dua dilini kullanır. Örneğin her namazın son oturuşlarında okuduğumuz Allahümme Salli ve Bârik dualarında Peygamber Efendimizin ailesini de minnetle, şükranla anarız.[35] Ailesini namazdaki duasında bile unutmayan bir peygamber vardır karşımızda. Yine o (s.a.s.), bir namazında şöyle dua eder: *"Allah'ım!*

Günahlarımı bağışla, evime genişlik ve huzur ver, rızkımı bereketlendir."[36]

Ailesini yalnız bırakmamaya özen gösteren Sevgili Peygamberimizin dilinden şu dualar dökülür: *"Allah'ım! Ey Rabbimiz ve her şeyin Rabbi! Beni ve ailemi dünya ve âhirette her an sana ihlâsla bağlı kıl. Ey yücelik ve ikram sahibi!"*[37]

Dua için özel bir günü ve anı beklemeye gerek yoktur. Bir yemek sofrasında, yatmadan önce, evden çıkarken, çocuğumuzu, eşimizi uğurlarken hep dua diliyle konuşmalıdır. Mesela Peygamberimiz (s.a.s), yolculuğa çıkarken ettiği duasında ailesi için şu temennide bulunur: *"Allah'ım! Ailemin yanına kötü bir halde dönmekten veya döndüğümde ailemi kötü bir durumda bulmaktan sana sığınırım."*[38]

Kimi zaman kızgın anlarımızda eşimize ya da çocuğumuza karşı dilimize beddua dolanıverir. Dilimize dolanan bedduanın başımıza bela olarak dolanabileceğini hiç unutmamak gerekir. Sevgili Peygamberimizin uyarısı son derece etkileyicidir: *"Kendinize, çocuklarınıza, hizmetçilerinize ve mallarınıza beddua etmeyin. Olur ki, Allah Teâlâ'dan istenilenlerin geri çevrilmediği bir zamana rastlarsınız da Allah dilediğinizi kabul ediverir."*[39]

Ailemizde mutluluk ve huzur zamanlarında olduğu gibi, öfke ve acı zamanlarında da dua dili devreye girmelidir.

❖ Dua dilinin yer ettiği yuvalarda beddua değil hep dua vardır.
❖ Dua dilinin yer ettiği yuvalarda lanet değil davet vardır.
❖ Dua dilinin yer ettiği yuvalarda bağırma değil çağırma vardır.
❖ Dua dilinin yer ettiği yuvalarda yakınma değil yalvarma vardır.
❖ Kısaca duanın eksik olmadığı yuvalarda Allah'ın kesintisiz rahmeti vardır.

Sükût Dili

İlk bakışta sükûtun dilinden bahsetmek çelişki gibi gelebilir. Ancak şairin "Elimde, sükûtun nabzını dinle / Dinle de gönlümü alıver gitsin!" dediği gibi, kulak veren için sükût bazen en güzel mesajı verir. Çünkü en güzel sözleri, gözler söyler. İşte bu yüzden ailede sağlıklı bir iletişim için önceki beş dilin kullanılamadığı anlarda, sükût dili konuşmaya başlamalıdır. Tıpkı Peygamberimizin tavsiyesinde olduğu gibi: *"Allah'a ve âhiret gününe inanan kişi, ya hayır söylesin ya da sussun."*[40]

Bir hadiste kişinin, kontrolünü kaybettiği öfke anlarında susması tavsiye edilmektedir.[41] Pişmanlık doğuracak ve aile huzurumuzu zedeleyecek sözler sarf etmektense susmak, konuşmak için doğru zamanı beklemek en akıllıca davranıştır. Kur'an'da, aile içinde konuşarak çözülemeyen durumlarda, aklı başında akrabaların ara bulucu olarak soruna el atmaları da tavsiye edilir.[42] Dolayısıyla bir sorun hakkında konuşamıyorsak, susup konuşabileceğimiz ortamı kollamalı ya da bizim adımıza konuşabilecek olanları bulmalıyız.

- ❖ Sükût dilinin kullanıldığı ailede boş değil hoş konuşulur.
- ❖ Sükût dilinin kullanıldığı ailede en zor anlarda öfke kusulmaz susulur.
- ❖ Sükût dilinin kullanıldığı ailede akla gelen hemen ağza gelmez.

Ailenin selametini ve sağlıklı münasebetini sağlayacak olan iletişim dillerinin ortak noktasını merhamet oluşturur. Dolayısıyla ahlaklı bir insanın bütün söylem ve eylemlerinde, şiddet ve nefret dilinin yer bulmaması gerektiğini özellikle vur-

gulamak gerekir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.), Hz. Âişe'yi uyarırken *"Allah'ın bütün davranışlarda rıfk ile yani yumuşak ve anlayışla davranılmasından hoşlandığını"*[43] ifade eder.

"Anlayıştan ve insaftan nasibi olmayanın bütün güzelliklerden mahrum kalacağı"[44] şeklindeki hadisi de burada hatırlayalım. Özetle söylemek gerekirse, ailemizde kusursuz bir dil geliştirmek istiyorsak;

❖ Köklü iletişim için GÖNÜL DİLİ
❖ Sıhhatli iletişim için DEĞER DİLİ
❖ Devamlı iletişim için TEŞEKKÜR DİLİ
❖ Yeniden iletişim için ÖZÜR DİLİ
❖ Aşkın iletişim için DUA DİLİ
❖ Her şeye rağmen iletişim için SÜKÛT DİLİ

Allah'ım!

Yuvamızda gönlümüzün güzellikleriyle konuşabilmeyi lütfeyle.

Birbirimizin değerine leke sürmekten bizi ve dilimizi koru.

Sahibimize şükretme, sahip olduklarımıza da teşekkür etme bilinci ver.

Özür dilenme özürlüsü olmaktan hepimizi muhafaza eyle.

Duanın evimizi ve dilimizi mesken tutmasını nasip eyle.

İnsanca konuşamadığımız anlarda usulca susabilme şuuru ver.

Amin!

1 Buhârî, Nikâh, 109.
2 Buhârî, Cenâiz, 92.
3 Bakara, 2/187.
4 İsrâ, 17/53.
5 Kaf, 50/18.
6 Buhârî, Edeb, 31.
7 Rûm, 30/21.
8 Tirmizî, Menâkıb, 63.
9 Tirmizî, Birr ve Sıla, 69.
10 Buhârî, Şehâdât, 15.
11 Lokman, 31/13-19.
12 Meryem, 19/42-48.
13 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 20.
14 Buhârî, Nikâh, 108.
15 İbn Hanbel, VI, 118.
16 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.
17 Buhârî, Nikâh, 109.
18 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 56.
19 Buhârî, Megâzî, 83.
20 Ebû Dâvûd, Edeb, 11.
21 Müslim, Eşribe, 166.
22 Tirmizî, Birr ve Sıla, 87.
23 Buhârî, Rikâk, 30.
24 Fâtır, 35/45.
25 Nisâ, 4/17.
26 Tirmizî, Hudûd, 2.
27 Bakara, 2/128.
28 İbrahim, 14/40.
29 Âl-i İmrân, 3/38.
30 Furkân, 25/74.
31 Ahkâf, 46/15.
32 İsrâ, 17/24.
33 Tirmizî, Birr ve Sıla, 7.
34 Mü'min, 40/8.
35 Buhârî, Enbiyâ, 10.
36 İbn Hanbel, IV/63.
37 Ebû Dâvûd, Tefrîu Ebvâbi'l-vitr, 25.
38 Müslim, Hac, 425.
39 Ebû Dâvûd, Tefrîu Ebvâbi'l-vitr, 27.
40 Buhârî, Edeb, 31.
41 İbn Hanbel, I/239.
42 Nisâ, 4/35.
43 Buhârî, Edeb, 35.
44 Ebû Dâvûd, Edeb, 10

PEYGAMBER EFENDİMİZ ŞÖYLE BUYURUYOR:

"Kıyamet gününde hiçbir kul, ömrünü ne için tükettiği, ilmi ile ne yaptığı, malını nereden kazanıp nerede harcadığı, bedenini ne uğruna yıprattığı sorulmadıkça bir yere kıpırdayamayacaktır."[1]

"Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise kendini arzularının peşinde sürükleyip sonra da Allah'tan bağışlanma umandır."[2]

"Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter."[3]

teknolojiyi bilinçli kullanıyorum

Mehmet DİNÇ

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"İki nimet vardır ki, insanların pek çoğu bunların kıymetini bilmeyerek aldanmaktadır: Sağlık ve boş vakit."

(Buhârî, Rikâk, 1)

Yeni bir dünyada yaşıyoruz. Daha doğru bir ifadeyle, her an kendini yenileyen bir dünyada yaşıyoruz. Gün geçmiyor ki yeni bir buluş, yeni bir çalışma, yeni bir araştırma, yeni bir uygulama ortaya çıkmasın. Bu yeni dünyanın temel unsurlarının başında ise teknoloji geliyor. Hayatımızın her anını ve mekânını kuşatan teknoloji, hiç şüphesiz hem bireysel hem de sosyal hayatımızı etkiliyor. Söz konusu etki olumlu da olabiliyor, olumsuz da. Bu, tamamen teknoloji ile ilişkimizi ne derece sağlıklı sürdürdüğümüze bağlı!

Teknolojinin önemini göz ardı etmeden ya da abartmadan ondan faydalanabilmeliyiz. Zararından korunabilmek için teknolojiyle bilinçli ve kontrollü bir ilişki kurmayı hem öğrenmeli hem de özellikle aile bireylerimize öğretmeliyiz. Zira teknoloji bağımlılığının acı sonuçlarıyla yüzleşmemek, ancak bu konuda bilgilenmekle mümkün…

Bağımlılık Deyince

Ailemizin teknolojiyle ilişkisini irdelemeye başladığımızda, öncelikle bağımlılığın ne olduğunu bilmemiz gerekiyor. Bağımlılığın tanımını yapmadan önce ise, toplumumuzda bağımlılık algısı ile ilgili iki temel meseleye dikkat çekelim:

Birinci mesele, bağımlılık dendiğinde çoğunlukla aklımıza uyuşturucu, alkol, sigara, uçucu maddeler gibi kimyasal bağımlılıkların gelmesidir. Halbuki bağımlılıklar, "kimyasal" ve "eylemsel" olmak üzere ikiye ayrılır. Kimyasal bağımlılıklar örneklerini verdiğimiz maddelerin bağımlılığıyken; eylemsel bağımlılıklar kumar, alışveriş, teknoloji bağımlılığı gibi davranış biçimleridir.

Kimyasal bağımlılıklardan ciddi anlamda korkarken ve başa gelmesi durumunda hemen tedavi arayışına girerken, eylemsel bağımlılıkları genellikle kötü alışkanlık olarak değerlendirip zaman içerisinde kendi kendine geçeceğini düşünebilmekteyiz. Söz gelimi bir gencin alkol bağımlılığı anne babasını dehşete düşürürken, internet bağımlılığı zamane hevesi olarak algılanıp görmezden gelinebilmektedir. Ancak ruhsal bir bozukluk olması ve kişinin hayatının birçok alanına zarar vermesi anlamında kimyasal bağımlılıklarla eylemsel bağımlılıklar arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla eylemsel bağımlılıklardan da en az kimyasal bağımlılıklar kadar korkmak ve uzak durmak gerekir.

İkinci mesele ise, bağımlılık kavramının günlük hayatta çoğu kez yanlış anlamda kullanılmasıdır. Bir kişinin herhangi bir varlığa ya da davranışa aşırı düşkünlüğünün bağımlılık olarak tanımlandığını sıklıkla duyarız. Halbuki bağımlılık, tıbbi bir tanıdır. Bağımlılıktan söz ediliyorsa mutlaka ortada bir hastalık vardır ve tedavisi gerekmektedir. Hastalık anlamını dikkate almayarak "bağımlılık" kelimesi-

ni gelişigüzel kullanmak, bağımlılığı günlük hayatın içine sokmaktır. Bu da insanların gözündeki bağımlılık algısını değiştirmekte ve hastalık anlamındaki bağımlılığı yeterince dikkate almamalarına sebep olmaktadır.

Bağımlılık Nedir?

Bağımlılık, kişinin kullandığı bir nesne veya yaptığı bir eylem üzerinde kontrolünü kaybetmesi ve onsuz bir yaşam sürememeye başlamasıdır. Bağımlılıkta bu kullanım ve davranış hayatının ciddi bir bölümünü kaplar ve kişi mecburi olarak yapmak zorunda olduğu işler ve sürdürmek zorunda olduğu ilişkiler dışında bütün vaktini ve fiziksel enerjisini bağımlı olduğu maddeye veya eyleme yatırır.

Bağımlılık Nasıl Anlaşılır?

Bağımlılık bugünden yarına, sabahtan akşama ortaya çıkan bir problem değildir; süreç içerisinde gelişir. Dolayısıyla bağımlılığa giden süreçleri takip etmek, bağımlılığın önüne geçmede ya da erken dönemde tedaviye başvurmada son derece önemlidir. Bu nedenle hangi yaşta olursa olsun, bir insanın bağımlılık gibi bir hastalığın pençesinde olup olmadığını ya da bağımlılığa doğru gidip gitmediğini anlamak için aşağıdaki belirtileri gözden kaçırmamak gerekir:

- ❖ Kullanılan madde miktarının veya bir davranışa harcanan vaktin giderek artması
- ❖ Madde miktarı veya davranış sıklığı bir sebeple azalınca ya da kesilince huzursuzluk, uykusuzluk, iştahsızlık, öfke gibi belirtilerin ortaya çıkması
- ❖ Kişinin ruhsal, bedensel, sosyal ya da adli bir sorun oluşturmasına yani hayatının olumsuz etkilenmesine rağmen madde kullanmaya veya belli bir davranışı göstermeye devam etmesi
- ❖ Madde veya belli bir davranış ile ilgili kontrolü kaybet-

mesi ve tasarladığından fazla madde kullanması veya davranışta bulunması

- Zamanının büyük çoğunluğunu fiilen ya da zihnen bağımlılık yapan madde veya davranış ile geçirmesi
- Belli bir madde veya davranışın, iş, okul ve aile hayatını aksatacak hatta bireysel temizliğini bile unutturacak biçimde kişisel ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesini engellemesi

Teknoloji Bağımlılığı ve Ailemiz

İyisiyle kötüsüyle teknoloji hakkında düşünmeye başladığımızda, teknolojinin imkânlarını kullanma ya da ebeveyn olarak çocuğumuzun kullanmasına izin verme noktasında ikileme düşmemiz çok normaldir. İnternet, televizyon, cep telefonu, bilgisayar gibi hayatımızın her anına sızan teknolojik ürünlerden uzak kalabilir miyiz? Bu ağın esaretinden kurtulmak adına ailemizi teknolojiden arındırmalı mıyız? Yoksa sağladığı kolaylık ve fayda hatırına teknolojiye evimizin kapılarını sonuna kadar açmalı mıyız?

Meseleye tek taraflı bakıp olumlu ya da olumsuz tek bir yönünü görmek yerine, her iki taraftan da bakmaya çalışmak ve konuya hâkim olmak en akıllıca tavır olacaktır. Bir çocuğun parmağını emme sorunu karşısında nasıl parmağını kesmek çözüm olarak düşünülmüyorsa, teknolojiyi hayatımızdan tamamen çıkarıp atmak

da çözüm olarak düşünülmemelidir. Diğer taraftan teknolojinin hayatımızı sınır tanımaz bir şekilde işgal etmesine izin vermek, faydadan çok zarara sürüklenmek demektir. O halde, teknolojiyi nasıl kullanmamız ve kullandırmamız ya da nasıl kullanmamamız ve kullandırmamamız gerektiği üzerine düşünmeli ve alternatifler geliştirmeliyiz.

Teknoloji söz konusu olduğunda en çok üzerinde durulması gereken grup hiç şüphesiz çocuklardır. Teknolojik aletlerin daha yaygın ve daha kolay ulaşılabilir olduğu bir dünyaya doğdukları için, çocukların bu alanı yetişkinlerden daha fazla ve ustaca kullandığı bir gerçek! Ancak yaşları gereği, teknolojinin ve sunduklarının doğrusunu yanlışından ayırt etme noktasında kat etmeleri gereken uzun bir yol var. Bu nedenle aileler teknoloji bağımlılığı konusunda bilinçli olmak ve bu bilinçle çocuklarını doğru yönlendirmek zorundalar.

Teknoloji, çocuğunuzun gelişimiyle alakalı üç temel alanı nasıl etkiliyor?

1-Toplumun yararlı bir üyesi olmaya hazırlanmasını,

2-Bireysel olarak kendi geleceğine hazırlanmasını,

3-Zamanını doğru kullanmasını engelliyor mu, destekliyor mu?

Teknoloji, bu üç özelliği desteklediği oranda kullanılmalıdır.

Teknoloji bağımlılığına doğru adım adım…

Hiç şüphesiz insan televizyon, video, cep telefonu ve özellikle internet kullanırken bağımlılık noktasına bir anda gelmez, adım adım ilerler. Bu adımlar bağımlılığın gelişmekte olduğuna dair ciddi ve önemli işaretlerdir. Dolayısıyla bu işaretlerin takip ve kontrol edilmesi, bağımlılığın başlamadan önlenmesi adına ciddi önem taşır. İnternet üzerinden anlatmaya devam edersek, bu adımları şöyle sıralayabiliriz:

Birinci adım: Deneysel kullanım

Kişi herhangi bir şekilde internette bir site, bir oyun, bir uygulama duyar ve merak eder. Bu merakını gidermek için o siteye girer, o oyunu oynar veya o uygulamayı kullanır. Birinci adım problem teşkil etmez, denemiş bitmiştir, merak giderilmiştir.

İkinci adım: Sosyal kullanım

Kişinin çevresinde belli bir oyunu oynayan, belli bir siteye giren ya da belli bir uygulamayı devamlı ve düzenli kullanan bir arkadaş grubu varsa, o gruba girmek ya da grupta kalmak için kendisi de söz konusu siteye girer, oyunu oynar, uygulamayı kullanır. Çünkü bunun dışında bir davranışta bulunursa içinde bulunduğu grubun gündeminin dışında kalacaktır. Özellikle gençler, arkadaş çevresine uyum sağlayabilmek için gönülsüz bile olsalar sosyal internet kullanımına devam etmektedirler. Ağırlıklı olarak bağımlılığı başlatan ya da sürdüren sebep de bu kullanım türüdür.

Üçüncü adım: Operasyonel kullanım

Bir amaca dönük kullanımdır. Bu amaçların birincisi zevk almak, keyifli vakit geçirmektir. Boş zamanlarında ya-

pacak anlamlı bir etkinlik bulamayan, aktif bir sosyal çevreye sahip olmayan veya insanlarla gerçek ilişki kurmakta zorlanan kişiler, can sıkıntısından kurtulmak için genellikle en ucuz ve en kolay ulaşılabilir araç olarak interneti seçerler. Ne zaman boş kalsalar ve canları sıkılsa alternatif aramaya gerek duymaksızın internete girerler.

Bir diğer amaca dönük kullanım ise problemlerden kaçmaktır. Hayatında işinden, okulundan ya da kendinden kaynaklanan problemleri çözemediği ya da çözmek istemediği için problemlerini bir süre için bile olsa unutmak isteyen insanlar internet kullanımına yönelir. İnternet kullandığı süre zarfında problemlerinden sıyrılır, problemsiz yeni bir dünyada var olur. Halbuki problemler internete sığınmakla kısa vadede çözülüyor gibi görünseler de uzun vadede çözülmedikleri gibi aksine devam ederler. Kısa vadede rahatsız etmese de olduğu gibi kalmayıp büyür ve çeşitlenirler.

Dördüncü adım: Bağımlı kullanımı

Bu adıma gelindiğinde kişinin artık internet kullanmak için herhangi bir sebebe ihtiyacı yoktur. Merak etsin etmesin, sosyal çevresi onu zorlasın zorlamasın, hayatında problemler olsun olmasın, her hâlükârda internet kullanacaktır. Merak edecek bir şey yoksa arayıp bulacak, sosyal çevresinde kullanıcı yoksa kullanıcılardan oluşan bir sosyal çevre edinecek, hayatındaki bütün vaktini internetle dolduracağı için canı sıkılmayacak, kullanım problemlerin sonucu değil sebebi olacaktır. Çünkü o artık bir bağımlıdır…

Unutmayalım ki, bağımlılığa giden adımlar, sadece internet kullanımında değil, televizyon, cep telefonları ve oyun konsolları gibi her türlü elektronik aletin kullanımında söz konusudur. Anne babalar olarak bize düşen, bebeklikten başlamak üzere ergenlik ve gençlik dönemlerine uzanan bir çizgide çocuklarımızın teknoloji ile nasıl bir ilişki geliştirdiğini itina ile gözlemlemek ve riski zamanında fark ederek doğru kararlarla onları yönlendirmektir.

Teknoloji Kullanımı, Çocuğu Fiziksel ve Psikolojik Olarak Etkiler

Her ne kadar teknolojik araçlar çocuk ve gençlerin eğitimlerine katkıda bulunup öğrenimleri için sınırsız bir çevre sağlasa da bazen gelişimlerine uygun olmayan bilgi ve deneyimlerle karşılaşmalarına da sebep olmaktadır.

Çocuklar ve gençler bu araçlar vasıtasıyla olumsuz cinsel bilgiler edinebilir, şiddet davranışları izleyebilir, alkol, sigara ve kumar alışkanlıkları geliştirebilir, sağlıksız beslenme tarzlarına özenebilirler. Hepsinden öte, zaman gibi bir hazinenin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda doğru yönlendirilmezlerse, teknolojinin gölgesinde saatlerini, günlerini, aylarını heba edebilirler.

Teknoloji kullanımının çocuklar üzerindeki bedensel ve ruhsal etkileri, anne babayı bir dizi olumsuzlukla baş etmek zorunda bırakacak kadar derin olabilir. Özellikle bilgisayar önünde uzun süreler harcanması, gelişim çağında olan çocuklarda duruş ve oturuş pozisyonlarına bağlı olarak birtakım fiziksel sorunlara, görme problemlerine, dil becerilerinde gerilemeye, bazı çocuklarda epilepsi nöbetlerine, ayrıca okumaya dayalı akademik başarıda düşmeye ve beyin gelişiminde problemlere neden olabilmektedir. Diğer taraftan internet ve benzeri alışkanlıklar, çocuğun toplumsal hayattaki başarısını ve özgüvenini de olumsuz etkilemektedir. Gayret ve inisiyatif eksikliği, konsantrasyon bozuklukları, dayanma gücü yoksunluğu, maymun iştahlılık, çabuk sıkılma, sabırsızlık ve isteklerinin hemen yerine getirilmesi arzusu gibi sorunlar teknoloji çocuğu olmanın sonuçlarındandır.

İnternet Kötülüğü Sıradanlaştırır

Çocukların interneti genelde online oyun oynamak için kullanması ve söz konusu oyunların ağırlıklı olarak şiddet içerikli oyunlar olması başlı başına bir problem alanıdır. Televizyon ekranlarında ve internet sitelerinde şiddet görüntülerinin ölçüsüzce yer alması ve eğlence vesilesi gibi tanıtılması, kötülüğün ve şiddetin çocuğun hayatına sinsi şekilde girmesine sebep olur. Ağır yaralılar, katiller, cesetler çocuğun dünyasında günlük hayatın bir parçası

durumuna gelir ve kan gölleri, korku sahneleri çocukta dehşet uyandırmamaya başlar. Vicdan, şefkat ve merhamet gibi insanca duyguları silikleşen çocuk, şiddet tablolarını ufak bir ürperme hatta ilgisizlikle karşılar hâle gelir.

Diğer taraftan bu oyunlar ve görüntülerle çocukların zihninde düşman bir dünya yaratılır ve sorunların barış içinde çözülmesi, empati yapmak ya da insanlık onuruna saygı gibi kavramlar geri plana düşerler. Öne çıkan ise kaba kuvvet ve devamlı kendini haklı çıkaran bir adalet anlayışıdır. Bütün bunlara maruz kalan çocukların günlük hayatta karşılaştıkları en küçük bir tartışma ya da çatışmayı şiddet kullanarak çözmeye kalkışması kaçınılmazdır.

Çocuk, Teknolojiyi Kullanma Alışkanlığını Ailede Kazanır

Çocukların teknolojiyle ilişkisinde önemli noktalardan biri de, teknolojiyi kullanma alışkanlığının ailede kazanıldığıdır. Elbette bu, 'çocuklar interneti nasıl kullanacaklarını anne babalarından öğrenirler' anlamına gelmez. Kastettiğimiz şu ki, çocuklar teknolojik aletlere ne kadar zaman ayıracaklarını, onları hangi yaşta ne için kullanacaklarını ve kullanım alanlarını gizleyip gizlemeyeceklerini anne babalarından ya da onların tepkilerinden öğrenir-

ler. Annesi gün boyunca televizyon izleyen, babası gece boyunca internetin başından kalkmayan bir çocuğun sağlıklı bir alışkanlık geliştirmesi zor değil midir? Cep telefonunun çocuklar için üretilmiş bir oyuncak olmadığından, televizyona hangi mesafede oturacağına kadar her türlü detay hakkında çocuğunu eğitmesi anne babadan beklenmez mi? Sevgili Peygamberimiz *"Hiçbir baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır."*[4] buyururken, çocukların güzel alışkanlıklar edinmesi ve kötü alışkanlıklardan uzak durması için verilen eğitimi de kastetmiş değil mi?

Teknoloji Kullanımı Konusunda Anne Babalara Öneriler

Teknolojinin, özellikle de gün geçtikçe yayılan internet kullanımının faydalarından alabildiğine yararlanırken, çocuklarımızda bugünü ve geleceği tehdit eden problemlerin ortaya çıkmaması için son derece uyanık davranmalıyız. Hatalı tutumlar sonucunda yavrumuzda bir teknoloji bağımlılığı gelişmemesi için anne babalar olarak aşağıdaki noktalara çok dikkat etmemiz gerekiyor:

İnternetin dilini öğrenin.

Çocuğunuzu kötüden koruyup iyiye yönlendirebilmeniz için öncelikle sizin internet dilini ve içeriğini bilmeniz gerekir. Ailenin teknoloji ile sağlıklı bir bağ kurmasını hedefleyen sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına, konferans ve seminer gibi eğitim faaliyetlerine katılın. Bu konuda gerçekleşen yasal düzenlemeleri takip edin. İnternette yayın yapan web siteleri ve internet kafeler hakkında bilgi edinip, yasa dışı uygulamaları gerekli mercilere bildirin. Okulla ve çocuğunuzun öğretmenleriyle işbirliği içinde olun.

İnterneti alırken koruma mekanizmalarını da hazırlayın.

Bilgisayar ve interneti alır almaz zararlı sitelerden koruma programlarını bilgisayarınıza yükleyin. Çocuğunuzun interneti sağlıklı kullanması için gereken teknik önlemler ve uygulamalarla ilgili destek alın.

Güvenli internet kullanımını öğretin.

Çocuğunuzun her hareketini kontrol etmeniz mümkün olmaz. Dolayısıyla ona kendisini kontrol etmeyi yani interneti güvenli şekilde nasıl kullanacağını öğretin. İnternette herkesin girebileceği paylaşım sitelerine özel bilgilerini yazmaması ve resimlerini koymaması konusunda onu uyarın. Ev dışında internet kullanması gerektiği zaman hiçbir bilgisayara e-posta adresini ya da şifresini kaydetmemesi ve kimseyle paylaşmaması gerektiğini ona hatırlatın. İnternette konuştuğu ve gerçek hayatta tanımadığı hiç kimseye kişisel bilgilerini vermemesi ve gerçek hayatta buluşmaması gerektiğini ona öğretin. İnternet kafeler konusunda bilgilendirin ve gerek hukuki gerekse ahlaki anlamda doğru işletilen kafelere gitmeyi seçmesini sağlayın.

İnternet kullanımının kuralları olduğunu anlatın.

Normal hayattaki yanlışların, edebe ve ahlâka aykırı hâllerin teknolojik aletlerin kullanımında da geçerli olduğunu çocuğunuza söyleyin. Günlük yaşamda bir insanın yüzüne söyleyemeyeceği sözleri hiçbir şekilde internette de yazmaması, cep telefonundan mesaj olarak göndermemesi gerektiğini anlatın. Yaşadığı şehirde gitmeye ve görmeye utanacağı, bulunmayı ve ortak olmayı reddedeceği her türlü mekânın ve davranışın sanal âlemde de gayrimeşru olduğunu öğretin. İnternette yazılan, televizyonda yayınlanan her şeyin doğru olmadığını örneklerle gösterin.

Kullanım sözleşmesi yapın.

İnternet kullanımının kuralları ve şartları olduğunu çocuklarınıza anlattıktan sonra doğru kullanım için bir "internet kullanım sözleşmesi" hazırlayabilirsiniz. Sözleşmeyi hazırlarken aile toplantısı yapıp herkesin katkıda bulunmasını sağlamanız, sözleşmeyi zenginleştirir ve sözleşmeye uymayı sağlar. Sözleşmenin ailede her çocuk için geçerli olması şarttır ancak sözleşmede her çocuğun yaşına uygun bir madde bulunması doğru olur. Sözleşmeye uyulmadığı takdirde uygulanacak yaptırımlar da belirlenmelidir. Sözleşmeye son hâlini verip herkesin imzalamasını sağladıktan sonra kuralları herkesin hatırlamasını kolaylaştırmak için bilgisayarın yanına asabilirsiniz.

Çocuğunuzun nerede olduğunu bilin.

Çocuğunuzun dışarıda nereye gittiğini bildiğiniz gibi bilgisayarda neler yaptığını, internette hangi sitelere girdiğini, hangi oyunları oynadığını, televizyonda ne izlediğini de bilmelisiniz. Önce internet kullanımı noktasında dikkatli olması ile ilgili onunla konuşun ve kendisini kontrol edeceğinizi bildirin. Bunun anne baba olarak sizin sorumluluğunuz olduğunu hatırlatın. Sonra aranızda güvensizlik oluşmasına sebep olmayacak ve onu rencide etmeyecek şekilde çocuğunuzun internet kullanımını kontrol edin.

Arkadaş etkisine dikkat edin.

Evde aldığınız önlemler bir yere kadar etkili olsa da çocuğunuzun arkadaş çevresini göz önünde bulundurmadan başarılı olmanız mümkün değildir. Özellikle okul döneminde çocuğunuz arkadaş grubuna mahcup olmamak için ilgisini çekmese ya da sizinle çatışması gerekse bile internete, sinema ve televizyon gündemine ayak uydurmak zorunda kalabilir. Spora vakit ayıran, sosyal faaliyetlere katılan,

aynı ilgiyi paylaşan çocuklardan oluşan bir arkadaş çevresi, çocuğunuzun teknolojiyi sağlıklı kullanımını olumlu etkileyecektir.

Zaman sınırlaması koyun.

İnternet kullanmasına ve televizyon izlemesine sınırlar getirin ve bu sınırların ödev ya da proje hazırlama gibi makul sebepler olmaksızın aşılmasına izin vermeyin. Ailenin yapısına, evin düzenine, alternatif imkânlara göre teknolojik aletlerin kullanılacağı zaman dilimleri değişebilir. Ancak genel bir prensip olarak, iki yaşından küçük çocukların internet, bilgisayar ya da televizyonla karşılaşması doğru değildir.

Okul öncesi dönemde internet kullanma süresinin günde 30 dakikayı geçmemesine ve kullanımın sizinle olmasına dikkat etmelisiniz. İlköğretim yaşında ise bu süre, ödevlerin hazırlanması hariç, en fazla 45 dakika olmalıdır. Lise çağındaki genç için günde 2 saatlik kullanım yeterlidir. Çünkü artık o, *"yaşlılık gelmeden önce gençliğinin kıymetini bilmesi"*[5] ve gün gelip *"vaktini nerede harcadığı konusunda hesaba çekileceği"*[6] şeklindeki Peygamber tavsiyelerini öğrenecek yaşa gelmiştir.

İnterneti bakıcı olarak kullanmayın.

Bazı anne babalar kendilerine vakit ayırabilmek için çocuğu evde hareketsiz hâle getirmenin yolu olarak interneti ya da televizyonu kullanabiliyorlar. O an için işe yarasa da uzun süre ekrana kilitlenmesinin çocuğunuza vereceği zararları göz önünde bulundurup elektronik aletleri bakıcı olarak kullanmamalısınız.

İnternet evinizin ortak kullanım alanında olsun.

Çocuğunuzun odasında bilgisayar ya da en azından internet olması sizin kontrolünüzü zorlaştıracak, belki

imkânsız kılacaktır. Bu nedenle internet bağlantılı bilgisayarı oturma odası gibi ortak bir kullanım alanına yerleştirmeye, ekranını odanın girişine çevirmeye özen gösterin.

İnterneti çocuğunuzla paylaşın.

İnterneti zaman zaman çocuğunuzla beraber kullanmak, hem çocuğunuzun bilgi dağarcığını tanımanızı hem de sizin bilgi ve tecrübelerinizi ona aktarmanızı sağlar. Böylece çocuğunuzla geçirdiğiniz zamanlar artacak ve ilişkiniz derinleşecektir.

İnternete servis yapmayın.

Ailece geçirdiğiniz ortak vakitler olmasına özen gösterin. Yemek ve çay saatlerinde bilgisayar ya da televizyon başında olan çocuğunuza servis yapmak yerine onun da sofraya gelerek size katılmasını sağlayın.

Çocuklarınızı dinlemeye zaman ayırın.

Evde ilgi görmeyen, sözü dinlenmeyen, kendisiyle oynanmayan çocuk, hayatını sanal âleme kaydırmaya ve hayatıyla ilgili her türlü detayı internette sohbet ederek anlatmaya başlar. Oysa anne baba olarak küçüklüğünden itibaren çocuğunuzla sağlıklı bir iletişim kurmanız, olumlu ve destekleyici bir tutumla hayatı paylaşmanız, birlikte düzenli ve kaliteli vakit geçirmeniz, yavrunuzun kendini ifade etmek için internet sohbetlerine başvurmasını engelleyecektir.

Sebeplere dikkat edin.

İleride bağımlılığa sebep olan psikolojik problemlerin farkında olmak ve tedavi yoluna gitmek, bağımlılığı önleme adına çok ciddi önem arz etmektedir. Söz gelimi araştırmalar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu yaşayan bir çocuğun tedavisinin ihmal edilmesi sonucu internet bağımlılığının geliştiğine işaret etmektedir.

Yasaklamayın, meşgul edin.

Çocuğunuza televizyon, cep telefonu ya da internet ile ilgili ne kadar yasak koysanız da yapacak daha iyi bir şey yoksa onu engellemeniz zordur. Böyle bir durumda ya sizi aldatmaya ya da size karşı olumsuz duygular beslemeye başlar. Hâlbuki çocuğunuzun internete en çok girdiği saatlerde evde ya da ev dışında sevdiği başka bir şey yapmasına izin ve imkân vererek onu meşgul edip internetten uzaklaşmasını sağlayabilirsiniz.

Alternatif oluşturun.

Anne baba olarak çocuğun teknoloji bağımlılığı tehlikesinden kurtulması için severek yapabileceği alternatifler bulunmalıdır. Bu bir kültür, sanat ve spor faaliyetine katılmak da olabilir, evde ailece keyifli vakit geçirmek de olabilir. Dikkat edilmesi gereken nokta, yapılan faaliyetten çocuğun da zevk almasıdır. Yasaklamalar ve kısıtlamalar getirmeden önce alternatif üretmek, uzun soluklu bir huzur getirecektir.

Peki, sizin alternatifleriniz neler?

Çocuklarımıza internete karşı alternatif faaliyetler tavsiye ederken kendimiz için de mutlaka farklı ve faydalı uğraşı alanları oluşturmamız gereklidir. Çünkü özellikle çocuklar için davranış sözün önündedir ve davranışın etkisi sözden fazladır.

Sözlerinizin etkili ve kalıcı olması için teknolojiye alternatif faaliyetler üretme konusunda örnek olmalısınız. Çünkü çocukları zararlı teknoloji kullanımından korumanın en önemli adımı iyi bir model olmaktır.

Başa gelmeden, baştan başlayın.

Bu kitapçıkta sıralanan bütün öneriler, teknoloji bağımlılığı ile karşılaşmamak için yapılması gereken hazırlıklardır. Şayet aile fertlerinden birisinde bağımlılık durumu geliştiyse, mutlak surette bir uzman desteği alınmalıdır.

[1] Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.
[2] Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 25.
[3] Ebû Dâvûd, Zekât, 45.
[4] Tirmizî, Birr ve Sıla, 33.
[5] Hâkim, Müstedrek, IV, 341.
[6] Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.

PEYGAMBER EFENDİMİZ ŞÖYLE BUYURUYOR:

"İki nimet vardır ki, insanların pek çoğu bunların kıymetini bilmeyerek aldanmaktadır: Sağlık ve boş vakit."[1]

"Her sarhoş eden içkidir ve her sarhoş eden haramdır."[2]

"Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır."[3]

"Bedeninin senin üzerinde hakkı var!"[4]

ailemi bağımlılıktan koruyorum

İsmail ÖZGÖREN

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi,
yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."

(Tahrîm, 66/6)

Bugün yeryüzü ahalisini kıskaç altına alan, sadece bireyleri değil aileleri de tehdit eden en ciddi sorunlardan birisi madde bağımlılığıdır. Madde bağımlılığı, hangi yaşta olursa olsun, bir insanın esrar, eroin, uyuşturucu hap, tiner, sigara, alkol gibi maddeleri sık kullanımına bağlı olarak gelişen hastalık durumudur.

Alkol ve bağımlılık yapıcı madde kullanım yaşı her geçen gün düşmekte, gençler ve yetişkinler arasında bu maddelere olan ilgi hızla artmaktadır. Bu acı tablo karşısında ahlaki ve kültürel değerlerin aşınması, suç oranlarının artması ve en önemlisi de aile bağlarının zedelenmesi kaçınılmazdır. Aile birliğinizi güçlendirmek ve ailenizin bütün fertlerini zararlı alışkanlıklardan korumak istiyor musunuz? O halde, madde bağımlılığı ile mücadele hakkında farkındalık kazanmalı, bilgi edinmelisiniz.

Riskli dönem: Ergenlik

Ergenliğin, çocukluktan gençliğe geçişte yaşanan çalkantılı ve zor bir dönem olduğunu hepimiz biliriz. Hayat çizgisi üzerindeki birbirinden farklı gelişim dönemlerimizden biri olan ergenlik fiziksel, duygusal ve toplumsal olgunlaşmaya ulaşma mücadelesidir aslında. Yaklaşık 13 yaşında ergenliğe adım atan cesur ve enerji dolu bir çocuk, artık kendisine yetişkin gibi davranılmasını isteyecek, kendini ispatlamak için her yolu deneyecektir. Genellikle benmerkezci bir tutum sergilemekte, güçlü, bağımsız olduğuna inanmakta ve bu durumun çevresi tarafından kabullenilmesi için asi bir heyecan hissetmektedir. Anne babasının kuralları onu bağlamaz; toplumun beklentileri ve geleneğin kodları onu ilgilendirmez! Ona göre hayatta yeni ve farklı şeyler denemek lazımdır!

İşte bu ruh hâli, sigara başta olmak üzere alkol ve uyuşturucu kullanımı için son derece müsait ortamlar oluşturabilir. Okulda ve evde karşılaştığı kısıtlamalar bazen çatışmalara sebep oldukça öfkelenen, bıkan ya da efkârlanan gençler kendilerini madde bağımlılığının kucağında bulabilir. Onlar bu dönemde en çok arkadaşlarına güvenir; duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşır. Duygusal dalgalanmalarına bir de özenti ve merak eklenirse, tehlikenin boyutları katlanarak artar. Dolayısıyla ergenlik çağını yaşayan çocuklarımız, anne babalarının ilgi ve anlayışından asla mahrum bırakılmayacak kadar hassas ve riskli bir dönemden geçmektedir.

Bağımlılık Nedir ve Nasıl Anlaşılır?

Bağımlılık, bir kişinin kullandığı madde ya da yaptığı bir eylem üzerinde kontrolünü kaybetmesi ve onu hayatının merkezine yerleştirerek onsuz bir hayat süremez hâle gelmesidir. Bağımlılık, sigara, alkol, uyuşturucu gibi maddelere

karşı gelişebileceği gibi, kumar gibi eylemlere veya internet ve televizyon gibi teknolojik aletlere karşı da oluşabilir.

Eğer bir insan,

Mecburen yapmak zorunda olduğu işler ve devam etmek zorunda olduğu ilişkiler dışında bütün vaktini, enerjisini, parasını ya da ilgisini bir maddeye, varlığa ya da davranışa adıyorsa,

Ona ulaşamayınca huzursuzluk, uykusuzluk, iştahsızlık, öfke gibi belirtiler gösteriyorsa,

Ruhsal, bedensel, sosyal ya da adli sorunlar oluşturmasına rağmen bir maddeyi kullanmaya veya belli bir eylemi yapmaya devam ediyorsa,

Okul, iş ve aile hayatını aksatacak, sorumluluklarını yerine getirmeyecek hatta yeme-içme ve temizlik gibi asli ihtiyaçlarını bile unutacak derecede bir maddeye ya da eyleme düşkünlük gösteriyorsa bağımlıdır ve tedavi görmelidir.

Madde Bağımlılığının Sebepleri Nelerdir?

Hayat bir imtihandır ve imtihan zorluk, sıkıntı, mücadele, emek ve sabır demektir. İnsan, hayatı boyunca yüzleşmek zorunda kaldığı nice sorun karşısında kimi zaman umduğu kadar güçlü olamaz. İnanç ve irade zafiyeti yaşar ve aslında bir kar topu kadar küçükken çığ gibi büyüdüğünü hissettiği olumsuzlukların altında kalabilir. Böyle bir durumda yardıma ihtiyaç duyar. Ailenin güven veren sesi ve desteği yanında değilse, kendisine başka bir sığınak arar. Özellikle çevresi tarafından kabul edilme duygusunun yoğun olarak yaşandığı bu dönemde, ailenin olumsuz tavırları duygusal problemlerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu problemlerden kaçan ergen, zararlı maddeleri kendisine sığınak olarak seçebilecek; sorundan kurtulmak bir yana, aksine sorunun içine daha da gömülme riski ile karşı karşıya kalabilecektir.

Sonrasında onu sıkıntılı bir süreç bekler. Utanma, parasız kalma, aileden kopma, toplumdan uzaklaşma, yalnızlığa itilme, iş ve okul hayatında bozulma, ahlaki sapmalar yaşama, bunalım, ölümcül hastalıkları taşıma veya bulaştırma, intihar…

Bu zor yolculuğa insanı iten sebeplere bakıldığında kişisel sorunların ve ailevî problemlerin yanı sıra merak ve arkadaş etkisinin de önemli oranda etkili olduğu görülmektedir. Burada madde bağımlılığının sebeplerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Merak

Gençlerin sigara ve diğer zararlı maddeleri kullanmaya başlama sebepleri arasında ilk sırayı merak ve özenti almaktadır. "Bir kereden bir şey olmaz" düşüncesi, insanın bağımlılık tuzağına düşmesine sebep olabilmektedir.

Arkadaş ortamı

Kişiyi madde kullanımına iten en önemli ikinci sebep, arkadaş ilişkileridir. Doğrusu iyilik kadar kötülüğün de arkadaş eliyle bulaştığı, dinimizin uyarılarına da konu olmuş bir gerçektir. Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurur: *"İyi arkadaşla kötü arkadaşın örneği, misk taşıyan kimse ile körük üfleyen kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder, ya sen ondan misk satın alırsın ya da ondan güzel koku duyarsın. Körük üfleyen kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü koku alırsın!"*[5]

Özellikle ergenlik döneminde anne baba etkisi giderek azalırken, arkadaş gruplarının yaptırım gücü artar. Arkadaşlarına ebeveynlerinden daha fazla güvenen gençler, onların ısrarlarına karşı koymakta zorlanır. Bir gruba dâhil olabilmek, dışlanmamak ve yalnız kalmamak için bazen sigara, alkol, uyuşturucu gibi maddeleri denemek zorunda kalabilir.

Çocukların sigara, alkol ve uyuşturucuyla tanışmalarına zemin hazırlayan teklif ve tehditlere karşı uyanık olmalarını sağlayalım!

"Bir kereden hiçbir şey olmaz!"

"Bağımlılık yapmaz, al iç."

"Denemekle bir şey kaybetmezsin."

"Lütfen, hatırım için bir defa!"

"Ana kuzusu sen de…"

"Bunu denersen seni istediğin çocukla tanıştıracağım."

"Sen gidince buranın tadı kaçar."

"Gidersen bir daha yüzüne bakmam."

"Sana bizden kurtuluş yok!"

"İçmezsen hatalarını babana anlatırız!"

Aile üyelerinin örnekliği

Aile fertlerinden herhangi birinin sigara kullanıcısı, alkol veya madde bağımlısı olması, çocukların onu model alması gibi istenmeyen bir sonuca neden olabilir. Anne babanın olumsuz davranış modelleri sergilemesi, sözlü uyarılarından çok daha etkin olmakta; bağımlılık yapan maddeler konusunda ne kadar uyarsalar da çocukları onların dediklerini değil, yaptıklarını uygulamaktadır.

Psikolojik problemler

Genç üzüntülü, sıkıntılı ve öfkeli olduğu zamanlarda, aile ve okula dair problemleriyle başa çıkamadığı durumlarda çareyi madde kullanımında arayabilir. Oysa hayatında oluşan sorunlar yumağı, zararlı maddenin tutsağı olmasıyla daha da büyür ve çetrefil bir hâl alır.

Sosyal çevrenin etkisi

Zararlı madde alışkanlığı sadece ekonomik ve psikolojik şartlar neticesi gelişen bir olgu değildir. Toplumsal doku ve çevre şartları da insanların eğilimini etkilemektedir. Mesela uyuşturucu maddelerin en kolay satılabileceği yerler, madde kullanımının yaygın olduğu bölgelerdir. Sonrasında yeni müşteri çekebilecek yerler de madde alışkanlığına göz yumabilen, belki de satış yapılmasına direnç gösteremeyen toplulukların yaşadığı mahallelerdir.

Kimler Daha Fazla Risk Altında?

Öncelikle ailesinde madde kullanımına şahit olan çocukların, ergenlikle birlikte zararlı maddeleri denemeye yöneldiklerini bir kez daha hatırlayalım. Aile ve yakın akraba çevresinde sigara, alkol ve uyuşturucu kullanan bireylerin varlığı, çocukta aşinalık oluşturmakta ve bu durumda çocuğu zararlı maddelerden korumak zorlaşmaktadır. Sevgi ve merhamete dayalı sağlıklı bir iletişim geliştiremeyen, şiddet ve huzursuzluğun hâkim olduğu ailelerde çocukların madde bağımlılığına kayma riski yüksektir. Çocuklarına disiplin adı altında aşırı baskı uygulayan ya da sınır koymaksızın aşırı hoşgörü gösteren, çocuğun benlik ve özgüven geliştirmesine engel olacak biçimde aşırı koruyucu davranan, dengesiz ve kararsız olan anne babaların çocukları, madde bağımlılığına yatkın olmaktadır.

Diğer taraftan parçalanmış, boşanmış, anne ya da babadan birinin kaybının olduğu ailede yetişen çocuklarda da ilgi ve sevgiyi dışarıda ya da madde kullanımında arama ihtimali yüksektir.

Risk grubunda yer alan ergenlerin ortak özellikleri arasında saldırganlık, davranış bozuklukları ve aykırılık, her durumda ve herkese karşı isyan ya da aksine içe dönüklük ve fazlasıyla itaatkârlık, kendini ifade edememe, çevrenin söz ve davranışlarından aşırı derecede etkilenme gibi durumlar sıralanabilir. Şu halde, ailesini korumakla yükümlü olan anne babalar olarak, evladının kişilik özelliklerini, yatkınlıklarını, ilgi ve ihtiyaçlarını yakından takip ederek önemsemek bize düşmektedir.

Nelerden Şüphelenmelisiniz?

Sigara ve alkol gibi kötü kokusuyla tanınan maddeler dışında birçok uyuşturucuyu kullanımın erken evrelerinde anlamak kolay değildir. Uzun yıllar kimse tarafından fark edilmeden yaşayan uyuşturucu bağımlıları vardır. Bununla birlikte madde bağımlılığı kendisini birtakım fiziksel belirtilerle ve davranış değişiklikleriyle belli edebilir. Ergenlik çağında gençler genelde çalkantılı bir ruh hâli yaşadığından, çocuklarının dengesiz tavırlarını yaşına bağlayan anne babalar bazen uyarı işaretlerini gözden kaçırabilmektedir. Oysa bu işaretleri bilmek, erken teşhis için hayati önem taşımaktadır.

Fiziksel belirtiler

Madde kullanan gencin giysilerinde, saç modelinde değişiklikler olabilir. Elbiselerinde yanık ve yırtıkların olması, vücudunda yara veya kesi izlerinin bulunması, beslenme alışkanlığındaki değişiklikler ve aşırı kilo kaybı, konuşmada güçlük çekmesi ya da konuşmanın pelteklleşmesi, do-

nuk bakışlar, odaklanma ve algılama problemleri, aşırı hareketlilik ve enerji patlamaları gibi belirtiler gencin madde kullandığı anlamına gelebilir.

El titremesi, ter boşanması, uykusuzluk, huzursuzluk, kızgınlık, sürekli uykusuzluk, daimi mide bulantısı, iştahsızlık ya da tokluk, kansızlık ve zehirlenme gibi fiziksel belirtiler kesinlikle göz ardı edilmemelidir.

Davranış değişiklikleri

Bir gencin tutarsız sözler ve kararsız davranışlar sergilemesi, tepkisel ve gergin olması, aile ve okul çevresinden kaçması, geleceğe dönük hayal ve planlarının bulunmaması, yalan söylemeye başlaması onun zararlı madde bağımlısı olduğu anlamına gelebilir.

Ayrıca evinden bazı eşyaların kaybolması, eve geç gelmesi, tuvalette uzun süre kalması, odasında ve çantasında pudraya benzer maddelerin ya da içeriği bilinmeyen hapların bulunması, birden ortaya çıkan paralar veya borçlar kaygı verici ipuçları olarak görülebilir. Aile, gencin arkadaş çevresindeki ani değişiklikleri, hobilerine olan ilgisinin kaybolmasını, kol ve bacaklarındaki iğne izlerini kapatmak amacıyla sürekli kollu kıyafetler giymesini, sarhoş görünümünü, umarsız ve isteksiz davranışlarını dikkatten kaçırmamalıdır.

Bütün bunlara ilave olarak gencin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığını anlamanın en kesin yolu saç, idrar ve kan testidir.

Madde Bağımlılığında Aile-Genç İlişkisi

Aile, hayata gözlerini açtığı anda insanı sevgi ve şefkatle kucaklayan, karakterinin, inancının ve ahlâkının şekillenmesinde en büyük rolü oynayan eşsiz birlikteliğin adıdır. Çocuklar hayata dair kuralları, değerleri ve davranış

modellerini ailede anne babalarını izleyerek ve dinleyerek öğrenir. Dolayısıyla anne baba olmak, iyi bir insan yetiştirme konusunda sorumluluk almak demektir. Peygamber Efendimiz bu sorumluluğu bize şöyle anlatır: *"Hepiniz birer çobansınız/sorumlusunuz ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz. Devlet başkanı bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin beyi bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin hanımı da bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür."*[6]

İnsan, evlâdının sağlıksız ve uyumsuz bir kişiliğe sahip olmasını ister mi? Şüphesiz hepimiz doğru kararlar alıp anlamlı tutumlar sergileyerek iyi insanlar yetiştirmeyi arzu ederiz. Çocuğumuzun eğitimi ve gelişimi için fedakârlıktan kaçınmayız. Ancak hem kendisiyle, hem Rabbiyle, hem de toplumla barışık bir insan olabilmesi için bir çocuğun karnını doyurup sırtını giydirmekten çok daha fazlasına ihtiyacı vardır.

Hangi yaşta olursa olsun, çocuğumuzun sevilmeye, ilgi ve anlayışa, düşüncelerini dinleyip kişiliğine saygı duyan hoşgörülü bir anne babaya ihtiyacı vardır. Sevgisini göstermeyen, hatayı asla affetmeyen, otoriter bir tutumu benimsiyorsak, çocuğumuzun bizimle derdini paylaşmasını nasıl sağlayabiliriz ki? Bizden korkan, varlığımızdan tedirgin olan, bazen bir yabancıyı bile kendisine bizden daha yakın görerek içini döken bir gencin elimizden tutmasını nasıl bekleyebiliriz ki?

Gence en iyi yardımı, onu en iyi tanıyan ailesi yapabilir. Evladına zaman zaman yapıcı tavsiyelerde bulunan, hatalarını düzeltme fırsatı sunan, onunla fikir alışverişinde bulunup dostça bir ilişki geliştiren anne baba, aslında madde bağımlılığı karşısındaki en güçlü koruma sistemidir!

"Benim çocuğuma bir şey olmaz. Bağımlılık yapıcı maddeler bizim ailemizi ilgilendirmiyor; bu başkalarının sorunu." demeyin! Unutmayın ki, uyuşturucu mad-

de bağımlıları, uyuşturucudan ya da sigara ve alkolün sebep olduğu hastalıklardan hayatını kaybeden insanlar, zannedildiği gibi aykırı ve çılgın tipler değildir. Her çeşit aileden gelen, her alanda meslek ve statü sahibi nice insan, "Hayır!" diyemediği için madde bağımlısı olmaktadır. Zehirli eller tutmadan önce, aile bireylerinizin elini siz tutun!

Madde Bağımlılığı Konusunda Anne babalara Öneriler

Peygamber Efendimiz şunu öğütler: *"İçinizden biri bir kötülük görürse onu eliyle, buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin; buna da gücü yetmezse kalbiyle (ona karşı kin ve nefret beslesin). Bu ise imanın asgari gereğidir."*[7] Kötüye dur demek, kötülüğe karşı mücadele etmek insanî bir görevdir. Zararlı maddelerin kendimizde, ailemizde ve toplumumuzda oluşturduğu tahribatı görmezden gelemeyiz. O halde aşağıdaki noktalara dikkat etmeliyiz:

İyi örnek olun.

Söz ve davranışlarınız birbirine uyumlu mu? Öğütlerinizin ya da kurallarınızın kendi hayatınızda da geçerliliği var mı? Çocuklarının madde alışkanlığı konusunda bilinçli bir tutum geliştirmesini sağlamak için bir anne babanın yapacağı en önemli şey, kendi davranışlarıyla onlara iyi örnek olmaktır. Eğer aile büyüklerinin sorunlar karşısındaki tutumu hemen kimyasal bir yardımcıya başvurmak ise, çocuğun da sorun yaşadığında maddeye sığınma ihtimali artar.

Kaliteli bir ilişki geliştirin.

Çocuğunuzu tanıyor musunuz? Zevklerini, hayallerini, planlarını, kaygılarını, dertlerini biliyor musunuz? Anne baba olarak çocukla kaliteli bir ilişki geliştirmek, onu kötülükten korumada en etkili yoldur. Yavrunuzu tanımaya zaman ayırın, birlikte vakit geçirin. Bilhassa gençliğin çalkantılı yıllarını atlatabilmesi ve sağlıklı bir yetişkin olarak hayata atılabilmesi için sizin dostluğunuza ihtiyacı olduğunu unutmayın. Takdir etmekten ve ona olan sevginizi göstermekten çekinmeyin. İlgi ve sevginizin boşluğunu zehirle doldurmasına izin vermeyin.

Zararlı alışkanlıklar hususunda büyüklerin bilmesi gereken bir ipucu da "iyi bir dinleyici" olmalarının önemidir. Çocuğunuz problemlerini size getirebileceğinden emin olmalıdır. Sabrınızı zorlasa da anlattıklarını dikkatle dinleyin, sözünü kesmeyin ve ne hissettiğini anlamaya çalışın. Sizi şaşırtan veya dehşete düşüren şeyler anlatsa bile aşırı tepkiler vermeyin. Sakinliğinizi koruyun ve asla şiddet uygulamayın. Öfkenizi kontrol etmezseniz büyük bir ihtimalle susacak ve siz belki de çok yakınındaki bir tehlikeden haberdar olma fırsatınızı kaybedeceksiniz!

Değerlerini öğretin, maneviyatını güçlendirin.

Bir gencin kültürel, dinî ve ahlâkî değerlerimizi bilmesi, bağımlılık yapan maddelere hayır demesi için mantıklı sebepler üretmesini kolaylaştırır. Maneviyatının güçlü olması, boşlukta savrulmamasını ve kendinden emin bir şekilde kararlarının ardında durmasını sağlar.

Bu yüzden anne baba olarak çocuğumuzun sadece bedensel gelişimiyle değil ruhsal gelişimiyle de ilgilenmeli, maddi ihtiyaçlarının yanı sıra manevi ihtiyaçlarını da gidermeliyiz. Siz de dürüstlük, sadakat, vefa, sorumluluk gibi erdemler hakkında çocuğunuzla konuşun, ona helal-haram bilinci aşılayın. Bedeninin Allah tarafından kendisine verilmiş en kıymetli emanetlerden birisi olduğunu ona öğretin. Sevgili Peygamberimizin uyarısını hatırlatın: *"Bedeninin senin üzerinde hakkı var!"*[8]

Aile kuralları koyun.

Gençler hayatın acemisidir. Nerede ve nasıl hareket edeceklerine, hangi teklifleri kabul edip neleri reddedeceklerine karar verebilmek için sınırları öğrenmeye ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden ebeveyn olarak net kurallar belirleyin; sigara, alkol ve uyuşturucunun karşısında yer aldığınızı çocuklarınıza açık bir şekilde söyleyin. Evde kesinlikle sigara ve diğerlerinin kullanımına izin vermeyin, siz de bu kura-

la uyun. Madde bağımlılığına sürüklenmemesi için geçerli olan kuralları, bunlara uymaması halinde hangi yaptırımlarla karşılaşacağını açıklayın. Gerçekçi olmayan tehditler, şiddet ve hakaret içeren tepkiler yerine soğukkanlı ve akılca adımlar atın.

Madde bağımlılığı hakkında çocuğunuzda bilinç uyandırın.

Bağımlılık yapan maddelerin ruh ve beden sağlığına verdiği zararları çocuğunuza anlatın; aile bağları ve toplumsal ilişkiler açısından olumsuz sonuçlarını fark etmesini sağlayın. Madde tekliflerine nasıl hayır diyeceğine dair yöntemler ve taktikler hakkında konuşun. Eğer bu konuda onu yeterince bilgilendiremeyeceğinizi düşünüyorsanız bir uzmanla konuşmasını sağlayın.

Korkmayın, gence madde ve madde kullanımının sonuçları ile ilgili doğru bilgilendirme yapılması, onun merakını artırmaz. Aksine doğru bilgiler edinmezse, abartılı ve yanlış bilgiler ilgisini çekecektir.

Merakını körüklemeyin.

Çocuk ve gençlerin yanında bağımlılık yapan maddelerin haz verici etkilerine dair konuşmalar kesinlikle yapılmamalıdır. Çevresindekilerden özendirici anlatımlar dinlemesi veya basından reklam etkisi yapan sahneler izlemesi durumunda merakı uyanan genci doğruya yönlendirmek ise öncelikle ailesine düşer. Ona bu maddelerin önce güldürdüğünü sonra öldürdüğünü siz anlatın.

Arkadaşlarını tanıyın.

Madde bağımlısı her iki çocuktan birinin uyuşturucuya arkadaşı aracılığıyla başladığını biliyor musunuz? Aynı şekilde, her iki gençten biri 18 yaşın altında sigaraya başlıyor ve başlama sebebi olarak arkadaş çevresini gösteriyor.

Araştırma verileri, Peygamberimizin şu sözünü hatırlatıyor: *"Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden sizden biri kiminle dostluk kuracağına dikkat etsin."*[9]

Uyuşturucu ticareti gibi kirli bir işten para kazananlar için en önemli başarı, gençleri bir kere bile olsa bu maddeler ile tanıştırmaktır. Uyuşturucu maddeler ilk defasında genelde "bedava" ve "arkadaş eliyle" verilir. Bu yüzden anne baba olarak çocuklarınızın boş zamanlarını nerede ve kimlerle geçirdiğini takip edin. Arkadaşlarıyla ve arkadaşlarının aileleriyle tanışın. Bu sayede etkileşim içinde bulunduğu çevreyi keşfetme ve olumsuz etkileri en aza indirme imkânınız olacaktır.

İç disiplin geliştirmesini sağlayın.

Bir çocuğun hayatı öğrenmesinde anne babanın otoritesi, sınır koyması ve sevgiyle disiplin kurması son derece önemlidir. Ancak çocuklar, kendilerine güvenebilmeleri ve bağımsız bir kişilik geliştirebilmeleri için yalnız başlarına kalacakları, anne babasız hareket edebilecekleri alanlara da ihtiyaç duyarlar. Bu noktada anne babaya düşen, kendilerinin bulunmadığı sosyal ortamlarda nelere dikkat edecekleri konusunda çocuklarını eğitmektir.

Bir genci günün yirmi dört saati dış disiplinle kontrol altında tutmak mümkün olmadığına göre, gençlere kendilerini kontrol etmenin yani iç disiplinin yollarını öğretin. Tıpkı Peygamber Efendimizin dediği gibi: *"İyilik, gönlünü huzura kavuşturan ve içine sinen şeydir; kötülük ise insanlar ona fetva verseler bile, gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir."*[10] Kendi kendisini denetlemesi, hesaba çekmesi, vicdanının sesini dinlemesi, hedef belirlemesi, kendiyle yarışması ve kendine inanması çocuğunuzun kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayacaktır.

Sebepleri keşfedin ve alternatifler üretin.

Çocuğunuzun hayatına dair ayrıntılara önem verin ve bağımlılık yapan maddelere sığınmasına sebep olabilecek kişi veya durumları gözden kaçırmayın. Spor, bilim, kültür ve sanat faaliyetleri gibi alternatifler üreterek vaktini sağlıklı uğraşılarla geçirebilmesini kolaylaştırın.

Madde kullandığını öğrendiyseniz…

Kendinizi hazır hissetmeden onunla konuşmayın. Alkol ya da uyuşturucu maddenin etkisi altında olduğu bir anda konuşmayı denemeyin. Onu sevdiğinizi, amacınızın ona destek olmak olduğunu, her hâl ve şartta onun yanında olacağınızı vurgulayın.

Empati kurarak sıkıntılarını ve korkularını anlamaya çalışın. Sitem, küfür, hakaret, kötü etiketleme, lanet, evlatlıktan reddetme, dayak gibi ilişkiyi koparan hatalı tutumlardan kesinlikle uzak durun.

“Bağımlılığın tedavisi olduğuna” önce siz inanın ve uzman yardımı alın.

[1] Buhârî, Rikâk,1.
[2] Müslim, Eşribe, 74.
[3] Tirmizî, Eşribe, 3.
[4] Müslim, Sıyâm, 182.
[5] Müslim, Birr ve Sıla, 146.
[6] Buhârî, İstikrâz, 20.
[7] Müslim, Îmân, 78.
[8] Müslim, Sıyâm, 182.
[9] Ebû Dâvûd, Edeb, 16.
[10] Dârimî, Büyû’, 2.

Muktedirdi, güçlüydü, onun sahibiydi. Kırbacını kaldırdı, indirdi, kaldırdı, indirdi; kölesini dövüyordu. Birden arkasından bir ses duydu: *"Şunu bil ki Ebû Mes'ûd…"* Arkasını döndü, Allah Resûlü'nü gördü. *"Şunu bil ki Ebû Mes'ûd, Allah'ın senin üzerindeki gücü, senin bu köle üzerindeki gücünden daha fazladır."* diyordu. Kendisini tek muktedir sanan ve tek hak sahibi hisseden bir insan için ne sarsıcı bir uyarı!

Elindeki kırbacı derhal bırakmıştı Medineli sahâbî Ebû Mes'ûd. Allah Resûlü'nün kendisini böyle etkili bir şekilde uyarışını anlatırken, bir daha hiçbir kölesini dövmediğini ve o köleyi de Allah rızası için azat ettiğini söylemişti.[1] Çünkü artık biliyordu ki yerlerin ve göklerin sahibi olan Allah'ın kudreti, onun gücünden çok daha fazla... Kâinatın tek hâkimi olan Allah, aynı zamanda "Merhametlilerin en Merhametlisi"… Kulundan da şiddet değil, merhamet bekliyor…

ailemde merhamet istiyorum

Dr. Elif ARSLAN

Peygamberimiz buyuruyor ki:

*"En hayırlınız, ailesine hayırlı davranandır.
Ben de sizin aranızda ailesine karşı
en hayırlı davrananım."*

(İbn Mâce, Nikâh, 50)

Şiddet Denilince…

İnciten, hırpalayan ve aşağılayan etkisiyle şiddet, insanlık tarihi kadar eski bir olgu. Hz. Âdem'in oğullarından biri diğerini öldürdüğünde, aslında yeryüzü ilk aile içi şiddete sahne olmuştu. Şiddetin zehirli soluğu, zaman ve mekân sınırı tanımadan insanlığın arasında yayıldı. Yaşa ve cinsiyete bakmadan milyonlarca insana gözyaşını, acıyı, hüznü yaşattı. Sadece bedenlerini değil, ruhlarını, iç âlemlerini, maneviyatlarını zedeledi. Ve her hakarette, her yumrukta, her kurşunda yeni şiddetler doğurdu.

Âlemlerin Rabbi, *"Rahmetim gazabımı geçti."*[2] buyururken, O'nun bazı kulları acımasızlığı seçti. Asırlar boyunca Allah'ın elçileri insanlığı şefkate ve adalete davet ederken, bazıları ısrarla zalimliği tercih etti. "Âlemlere rahmet olarak gönderilen"[3] son peygamberin merhamet yüklü mesajı dünyaya yayılırken, bugün bile hâlâ şiddet hayatlarımızdan silinemedi.

Şiddet kıtalar dolaşıyor. İnsanın bizzat kendisine uyguladığı fiziksel ve duygusal şiddetten başlayıp, oradan aileye sıçrıyor. Komşu ve akraba ilişkilerine uzanıyor, şehirlerin dokusuna işliyor, nihayet uluslararası boyutlara ulaşıyor. Şiddete "dur" demek için en yakınımızdan başlamak gerekiyor. Tüm benliğimizle merhameti benimsemek, ailemizde şefkat ve adaleti yaşanır kılmak her geçen gün daha da önem kazanıyor. Çünkü şiddetin kavurucu sıcağından, öfkenin yok edici fırtınasından kaçan her can, aile yuvasının merhametli çatısı altında huzur ve güven bulmayı hak ediyor.

Şiddet Bunun Neresinde?

Şiddet denince akla ilk olarak fiziksel şiddet yani dayak geliyor. Bunun en önemli sebebi, adı üstünde "fiziksel" yani görünür olması olabilir mi?

Ya görünmüyorsa şiddet? İnsanın "insan olma" vasfına vuruluyorsa görünmeyen sopalar, onurunu zedeliyorsa mesela? Gizlice eziyorsa, benliğini yaralıyorsa? Bakışlarla tokatlıyor, sözlerle tekmeliyor, aşağılamalarla çekiyorsa ruhunun tellerini bir bir? Kapıları üzerine kilitlemeden, ellerini ayaklarını bağlamadan iradesini boğarak hapsediyorsa onu? O zaman şiddet yoktur diyebilir miyiz? Eşi tarafından hakaret gören, azarlanan, küçümsenen, emekleri takdir edilmeyen, aksine sürekli eleştirilen bir insan, kadın olsun erkek olsun şiddet görmüyor diyebilir miyiz? Ev içinde dayağa şahit olan bir yavru, kendi dayak yemese de şiddet mağduru değil midir?

Şiddet fiziksel olmadığında hayat süt liman gibi görünebilir. Hatta şiddete maruz kalan kişi bile yaşadığı durumun, gördüğü muamelenin adını koymakta zorlanır. Kendisini içten içe bunaltan, sıkıntıya sokan, üzen, karmaşık duygular yaşamasına sebep olan bu hâle bir anlam veremeyebilir. Oysa şiddettir yaşadığı.

Düşünelim; bir iftirayı şiddet dışında nasıl tanımlayabiliriz? Küfürlü ifadeler, beddualar, kötü lakaplar ezmez mi insanı? Eşleri birbirine örtü kılmışken Yüce Rabbimiz, eşinin mahremini başkalarına anlatmak, onun güvenini kötüye kullanmak şiddet değil de nedir? Ailesiyle, akrabalarıyla, komşularıyla görüşmesine izin verilmeyen bir kadın şiddet görmüyor mudur? "Dediğimi yapmazsan artık senin annen olmayacağım." tehdidini duyan küçük bir çocuğun yaşadığı kaygıyı, çektiği ıstırabı neyle ifade edebiliriz? Maaşına el konulan bir büyükanne, zorla çalıştırılan bir genç, istismara uğramış bir çocuk şiddetin pençesinde değil midir? Şu halde şiddet sadece görünür boyutuyla değil, ekonomik, psikolojik, cinsel ve sosyal boyutlarıyla da ailemizi tehdit eden ciddi bir problemdir.

Ailemde Kimse Şiddet Görmesin

"Şiddet" kelimesinin kurduğu en kötü tamlama, "aile" kelimesi ile yan yana geldiğinde oluşuyor: "Aile içi şiddet"… Ne acı bir ifade! Aslında şiddet kesinlikle aileyle beraber anılmaması gereken bir kelime değil mi? Çünkü biz, Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle, birbirimizle huzur bulalım[4], eşlerimiz elbisemiz olsun[5], birbirimizi iyiliğe yöneltelim, kötülükten uzak tutalım[6] diye aile kuruyoruz. Birer elbise gibi birbirimizi maddi ve manevi kötülüklerden koruyalım, karşılık beklemeksizin destekleyelim, bütünleyelim, kusurlarımızı örtelim… Dünyada inci tanelerimiz, göz aydınlığımız, sevinç kaynağımız olan çocuklarımız, ahirette de sermayemiz olsun… Birlikte mutluluğu, güveni, ülfeti, muhabbeti tadalım…

Bu duygu ve düşüncelerle kuruyoruz yuvalarımızı. Temeli sevgi ve saygı ile atılan böyle bir çatı altında şiddet nasıl yer bulabilir? Hele de sünnetini baş tacı ettiğimiz Pey-

gamberimiz *"Kıyamette en ağır azap görecekler, insanlara en çok işkence edenlerdir."*[7] buyurmuşken! 'İşkence' deyince aşırı ve sistematik eziyetler anlaşılmamalı sadece. İnsanın bedenine veya kişiliğine yapılacak her türlü saldırı bir süre sonra işkenceye dönüşebilir. Küçük gibi görünen hak ihlâllerinin ve şiddet davranışlarının zamanla hayatı yaşanamaz hâle getirdiğini ve işkenceye dönüştüğünü inkâr etmek mümkün mü?

Aile içi şiddet denildiğinde ilk akla gelen kadının kocasından şiddet görmesi oluyor. Oysa bu, şiddetin sadece bir türü. Aile içinde çocuklar da şiddetin odağı olabiliyor. Dahası çocuklar ailedeki bütün yetişkinlerden, hatta dayı ve amca gibi yakın akrabadan şiddet görebiliyor. Ve yaşlılar… Onlar da binbir emekle büyüttükleri evlatlarından ya da torunlarından ahir ömürlerinde şiddet görebiliyor. Ailede şiddet konusunda belki de en son akla gelen erkek oluyor. Hâlbuki sözlü, psikolojik ya da ekonomik baskıyla erkeğin de şiddete maruz kaldığı durumlar karşımıza çıkabiliyor. Biz, ailemizde şiddetin hiçbir türünü istemiyoruz, hem de hiç kimseye karşı…

Ailemde Kadın Şiddet Görmesin

Eşimize "hayat arkadaşım" deriz. Evlilik ilişkisindeki bağı latif bir dille anlatan ne sıcak bir ifade! Arkadaş; yalnızlığa, tehlikeye, saldırıya karşı insanın sırtını yaslayıp kendisini güvenceye aldığı kimsedir. Söz konusu olan hayat arkadaşı olunca, bu özellikler daha da önem kazanıyor: Allah ömür verdiği sürece birbirini koruyup kollayacak, destekleyip göz aydınlığı olacak bir arkadaşlık...

Sevgili Peygamberimiz *"Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarıdır."*[8] buyuruyor. Ancak eşler arasındaki ilişki, birbirini tamamlayan bir arkadaşlık ilişki-

si olmaktan çıkıp güç ilişkisine dönüşürse, güven zedeleniyor. Eşler yalnızlaşıyor, yabancılaşıyor. Birbirinin güzel taraflarını göremez, takdir edemez hâle geliyor. Bu yüzden Peygamberimiz *"Mümin bir kimse, eşine nefret beslemesin. Çünkü onun bir huyunu beğenmezse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır."*[9] buyurarak, iyiye ve olumluya odaklanmamızı tavsiye ediyor.

Evlilik, omuzlara yük değil, gözlere ışıltı olmalı. Hayat arkadaşının rakibi değil, sırdaşı olmalı, örtüsü olmalı insan. Ve fiziksel olarak erkekten güçsüz yaratılmış olan kadın, erkeğin gücünü ispatlama imkânı olarak görülmemeli. Nikâhla erkeğin "mülkiyetine girmiş" bir insan değil, ona "emanet edilmiş" bir can olduğu bilinmeli. Hayat arkadaşına karşı hoyratlaşan ve şiddetten kaçınmayanlara uyarı olarak Peygamber Efendimizin şu sözleri yetmez mi: *"Kadınlar konusunda Allah'tan sakının (O'na hesap vereceğinizi unutmayın). Çünkü siz onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adıyla (nikâh kıyarak) kendinize helâl kıldınız."*[10]

Kadın şiddet görürse…

Kadına yönelik şiddetin yaygın olduğu bir topluma İslam mesajını getiren Allah Resûlü (s.a.s.), aile içinde şiddeti kesin bir dille yasaklıyor, *"Allah'ın hanım kullarına vurmayın! … Hanımlarını döven adamların sizin hayırlılarınız olduğunu sanmayın!"*[11] diyordu. Onun ifadesiyle en hayırlı Müslüman, ailesi içinde en güzel davranandı.

Ümmetine merhameti tavsiye eden Peygamber Efendimiz, kendi hayatında da eşleriyle daima anlayışlı, hoşgörülü, nazik ve şefkatli bir ilişki geliştirmişti. Hz. Âişe'nin ifadesi ile *"bir kadına ya da bir hizmetçiye tek bir tokat bile atmamıştı."*[12] Merhametsizliği asla affetmemiş, aile içinde kadının şiddet görmesine kesinlikle göz yummamıştı. Geçimsizlik durumunda anlaşma mümkün değilse eşle-

rin ayrılması yoluna başvurmuş, söz gelimi hanımını döverek kolunu kıran sahâbî Sâbit b. Kays'a müsamaha göstermemişti. Sâbit'in hanımı Cemile, benzeri sebeplerle öteden beri şikâyetçi olduğu evliliğini artık devam ettirmek istemediğini söyleyince, Peygamberimiz Sâbit'i çağırtıp eşini boşamasını istemişti.[13] Böyle bir peygamberin ümmetinin "Kol kırılır, yen içinde kalır" gibi sözler etmesi, "Kocadır, döver de sever de" diyerek şiddete duyarsız kalması ne yaman bir çelişkidir!

Tehdit etmek, zorla çalıştırmak, parasına el koymak, tartaklamak ya da ev içinde yok saymak… Hangi şekilde olursa olsun şiddet gören bir kadın, yalnızlık, çaresizlik ve yetersizlik hisseder. Özgüveni zedelenir, öfke ve utanç duyar. Uykusu kaçar, sağlığı bozulur, yaşama sevincini yitirir. Hatta şiddet, çocuklarıyla ilişkisine de yansır. Bütün bunlar, bir insanın aile çatısı altında en çok güvendiği kimselerden zarar görmesi anlamına gelir. Oysa Peygamber Efendimiz der ki: *"Müslüman, elinden ve dilinden diğer Müslümanların zarar görmediği kimsedir."*[14]

Namus iddiasıyla cinayet işlenir mi?

Aile içi şiddetin en acı örneklerinden biri de namus cinayetleridir. Kadının namusundan ailesindeki erkekleri sorumlu tutan yanlış bir anlayışın izleri, İslam öncesi cahiliye dönemine kadar gidiyor. Hâlbuki Kur'an-ı Kerim, bu anlayışın doğru olmadığını, erkeğin de kadının da sahip oldukları insanlık onuruna ve takva bilincine uygun bir biçimde kendi namuslarından sorumlu olduklarını anlatıyor. *"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını korusunlar."*[15] emrinin hemen ardından, *"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını korusunlar."*[16] buyuran Allah'ın, namus konusunda her iki cinsten de aynı hassasiyeti beklediği gayet açık değil mi?

Töre/namus cinayeti denen amansız şiddet, kadının boşanmak istemesi, genç kızın ailesinin istediği kişiyle evlenmemesi veya zina ihtimali gibi sebeplere dayandırılıyor. Doğrusu hangi davranışların "namus lekesi" şeklinde adlandırılabileceği bir muamma! Sonuçta kadın üzerinde namus bahanesiyle kurulan insafsız baskı, onun varlığını ve haysiyetini yok sayar hâle geliyor.

Elbette bir erkeğin, ailesindeki kadın ve genç kızların güvenliğine özen göstermesi, onları koruması gayet doğal. Ancak kendisini savunmasına bile izin vermeden bir kadını cezalandırmanın İslam dini ile bağdaşması mümkün değil. Sözde kadının namusunu, dolayısıyla da ailenin namusunu temizlemek adına elini kana bulayanlar, dinimizin sınırlarını çiğniyor ve katil oluyor. Zira insanın iffetle ilgili bir hatası olsa bile, hukuki yollardan cezalandırılması gerekir ve en yakınları dâhil kimsenin böyle bir infaza hakkı yoktur. Namus cinayeti, hem işleyenin hem de teşvik eden ya da seyirci kalan aile büyüklerinin ortak olduğu büyük bir suçtur.

Ailemde Çocuk Şiddet Görmesin

Çocuk… İnsanın en saf, en temiz hâli. "Saflıkları hiç bozulmasa" deriz çocuklarımıza bakarken. Bir yandan büyümelerini dört gözle beklesek de öte yandan "Hiç büyümeseler" diye düşünürüz, "Hep böyle çocuk kalsalar!" Ama zamandır geçecek, çocuktur büyüyecek… Her yeni gün, onu yetişkinlerin dünyasına taşıyacak. Anne baba olmak, o dünyaya yavrusunu en doğru, en güzel şekilde hazırlamaktır aslında. Bu sebeple de anne babalar çocuklarının eğitimine, terbiyesine büyük önem verirler. Ancak ne yazık ki kimi zaman eğitim için verilen emeklere hatalar karışır.

Terbiye etmek için dövmek mi lâzım?

Çocuklara uygulanan şiddetin gerekçesi çoğu zaman "eğitim"dir. Kimilerinin zannettiğine göre, "Dayak cennetten çıkmıştır." "Kızını dövmeyen, dizini döver." Çocuğun eğitiminde atılan bir tokat, edilen bir hakaret, sıkılan bir yumruk şiddet sayılmaz! Hâlbuki körpe yüreklerde ne derin izler bırakır alaylar… İntikam gibi, kin gibi, hınç gibi ne ağır duygular yaşatır bağırmalar…

Eğitime şiddet bulaştırmak, eğitimin bir gerekliliği değil, yetişkinlerin öfkesinin, aceleciliğinin, eğitim yöntemleri ve çocuğun ruh dünyası konusundaki bilgisizliğinin, çocukla iletişim kurmadaki başarısızlığının bir sonucudur. Çocuğun doğruyu öğrenmesi için hatasını fark etmesini sağlamak, onu tatlı bir dille uyarmak ve tekrar denemesine izin vermek ise peygamber yöntemidir.

Hurma ağaçlarını taşlayan küçük bir çocukla rahmet peygamberi arasında geçen olay, terbiye etmek (!) için de olsa bir çocuğun şiddeti hak etmediğine en güzel örnektir. Bu çocuğu yakalayanlar, cezalandırması için Peygamberimizin huzuruna getirirler. Ama Peygamberimiz onu azarlamak yerine, "Evlâdım, ağaçları niye taşlıyorsun?" diye sorar. "Çünkü karnım aç." der çocuk. O zaman Peygamberimiz, *"Hurma ağaçlarını taşlama da altlarına dökülenleri ye."* buyurarak ona doğru davranışı öğretir. Kızıp vurmadığı gibi, aksine başını okşayarak "Allah'ım, bu yavrunun karnını doyur." diye dua eder.[17]

Çocuğu suçlamadan önce davranışının sebebini öğrenen, daha sonra da ona alternatif sunan bu tavır üzerinde düşünmek gerekiyor. Çok değil, günde on dakikamızı ayırarak çocuklarımızla ilişkilerimizi daha sağlıklı ve olumlu bir hâle getirmek için zihin jimnastiği yapabiliriz. Okuyarak ve uzmanlara danışarak onları incitmeden eğitmenin yollarını bulabiliriz.

Çok kızmak şiddetin bahanesi mi?

Çocuklar bazen de anne babalarını çok kızdırdıkları için (!) şiddete maruz kalırlar. Bazen yetişkinler "Beni öyle öfkelendirdi ki kendime hâkim olamadım." diyerek şiddetin gerekçesini açıklamaya çalışırlar. Öfke gelince akıl gider! Acaba çocuğu incitmenin sebebi gerçekten bu mudur? Konuya bir de şöyle bakalım: Çocuğumuzun yaptığı ve bizi çok öfkelendiren o davranışı bizden daha güçlü bir adam yapsa ona da aynı sert tepkiyi gösterir miyiz? Ya da söz konusu hatayı en sevdiğimiz arkadaşımız yapsa, ona da hakaret eder miyiz? Bırakın aynı tepkiyi vermeyi, aynı derecede öfkelenir miyiz? Yoksa alttan alır, sabreder, affeder miyiz?

Bu çelişkinin üzerinde biraz daha düşünelim: Öfkeye engel olamıyor muyuz yoksa engel olmak için yeterince

uğraşmıyor muyuz? Öfkeyi şiddete dönüştürmemizin sebebi, kendimizi karşımızdakinden daha güçlü hissetmemiz olabilir mi? Ya da kendimizi çocuğumuzun sahibi gibi görmemizi mi?

Gerçekten de çocukların şiddete maruz kalmasının en önemli sebeplerinden biri, ebeveynin kendilerini "çocuğun sahibi" zannetmeleridir. Oysa çocuk, yeryüzünün en kıymetli varlığı olduğu için, insan olduğu için saygıyı hak eder. Çocuk, "Allah'ın emaneti"dir. Eşsiz bir nimet, nadide bir emanet… Dolayısıyla anne babası, onun üzerinde her türlü tasarruf hakkına sahip olmadıklarını, emanetin sahibine bir gün hesap vereceklerini unutmamalıdır.

Yorgun, stresli ve sinirli olduğumuzda aile fertlerimizi incitmemenin etkili bir yolu, sessiz kalmak olabilir. Sevgili Peygamberimiz *"Biriniz hiddetlendiğinde ayakta ise hemen otursun. Öfkesi giderse iyi, şayet gitmezse o zaman da yaslansın."*[18] demiştir. Öfkeyle kalkıp zararla oturmak yerine, öfke hâlinde iken "eylemsizlik" diyebileceğimiz bu yöntemi ev içi ilişkilerimizde uygulayabiliriz. Öfkemiz geçtikten sonra sakin bir dille yaptığımız konuşma, aile içinde çok daha etkili olacaktır.

Çocuk şiddet görürse…

Bazen eller kalkmaz, tekmeler savrulmaz ama görünmeyen bir el yakasına yapışmıştır çocuğun. Sert bir dille azarlanmış, tehdit edilmiş, küçük düşürülmüş, arkadaşlarıyla ya da kardeşleriyle kıyaslanmış, alay konusu edilmiş olabilir. Aile içi çatışmalarda taraf tutmaya zorlanmış, aile fertlerinden birisinin şiddete uğradığına şahit olmuş ya da anne babası tarafından dert ortağı seçilmiş ve çözümlemesi imkânsız problemlerin altında ezilmiş olabilir.

Şiddetin bütün bu farklı görünümleri, çocuğun duygu dünyasını altüst eder, ruh sağlığını örseler. Hem kendine

olan güvenini sarsar hem de anne babasıyla kurduğu bağı zayıflatır. Kendisini suçlu ve çaresiz hissetmesine, yetersiz ve başarısız olduğuna inanmasına yol açar. En kötüsü de şiddeti bir davranış modeli olarak görüp öğrenmesine ve başkalarına uygulamasına sebep olur. Hatta acı günlerin, dayakların, hakaretlerin intikamını almaya niyetlenir ve gün gelir anne babasına el kaldırır.

Ona bunları yaşatmayalım! Yavrumuzu onurlu, erdemli, hem bedenen hem de ruhen sağlıklı ve mutlu bir insan olarak yetiştirebilmek için onu her türlü şiddetten korumaya özen gösterelim. Tabi öncelikle farkında olarak veya olmayarak uyguladığımız kendi şiddetimizden… Davranışlarımızın, sözlerimizin, bakışlarımızın, kararlarımızın merhamet mi şiddet mi içerdiği üzerinde bir kez daha düşünelim. Ailemizi yaralayan söz ve davranışlarımızı değiştirmek için gayret gösterelim.

Hata yaparak, deneyip yanılarak, düşüp kalkarak hayatı öğrenmeye çalışan çocuklarımızla güzel bir ilişkiyi ancak onlara karşı sabırlı, merhametli ve hoşgörülü davranarak kurabiliriz. Bu noktada, çocukluğu Sevgili Peygamberimizin yanında geçen, yıllarca onunla kalıp ona hizmet eden Enes b. Mâlik'in bize anlattıklarına kulak verelim: *"Resûlullah'a on sene hizmet ettim. Vallahi, bana bir kez olsun 'Öf!' bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, 'Niçin böyle yaptın?' ya da 'Şöyle yapsaydın ya!' demedi. Yaptığım hiçbir şey için beni ayıplamadı, azarlamadı."*[19]

Çocuklarımız da bizim hakkımızda böyle güzel cümleler kurabiliyor mu acaba? Onlar da bizim için aynı şahitlikte bulunabilecekler mi?

Ailemde Yaşlı Şiddet Görmesin

"Ömrün son demi, son baharı" olarak tanımlamış şair yaşlılığı. Yılların olgunluğu ve bilgeliği ile gelen yaşlılık, birtakım zorlukları da beraberinde getirir. İhtiyaçlarını tek başına karşılayamama, hastalık, sosyal hayattan kopma, zihinsel olarak gerileme gibi problemler yaşlılığa eşlik eder. Bir nevi çocukluğa dönüştür bu dönem. Roller değişmiş, çocuklarını merhametle saran kollar, onların merhametini bekler olmuştur. Sevgiyle, şefkatle bakan, çocuklarını kendinden sakınan gözler, onların gözlerindeki ilgi ışığına, sevgi pırıltısına ihtiyaç duyar artık.

Hayat yolculuğunun bu durağında dengeler de değişmiştir: Şimdi anne babanın hakkı, çocuğun ise sorumluluğu daha fazladır. Bu sorumluluğu Rabbimiz şöyle açıklar: *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, anne babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine 'öf!' bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: Rabbim, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı."*[20] Böyle

bir ölçüden sonra bırakın yaşlı anne babaya fiziksel şiddet uygulamayı, onları azarlamak ya da bıkkınlıkla "öf!" demek için bile geçerli mazeretimiz olmadığı açıktır.

Buna rağmen, toplumun her kesimini etkileyen şiddetten yaşlılar da önemli ölçüde etkileniyor, üstelik yaşlılar en kolay incinebilen grubu oluşturuyor. Büyüklerimiz kimi zaman vurmak ve tartaklamak gibi fiziksel şiddete, kimi zaman azarlamak ve susturmak gibi sözlü şiddete, kimi zaman da malına el koymak gibi ekonomik şiddete maruz kalabiliyor. Hâlbuki Sevgili Peygamberimiz onlar hakkında şöyle buyuruyor: *"Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."*[21] Yaşlılara saygı göstermeyen, Hz. Peygamberin ümmetinden olmayı hak etmiyorsa onlara şiddeti reva görenin durumu nasıl ifade edilebilir ki!

Yaşlı şiddet görürse…

Anne babanın yaşlanmasıyla başlayan imtihanda her şeyden önce evlâdın unutmaması gereken, anne-babasının onun için yaptığı fedakârlıklardır. Kur'an-ı Kerim de anne babaya iyi davranmamızı emrederken bu fedakârlıkları hatırlatır: *"İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi sıkıntı üzerine sıkıntıyla onu karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi iki yıl içinde olur. (İşte bu yüzden) biz insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş ancak banadır."*[22]

Bazen bir şey sorduklarında, bir konuda fikirlerini ifade ettiklerinde azarlanıverir yaşlılar. Oysa onlar çocukları küçükken defalarca aynı soruyu sorduğunda bıkmadan cevap vermişler; çocuklarının hatalarını, dikkatsizliklerini telafi etmişler; acemiliklerine sabır göstermişler; nazlarına katlanmışlardır. Hastayken geceleri uykusuz kalarak başında beklemişlerdir. Şimdi evlatlarından aynı şekilde muhabbet

ve şefkat görmelidirler. Bazen onlar da hastalanacak, nazlanacaktır. Çünkü sevgiyi hissetmek, duymak isteyeceklerdir. Değerli olduklarını, işe yaradıklarını, tecrübelerine ihtiyaç duyulduğunu bilmek isteyeceklerdir.

O halde, aile içinde büyüklerimize her anlamda destek olalım ve "yük olma" duygusunu yaşamalarına müsaade etmeyelim. Yaşlılarımızı ihmal etmeyelim; kendi kendilerine yetemedikleri, kişisel ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamadıkları dönemde temizlik, beslenme ve bakımlarını itinayla ve sevgiyle yapalım. Şaşırıp unuturlarsa, düşürüp kırarlarsa hoş karşılayalım. "Bu yaştan sonra parayı ne yapacak? Biz bakıyoruz ya! Yediği önünde yemediği arkasında." gibi gerekçelerle gelirine ya da malına el uzatmayalım. Anne veya babasının yaşlılık dönemine yetiştiği halde gönüllerini hoş tutmayanı, onlara hizmet ederek Allah'ın rızasını kazanma fırsatını kaçıranı, Peygamberimizin *"Burnu sürtülsün!"*[23] diyerek kınadığını unutmayalım.

Ailemiz Merhamet Ocağı Olsun

İnsan, merhameti anne kucağında tadar. Annesini ve babasını izleyerek, onların sözlerini dinleyip davranışlarını örnek alarak büyür. Şefkatle de şiddetle de çok küçük yaşlardan itibaren tanışır. Belki başta söylediğimiz sözü tekrarlamanın zamanıdır: Şiddet kelimesinin kesinlikle uğramaması gereken yer ailedir. Zira Allah, ailenin yapı taşı olarak eşler arasında sevgi ve merhamet var etmiştir. Eşler şiddetten arınmış, sevgi ve merhamete dayanan bir ilişki geliştirirse, bu ilişki bütün aileye sirayet edecek, oradan da topluma yayılacaktır. Ama muhabbet bağları kopar, şefkat damarları kesilirse, aile kendi içinde çözüldüğü gibi, toplum da zayıflayıp huzurunu kaybedecektir.

Diğer taraftan unutmayalım ki, Allah'ın merhametine mazhar olmanın en etkili yollarından biri, insanlara mer-

hamet etmektir. Peygamber Efendimiz bu gerçeği şöyle dile getirir: *"İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez."*[24] Hele de bu insanlar, eşimiz, çocuklarımız, aile büyüklerimiz ise…

1 Müslim, Eymân, 34.
2 Buhârî, Tevhîd, 22.
3 Enbiyâ, 21/107.
4 Rûm, 30/21.
5 Bakara, 2/187.
6 Tevbe, 9/71.
7 İbn Hanbel, IV, 90.
8 Ebû Dâvûd, Tahâret, 94.
9 Müslim, Radâ', 61.
10 Müslim, Hac, 147.
11 Ebû Dâvûd, Nikâh, 41-42.
12 Müslim, Fedâil, 79.
13 Nesâî, Talâk, 53.
14 Buhârî, İman, 4.
15 Nûr, 24/30.
16 Nûr, 24/31.
17 Ebû Dâvûd, Cihâd, 85.
18 Müsned, V, 152.
19 Müslim, Fedâil, 51-54.
20 İsrâ, 17/23-24.
21 Tirmizi, Birr, 15.
22 Lokmân, 31/14.
23 Müslim, Birr, 9.
24 Buhârî, Tevhid, 2.

Rahmet peygamberi, ümmetine daima merhameti tavsiye ederdi. Ashabına öfke kontrolü hakkında ipuçları öğretir, kendisi de engin bir sabır ve şefkatle onlara örnek olurdu. Ama Sâbit b. Kays o gün öfkesine hâkim olamamış ve eşiyle tartıştığında onu dövmüştü. Dayak, Cemile hanımın sadece gönlünü değil, kolunu da kırmıştı. Üstelik bu ilk defa da olmuyordu. Yaşadıklarını gizlemeyen Cemile, öteden beri şikâyetçi olduğu evliliğini artık sürdürmek istemediğini söyleyince, Peygamberimiz Sâbit'i çağırdı ve eşini boşamasını istedi.[1] Allah Resûlü şiddete müsamaha göstermemiş, ikazları dikkate almayan Sâbit'i affetmemişti. "Kol kırılır, yen içinde kalır." dememişti…

ailem dağılmasın

Ayşenur ÖZKAN

Peygamberimiz buyuruyor ki:

"Allah'a en sevimsiz gelen helâl, boşanmadır."

(Ebû Dâvûd, Talâk, 3)

Onlar Erdi Muradına…

Evlenerek hem huzurlu bir yuva kurmak, hem de topluma sağlıklı bir aile kazandırmak hemen her insanın arzusudur. İnsanı var eden Yüce Allah, bu arzuyu gerçekleştirmemizi ister. Her yuva yeni bir heyecan ve mutlulukla kurulur. Ömür boyu sürecek bir beraberlik, evleri şenlendirecek cıvıl cıvıl çocuklar… Nikâhla başlayan sağlam ve uzun soluklu bir birliktelik, Peygamberimizin önerdiği hayat tarzına da uygundur. Sevgili Peygamberimiz, yalnızlığa değil aile hayatına teşvik etmiştir. Bekârları evlenmeleri yolunda cesaretlendirirken, boşanma konusunda daima temkinli davranmıştır. Keyfî kararlarla bir yuvanın dağılmasını ya da sudan bahanelerle ortaya çıkan ayrılıkları asla onaylamamış, aile birliğini muhafaza etmek için her türlü imkânın seferber edilmesini istemiştir. Nitekim Kur'an'ın eşsiz dua cümlelerinden birisinde şöyle yalvarmamız öğütlenir: *"Rabbimiz! Eşlerimizden ve çocuklarımızdan göz aydınlığı olacak kimseleri bizlere nasip eyle ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle!"*[2]

"Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarıdır."[3] der Sevgili Peygamberimiz. *"Evlenmek benim sünnetimdir. Kim benim sünnetim ile amel etmezse, benden değildir."*[4] sözleri ile evlenmeye, bir eş ile bütünlenmeye teşvik eder. Çünkü evlilik sadece iki insanı değil, bir toplumu huzur ve güvence altına alır, bir nesli korur.

Hiç kimse evliliğe "İleride nasıl olsa boşanırım." düşüncesi ile adım atmaz. Huzur ve güven veren bir bağ kurmaktır arzulanan. Ne var ki zamanla çok kullanılan eşyaların eskimesi gibi bazen sevgiler ve ilişkiler de yıpranmaya, kırılıp dökülmeye başlar. Eşyalarımıza gösterdiğimiz özeni, belki de daha fazlasını evliliğimize göstermediğimizde sorunların ortaya çıkması ve ilişkiyi boğması kaçınılmazdır. Tıpkı zamanında temizlenmeyen ayrık otları gibi...

Ayrık otlarının özel bakıma, sulanmaya ihtiyacı yoktur. Kendiliğinden büyür ve müdahale etmezseniz bahçenizin tüm güzelliğini zamanla yok ediverirler. Evlilikte de dikkate alınmayan ve çözülmeyerek ertelenen sorunlar, baş edilmesi imkânsız bir yumağa dönüşüverir. Kısacası evlenerek bir yuva kuran her insan, bir bahçıvandır aslında. Bahçesine emek vermesi, zaman ayırması ve sevgi göstermesi gereken, çiçeklerini zararlılardan korumakla yükümlü olan bir bahçıvan…

İnsan, ailenin şu dünya hayatında en yaman imtihanlardan biri olduğunu unutmamalıdır. Aile bireylerinin sahibi değil "emanetçisi" olduğunun farkına vararak yaşamalı, aynı çatı altında eşine ve çocuklarına kaygı dağıtmamalı, korku salmamalıdır. Kendisine emanet edilen canlar hakkında bir gün Allah'a hesap vereceğini bilerek hareket etmelidir.

Evliliğin tek kişi üzerinden, tek taraflı gayretle yürümeyeceği aşikârdır. *"Dikkat edin! Sizin hanımlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakkı*

vardır."[5] diyen Allah Resûlü, iki tarafa da sorumluluklarını hatırlatır. Haklarının peşinde koşmak kadar, sorumluluklarına da razı olmalıdır eşler.

Bir başka defasında *"Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Çünkü siz, onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adını anarak (nikâh kıyıp) onları kendinize helâl kıldınız."*[6] diye seslenir Peygamberimiz. Bu uyarı, aile hayatını güzelleştirmeleri için erkeklere ciddi bir hatırlatmadır. Ailenin geçim ve devamında aynı şekilde kadının da gayreti şarttır. Hz. Peygamberin ifadesiyle, geçerli bir nedeni olmaksızın boşanmayı talep eden kadın, cennetin kokusunu alamayacaktır.[7]

Problemsiz Ev Olur mu?

Mutlu bir yuva, hiç problem yaşanmayan bir ev demek değildir. Eşler her ne kadar evlilikleri için en güzelini yapmaya gayret etseler de, aralarında düşünce ve ihtiyaç farklarından dolayı çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. Sonuçta bambaşka iki hayat nikâhla birbirine bağlanmış; ilgiler, zevkler, idealler ve alışkanlıklar aynı çatı altında paylaşılmaya başlanmıştır. Evliliği zedeleyen ise sorunlar değil, onların bilinçli ve sağlıklı adımlarla aşılamamasıdır.

Mutlu evliliğin temelinde, yaşadığı sorunları gizlemeye çalışan ve birbirlerine kızmayan eşler değil, kırgınlıklarını ifade eden, sorunlarını yıkıcı değil de yapıcı tartışmalara dönüştürebilen eşler vardır. Aile içi ilişkilerde ortaya çıkan problemler evliliği sarsan bir kavgaya dönüşmediğinde, anlaşmazlık durumlarında duygular özgürce ifade edilebildiğinde, eşler çözüm arayışında işbirliğine gittiğinde sorun aşılır. Hatta bu durum evliliğin güçlenmesine, eşlerin birbirlerine daha çok bağlanmasına ve güvenmesine imkân sunar. Kur'an'ın ifadesiyle, *"Uzlaşmak (daima) hayırlıdır. Zaten nefisler bencilliğe elverişlidir. Eğer iyi geçinir ve Allah'a karşı gel-*

mekten sakınırsanız, (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[8]

Umutla başlayan bazı evliliklerin hüsranla sonuçlanmasına gelince… Boşanma, insanlık tarihi kadar eski bir gerçektir. Ömür boyu sürecek bir mutluluk için yola çıkılsa da, kimi zaman vaktinde çözülmeyen aile sorunları aşılamaz hâle gelir, geçinmek imkânsızlaşır, çabalar tükenir. İşte böyle bir kırılma noktasında boşanma kararı verilir, yollar ayrılır.

Bir ayette, hayatın acı bir gerçeği şöyle anlatılır: *"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler de vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."*[9]

Eşlerimiz ve çocuklarımız her zaman bizimle aynı duygular içinde olmayabilir, aynı düşünce dünyasını paylaşmayabilirler. Hatta anlaşmazlık doruğa çıkınca bazen en yakınlarımız, sevgiden ve merhametten uzak birer düşmana dönüşebilir. Rabbimiz böyle bir durumda onlardan kendimizi korumamızı, kötülüklerine karşı ise iyiliği tercih ederek affedici olmamızı ister. Aile bağlarına değer vererek af yolunu seçen kişi için "Allah Teâlâ tarafından affedilme" gibi bir mükâfattan daha üstün ne olabilir?

Boşanma Süreci

Allah'ın hoşlanmadığı bir helâldir boşanma. Evin cehenneme, eşlerin zalime dönüştüğü bir anda kurtarıcıdır. Bir zamanlar birbirlerine evlenecek kadar değer veren eşler, boşanma sürecine girdiklerinde intikam duyguları ile birbirlerini yok etmeye çalışan nefret kutupları hâline gelebilirler. Tarafların gergin, öfke ve kin dolu olmaları bu sürecin sancılı geçmesinde büyük rol oynar. Kesin olarak boşanmaya karar vermiş çiftlerin bu noktada dikkat etmesi

gereken hususlardan belki de en önemlisi "Bu süreci en az zararla nasıl kapatabilirim?" sorusuna cevap bularak, doğru hareket etmeye çalışmaktır. Boşanma sürecinin bir edep ve erdem çizgisinde devam ederek sonlanmasına dair Kur'an ayetleri gayet açıktır:

"(Dönüş yapılabilecek) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek ya da güzellikle bırakmaktır. (Evlilikte) tarafların Allah'ın belirlediği ölçüleri koruyamama endişeleri dışında kadınlara verdiklerinizden (boşanma esnasında) bir şeyi geri almanız, sizin için helâl olmaz. Eğer onlar Allah'ın belirlediği ölçüleri gözetmeyecekler diye endişe ederseniz, o zaman kadının (boşanmak için) bedel vermesinde ikisine de günah yoktur. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın bunları aşmayın. Allah'ın koyduğu sınırları kim aşarsa, onlar zalimlerin ta kendileridir.

Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman, ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın. Bunu kim yaparsa kendine zulmetmiş olur. Sakın Allah'ın ayetlerini eğlenceye almayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size öğüt vermek için indirdiği Kitab'ı ve hikmeti hatırlayın. Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir."[10]

Kur'an-ı Kerim'de boşanma ile ilgili ayetlerde en çok karşımıza çıkan kelime "maruf"tur. Bu kelime ile aile hayatının değişime açık taraflarını örf ve âdete bırakan Rabbimiz, konu ile ilgili ayetlerde kadın ve erkeğin sosyal ve hukuki haklarını açıkladıktan sonra, ayetlerin ya önünde ya da sonunda mutlaka onlara Allah'a karşı sorumluluklarını hatırlatır. "Maruf" kelimesi ile birlikte, "ihsan" (iyilik) ve "cemil" (güzellik) kelimelerinin de sıkça kullanıldığı boşanma ayetleri, ayrılma sürecinin tartışma ve iftiralara meydan vermeden olgun bir şekilde neticelenmesi için hassas uyarılar taşır.

Boşanmaya Doğru Adım Adım

Sevgili Peygamberimiz, *"Kişinin imtihanı, ailesi, malı, çocuğu ve komşusu iledir. Namaz, oruç, sadaka ve (iyiliği) emredip (kötülükten) sakındırma işte bu imtihan için kefaret olur."*[11] buyurur. Aile hayatının insana huzur aşılayan, sevmenin ve sevilmenin tadını yaşatan eşsiz güzellikleri olduğu gibi, sabır taşını çatlatan zamanları da vardır. Ekonomik sıkıntılar, akraba müdahaleleri, hastalık, aldatma, alkol ve kumara düşkünlük, internet bağımlılığı, giyim tarzı ve harcama biçimi gibi alışkanlıklarda uyumsuzluk, maddi ve manevi anlamda sorumsuzluklar, inanç ve gelenek farklılıkları, kıskançlıklar ve duygusal çalkantılar eşler arasındaki ilişkiyi zedeler, hatta kopma noktasına getirir.

İyi yönetilmeyen kriz durumları elbette bir iz bırakır eşlerin üzerinde. Belki yanlışlar farkına varıldığında dilenen özürler, sunulan hediyeler bu izi yok edebilir. Ama bazen bir kadın ya da bir erkek, her evliliğin muhtaç olduğu bu çabayı çok görür. Kırgınlıklar birikip, üzüntüler zamanla içe atıldıkça, öfkeler kontrolsüz şekilde ifade edilmeye başlar. İşte tam bu nokta, duygusal kırılmanın başlangıcıdır. İmtihanı veremeyen eşler bu aşamayı olumsuz tavır ve davranışlar ile beslemeye devam ederlerse "duygusal boşanma" adı verilen ilk evreye girmeye başlamışlardır bile. Aynı zamanda ümidin de en fazla olduğu dönemdir bu…

Birçok evlilik bu aşamada uzun yıllar bekler. Yuvayı yıkmak zordur çünkü. Hele bir de çocuklar varsa, eşlerden biri veya her ikisi idare edebilecekleri noktaya kadar birlikteliği sürdürmeye gayret eder. Evliliğin içindeki sorunlar kangrene dönüşmeye başlamışsa, gayretler kara bulutları dağıtmaya yetmemişse bunun da bir çözümü bulunmalıdır. Peygamberimizin *"Allah'a en sevimsiz gelen helâl, boşanmadır."*[12] sözünden de anlaşıldığı üzere, hoşlanmasa da Allah Teâlâ evliliği sonlandırmaya izin verir. Bu izin asla her

başı sıkışanın, her aklına gelenin başvurabileceği bir çözüm değildir. Peygamberimizin uyarısı açıktır: *"Üç şeyin şakası da ciddi, ciddisi de ciddidir: Nikâh, talâk (boşanma) ve ric'at (iddet süresi içinde eşine geri dönme imkânı veren boşama)."*[13]

Duygusal boşanmanın aşılamaması, eşleri "hukuki boşanma" noktasına getirir. Hukuki boşanma zaten duygusal açıdan bitmiş olan evliliğin resmiyette de sonlandırılmasıdır. Bu aşama ile beraber karı koca arasındaki münasebetler biter ama çocukları varsa ilişki bir yönüyle hâlâ devam etmek durumundadır. Çünkü eşlerin boşanmasıdır bu, çocukların değil! Boşanan eşler hâlâ anne babadır. Birbirlerine karşı sorumlulukları bitmiş olsa da çocukları en az zararla bu yıkımdan kurtarmak en önemli görevleridir.

Hukuki olarak da ayrılma kararlılığında olan eşleri "sosyal boşanma" adı verilen bir aşama daha beklemektedir. Akrabalar, arkadaşlar, komşular, iş çevresi bir şekilde gelişmeleri öğrenecektir. Yeri ve zamanı geldikçe uygun bir şekilde bu sonucu açıklamak, her seferinde yeni bir burukluk oluşturur yorgun gönüllerde.

Her aşamanın kendine göre zorlukları, hassas noktaları, hepsinden önemlisi de kuralları ve edebi vardır. Anlaşmazlıkları aşamayınca ayrılmak kişiye verilmiş bir haktır ama bu hakkı zorbaca kullanarak aile bireylerini istenmeyen sonuçlara sürüklemek zulümdür.

Boşanmaya giden zorlu süreçte eşlerin nelerle karşılaşacaklarını bilmeleri ve kontrol gerektiren durumlar için hazırlıklı olmaları gerekir. Bu hazırlık, boşanma kararını yeniden gözden geçirmelerine ya da yürütemedikleri evliliklerini en azından iyi yönetilmiş bir boşanma süreci ile sonlandırmalarına vesile olur.

Boşanmadan Önce!

Boşanma sihirli bir dokunuş mu? Boşanınca bütün dertler biter mi? Yoksa boşanma, eşleri yeni ve farklı sorunlarla mı karşı karşıya bırakır? Doğrusu duygusal bir çöküntü ile evliliğini sona erdirmiş kişiler, evlilikle beraber problemlerin de sona ermediğini fark ederler. Maddi ve manevi çalkantılar, başarısızlık ve mutsuzluk hissi, ruhsal ve bedensel sağlık sorunları, çocuk yetiştirme konusunda aşırı endişeler gibi yeni problem alanlarıyla yüzleşmek zorunda kalırlar. O halde boşanma kararı almadan önce "gerçekçi olmak" lazımdır.

Kan bağımız bulunan ve aynı kültüre mensup olduğumuz anne, baba, kardeş gibi birinci dereceden yakınlarımızla bile anlaşamadığımız konular varken, evlenerek bir çatı altında yaşamaya başlayan iki yabancının her konuda aynı düşünmesi elbette beklenemez. Boşanma kararı farklı bakış açılarından ve iletişim problemlerinden kaynaklanıyorsa, ilişkiye zaman ayırmakta, yeniden bir şans vermekte ve olumluya odaklanmakta fayda vardır. Rabbimizin de bizden beklediği budur: *"Hanımlarınızla güzel bir şekilde geçinin. Onlardan hoşlanmasanız da Allah sizin hoşlanmadığınız bir şeyde birçok hayırlar takdir etmiş olabilir."*[14]

Bir kez daha düşündünüz mü?

Boşanmak… Mutsuz bir evlilikten kurtulmak ama aynı zamanda bir ailenin dağılmasını onaylamak… Türk İstatistik Kurumunun verilerine göre, 2011 yılında 592 bin 775 çift evlenirken 120 bin 117 çift boşanmış. Boşanan çiftlerin % 40'ı evliliklerinin ilk beş senesinde, % 24'ü ise 16. senenin ardından eşleriyle yollarını ayırmış. Ülkemizde birinci sırada yer alan boşanma nedeni geçimsizlik. Küçük ve basit bahanelerin bile "şiddetli geçimsizlik" başlığı altında ele alınması, sabrın bir erdem olmaktan çıkarak "öğrenilmiş çaresizlik" ile karıştırılması, ailenin dağılmasını hızlandırıyor.

Erkek için de kadın için de boşanma kararı almadan önce bir kez daha düşünmek ve haklar kadar sorumlulukları da hatırlamak en akıllıca yoldur.

Problemlerin gerçek sebebini bulmaya çalıştınız mı?

Boşanma bir sonuçtur. Eşleri bu sonuca götüren pek çok sebep olabilir. İnsan ilişkilerinde ortaya çıkan problemlerin altında genellikle itiraf edilmeyen, biriktirilmiş duygular yatar. Duyguların doğru bir şekilde ifade edilmemesi öfkeye ve karşı tarafı suçlamaya götürür. Sorunlarla karşılaştığımız zaman hemen bir suçlu aramaya başlarız. Hâlbuki suçlamalarda bulunmak ve sorumluluğu bir başkasına yıkmak yerine, yaşadıklarımızın temelinde ne gibi duygu ve düşüncelerin yer aldığını tespit etmeliyiz. Hem kendimizin hem de eşimizin hislerini anlamaya çalışmak, önce kendi eksiklerimizi düzeltmek

ve değişebilir olanı değiştirmek için kolları sıvamak, bizi tahmin bile edemeyeceğimiz olumlu sonuçlara götürebilir.

Boşanma kararını vermeden önce,

“çözülmesi imkânsız sorunlarla dolu”
bir evliliği mi yoksa
“farklı çabalar ile çözüme ulaşabilecek” bir
evliliği mi sonlandırdığınızı
bir daha düşünün!

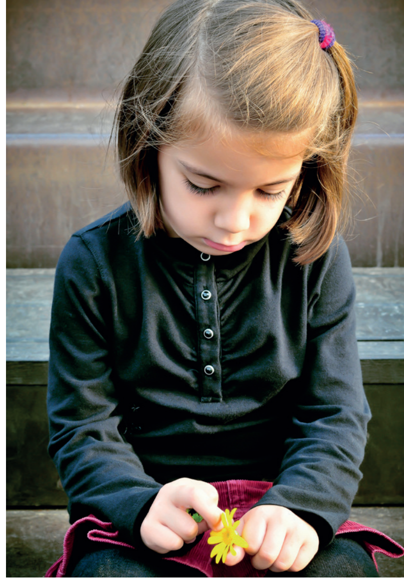
Hakemlere, bilge kişilere danıştınız mı?

Evliliklerini yürütemeyeceklerini düşünmeye başlayan çiftler birbirlerinin olumsuz özelliklerine daha fazla odaklandıkları için zamanla eşleri hakkında olumlu düşüncelerden uzaklaşmaya başlarlar. Bardağın dolu kısmını göremez, olayları tarafsız biçimde yorumlama yeteneklerini yitirirler. Bu durumda problem çözme ve iletişim becerileri yüksek, aile birlikteliğinin gücüne ve önemine inanan, her iki taraf açısından da güvenilirliği kabul edilmiş bilge kişilerden yardım alınması Allah’ın tavsiyesidir. Bu ara bulucular iyi niyetle hareket edip tarafsız davranır ve gerçekten eşleri barıştırma çabası içine girerlerse, ilâhî bir yardımın da gerçekleşeceği ayette ifade edilmektedir: *“Eğer (evli) bir çiftin aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden de bir hakem gönderin. Eğer iki taraf da barışmayı isterlerse, Allah onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir ve her şeyden haberdardır.”*[15]

Rahmet peygamberi de aile içi huzursuzlukların sona ermesi için hakemlik yapmış, tarafları dinleyip aralarını bulmak için gayret sarf etmiştir. Onun bir kayınpeder olarak kızının evliliğini desteklemesi ve sorunlu zamanlarda yardımcı olması hepimize örnek değil midir? Söz gelimi bir gün kızının evine gittiğinde damadı Hz. Ali'yi evde bulamayınca sorar: "Amcamın oğlu nerede?" Kızı Hz. Fâtıma, tartıştıklarını, eşinin kızıp dışarı çıktığını, bu yüzden öğle istirahatı için de yanında kalmadığını anlatır. Bunun üzerine damadının peşine düşen Sevgili Peygamberimiz, mescitte uyuduğunu duyunca hemen mescide gelir. Hz. Ali, hâlâ dalgın ve dağınık bir hâlde uyumaktadır. Üzerindeki giysisi kaymış, sırtı toz toprak içinde... Peygamberimiz bir yandan mübarek eliyle damadının üstünü başını silkerken diğer yandan da mütevazı sesiyle onu yatıştırır: "Kalk toprağın babası, kalk!" Birlikte eve döndüklerinde böylesine sevgi ve merhamet dolu bir baba dokunuşuyla kırgınlık ortadan kalkmıştır.[16]

Kimi zaman bilge insanların araya girmesi de evliliğin devamını sağlayamaz. Zira bazı evlilikleri sona erdirme kararı, devam etme kararından daha isabetlidir. Böyle bir hakemlik olayında Hz. Ömer'in oğlu Abdullah, teyzesinin kızının başından geçenleri anlatır bize. Genç kız, meşhur bir sahabi olan Osman b. Maz'ûn'la ısrar üzerine evlenir. Endişeyle başladığı bu evliliği bir türlü benimseyemez. Rızası da huzuru da yoktur. Çözüm arayışları Sevgili Peygamberimizde nihayet bulur. Kızının hâlini Peygamberimize anlatan annesi, "Allah var, kızım bu işten hiç memnun değil." diye hakem olmasını ister. Allah Resûlü, genç kadının sıkıntısını dinler, ilişkinin yürümeyeceğini anlar. Osman'ı çağırır ve ondan eşini boşamasını ister.[17]

Aile Danışmanına ya da Boşanma Terapistine başvurdunuz mu?

Aile içi huzursuzluklar bulaşıcıdır; sadece birini değil, ailenin bütün fertlerini etkiler. Eşiyle geçinemeyen bir insan, evdeki delikanlıyla sorun yaşamaya, çocuklarıyla iletişimde zorlanmaya başlar. Dolayısıyla huzursuzluğu ortadan kaldırma gayreti, ailenin tamamının hak ettiği bir iyiliktir ve böyle bir iyilik için aile dokusunu tanıyan, aile içi dengeleri iyi bilen bir danışmandan destek almak son derece kıymetli bir adımdır.

Kimi zaman bireylerin kendi başlarına farkındalık geliştirerek ya da aile ve arkadaş desteği alarak çözüm üretebileceği meseleler söz konusudur. Bazı durumlarda ise çok daha ağır, çetrefil ve uzman desteğine ihtiyaç duyulan problemler yaşanır. Bu durumda alanında uzman kişilerden profesyonel yardım almak, bir ailenin "çözümsüzlük" yanılgısıyla dağılmasını önleyebilir.

Bir uzman,

Aranızdaki ilişki ve iletişim sorunlarının giderilmesi için yeni düzenleme önerileri sunar.

Sorunların çözümüne odaklanarak evliliğinizin devamı için fırsatlar oluşturmaya çalışır.

Farklı pencereler açarak doğru karar verip vermediğinizden emin olmanızı sağlayacak yaklaşımlar sunar.

Boşanma kararı verdiyseniz yeni hayatınıza uyumunuzu kolaylaştırır.

Çocuklu bir aile olarak boşanma kararı aldıysanız çocuklarınızın ruh sağlığını koruyabilmeniz için yapmanız gerekenler hakkında yardımcı olur.

Her yolu denemiş olduğunuzdan emin misiniz?

Geçimsiz ilişkilerde eşler, çözüm aramayı bırakan, hiçbir şekilde mutlu olmayı beceremeyen, boşanmayı da kabul etmeyen bireyler hâline gelir. Hep aynı kavgaların yaşandığı ve değişmeyen sonuçların alındığı bir kısır döngüdür bu. Aile bağları yıpranır, duygular aşınır, ilişkiler değerini yitirir. Bir çıkış yolu bulunmadığına dair inançlar pekişir.

Oysa büyüklerimiz insan için “kırk kapılı handır” derler. Bazen girmeye çalıştığımız kapılar yüzümüze kapanabilir. Bu durumda kapalı kapının açılmasında ısrar etmektense başka bir kapıyı denemek, farklı bir çıkış yolu aramak en güzelidir.

Boşanma kararı vermeden önce, üzerinize düşen her şeyi yapmış olduğunuzu bilmek, boşanma sürecini ve sonrasını daha huzurlu geçirmenizi sağlar. Her yolu denemeli, pes etmemelisiniz. İleride "keşke" dememek için…

Boşanma Sürecinde Çocuk

Boşanmayla eşler birbirinden ayrılır, oysa çocuğun yuvası yıkılır. Büyük tartışmalar yaşanmasa da, olumsuz bir hava sergilenmese de, boşanma sürecinde çocuklar eşlerden daha fazla etkilenir. Bu sebeple evlilik hayatını bitirmeden önce eşlerin düşünmesi gereken en önemli konu, edinilen malların nasıl paylaşılacağı ya da kimin ne kadar nafaka alacağı değil, geride bırakılan anasız veya babasız yaşamak zorunda kalacak çocuklar olmalıdır.

Boşanmaların büyük kısmının ilk beş yıl içinde gerçekleştiği ülkemizde, en çok zararı "küçük çocuk" görmektedir. Kişiliğin geliştiği ilk beş yılda, bir çocuk için en önemli ihtiyaç, güven ve sevgi ortamında, anne ve babasıyla birlikte büyümektir. Oysa boşanmanın her aşamasında zedelenen anne-baba-çocuk ilişkisi, gerekli özen gösterilmediği takdirde minik zihinlerde tamiri zor hasarlara yol açmaktadır.

Çocukların boşanma olayından ne derecede etkilenecekleri konusunda anne ve babanın tutumları ciddi biçimde belirleyicidir. Evliliğin hukuka ve ahlâka saygılı bir tarzda sonlanmasıyla, onursuz ve kuralsız biçimde düşmanca sonlanması arasında, yaşananları izleyen çocuk açısından elbette fark olacaktır! O halde, bir çocuğun varlığı söz ko-

nusu olduğunda, evlilik sonlandırılsa da arada bir bağ olduğu gerçeği hep hatırlanmalıdır. Çünkü çocuğun eğitimi, sağlığı, evliliği gibi önemli meseleler, ebeveynin birlikte karar vermesini gerektirecektir.

Boşanma Kararı Çocuğa Nasıl Söylenir?

Çocuğa boşanma kararını açıklarken, gelişim dönemine uygun cümleler seçin. Beş yaşın altında ise, olayın tam olarak farkına varamayacaktır. Basit ve kısa cümlelerle, anne babası olarak onu çok sevdiğinizi, bundan sonra ayrı evlerde yaşayacağınızı ama odasının ve oyuncaklarının hâlâ onunla olacağını anlatın. Çocuk tarafından soru gelmedikçe konuyu gündeme taşımamaya dikkat edin.

Beş yaş üzerindeki çocuklar ise, daha fazla soru sorarak detaylı bilgi isteyebilir. İçe kapanma ya da acıyı öfkeyle dışa vurma gibi farklı tepkiler gösterebilir. Boşanma kararını eşinizle birlikte açıklamanız ve çocuğun karşısında mümkün olduğunca birbirinizi suçlayıcı tavırlardan kaçınmanız, bu zorlu süreçte çocuk için son derece önemlidir. Çabalarınıza rağmen geçinemediğinizi, huzurlu bir ortamı koruyamadığınızı ona anlatın. Açıklama yaparken umut verici bir dilden, tekrar barışabileceğinize dair yalanlardan uzak durun.

Okul çağındaki çocuklar, anne ve babalarının ayrılmalarına kendilerinin sebep olduğunu düşünüp suçluluk duygusu ile hareket edebilirler. Bu yüzden de ısrarla onları barıştırmaya çalışırlar. Böyle bir durumda anne baba olarak kararın size ait olduğunu, çocuğun herhangi bir sorumluluğu ve hatası olmadığını açık bir şekilde ifade etmelisiniz.

Boşanma Sonrasında Her Çocuk Derin Psikolojik Sorunlar Yaşar mı?

Elbette hayır. Eşlerin her gün birbirlerine şiddet uyguladığı hastalıklı bir ortamda büyümektense huzurlu bir ortamda tek ebeveyn ile büyümek çocuk için de bir kurtuluştur. Bununla birlikte, yolunda gidiyor gibi görünen bir evlilikte aniden alınan boşanma kararı veya anne ile babanın boşanma sürecinde ve sonrasında çocuğa karşı takındığı tavırlar, psikolojik sorunlara kapı aralayacaktır. Boşanmış ailelerin çocukları üzerinde yapılan araştırmaların olumsuz sonuçları da dikkate alınarak, bu çocuklara karşı özel ve özverili davranılması gerektiği unutulmamalıdır. Aşağıdaki öneriler, anne baba olarak doğru adımlar atmanızı sağlayabilir:

*** Onu anladığınızı söyleyin.**

Boşanma sürecinde kendi duygularınız ile mücadele ederken, “çocuklarınızın olumsuz duyguları kontrol etmekte daha fazla zorlanacağı” gerçeğini hatırlayın. Onun duygularını anladığınızı, boşanmanızın onu bir süre mutsuz edebileceğini, hatta başarısını düşürebileceğini söyleyin. Ona karşı sevginizde bir azalma olmadığını ve bu tatsız olay sebebiyle kendisini suçlu, eksik, yalnız ve mahcup hissetmemesi gerektiğini açıklayın.

*** Şımartmayın ya da korkutmayın.**

Çocuğun boşanmayla çok zarar gördüğünü düşünerek ona acımak, merhamet duygusu ile her istediğini yapmak ve hataları karşısında gereğinden fazla müsamahakâr davranmak ileriye yönelik kötü sonuçlar doğurabilir. Evet, ona karşı anlayışlı ve sabırlı olmalısınız ama bu özeniniz onun uyumsuz ve sevimsiz bir karakter hâline dönüşmesine fırsat vermemelidir. Diğer taraftan, ona kızdığınız zaman anne ya da babasının yanına veya bir başka uzak yere göndermekle tehdit etmeyin.

*** Eşinizle yaşadığınız çatışmalardan onu uzak tutun.**

Çocukta boşanmanın etkisi ile zedelenen güven duygusu, ayrı yaşayan anne ve babayı değişken bir şekilde veya sık sık görmesi ile değil, düzenli aralıklarla sürekli görmesi sağlanarak onarılabilir. Çocuğunuza bir evi asıl mekânı olarak benimsetin ve ikilemden kurtulmasını sağlayın. Annesinin ya da babasının yanında geçirdiği zamanları ona zehir etmeyin. Bütün tecrübesizliği ile boşanmanın karşısında bocalayan küçük bir çocuğu ya da yaşadıklarını kabullenmekte zorlanan bir delikanlıyı eşinizle yaşadığınız sürece dâhil ederek, taraf olmaya zorlamayın.

*** Değişiklikleri erteleyin.**

Boşanmanın arkasından ev, okul, şehir, bakıcı gibi yıllarca alışkanlık hâline gelmiş mekân ve kişilerin değişikliği çocukların daha fazla yıpranmasına sebep olur. Böyle değişiklikleri mümkün olduğunca zamana yayın.

*** Onu annesinden ya da babasından mahrum etmeyin.**

"Et tırnaktan ayrılmaz" der büyükler. Siz artık eş olmak istemeseniz de ayrıldığınız insan sonsuza kadar çocuğunuzun annesi ya da babası olarak kalacaktır. Bedensel ya da ruhsal anlamda bir zarar vermediği sürece, yavrunuzun onunla görüşmeye hakkı vardır. Uzman diliyle söylemek gerekirse, "çocuğu anne babadan ayırmak, eşe değil, çocuğa verilen bir cezadır." Bu hususta Peygamber Efendimiz de hassasiyet göstermektedir: *"Kim anneyi yavrusundan ayırırsa, Allah da kıyamet günü onu sevdiklerinden ayırır."*[18]

Boşandıktan Sonra Sizi Neler Bekliyor?

Hukuki olarak boşanmanın gerçekleşmesinden sonra yeni ve zorlu bir dönemin daha atlatılması gerekir. "Biz ayrıldık" sözünün yüksek sesle söylendiği günler geldiğinde, evliliğin sonlandığı eşe dosta haber verilir. Nikâhın ilanı gibi mutlu bir haber değildir söylenen. Ayrılması kesinlikle gerekli olan bireyler bile bunu ifade ederken bir burukluk hissederler.

Eşler karı-koca olmaktan çıkmış, sosyal boşanma adı verilen yeni bir döneme girmişlerdir artık. Bu dönemin de hassasiyet gerektiren birtakım özellikleri, kuralları vardır. Evlilik hayatının sona ermesi, aile fertlerinin her biri için "hayatı yeniden yapılandırma" anlamına gelir. İlk şok atlatıldıktan sonra, çözüm bekleyen konular sıralanır: Eşlerin oturacakları yer, çocuk varsa onunla görüşme günleri, yeni

maddi problemler… Toplumumuzda boşanma olayına yüklenen negatif anlam ve boşanmış kadına karşı geliştirilen olumsuz bakış açısı, bu aşamada maddi sıkıntıların yanı sıra psikolojik sıkıntıları da körükler. Kadının boşandıktan sonra ailesinin yanına dönmesi veya tek başına yaşamaya devam etmesi bile aşılması gereken başlı başına bir meseledir.

Boşanınca bu olumsuzluklardan en az birkaçı yaşanıyor!

- ❖ Sevgisizlik
- ❖ Değersizlik
- ❖ İlgisizlik
- ❖ Eziklik
- ❖ Yalnızlık
- ❖ İsyan
- ❖ Suçluluk hissi
- ❖ Boşluk
- ❖ Artan maddi sorumluluk
- ❖ Çaresizlik
- ❖ Güvensizlik
- ❖ Dışlanmışlık
- ❖ Öfke ve kin
- ❖ Rekabet

Boşanmanın vermiş olduğu özgürlük duygusu ile rahatlayacağını düşünen insanlar, yeni sorun alanlarıyla başa çıkmaya gayret ederken aynı zamanda boşanma sonrasında gelişen boşluk duygusu ile de mücadele ederler. Evli arkadaşların eşleri ile katıldıkları ortak programlardan yavaş yavaş uzaklaşmaya başlar, tek ebeveynli ailelerle yeni arkadaşlıklar geliştirir ve farklı sosyal çevreler arama gayretine girerler.

Boşanma sonrasında özel hayatın mahremiyetleri de, hassas davranmayı gerektiren bir alandır. Eşler, tıpkı evlilik boyunca olduğu gibi, evliliğin sona ermesi durumunda da özel hayatlarının gizliliğine gölge düşürmemek zorundadırlar. Peygamberimizin ifadesiyle, *"Kıyamet gününde, Allah katında konumu en kötü olacak insanlardan birisi, eşi ile beraber olup da onun (özel hayatına ilişkin) sırlarını yayan kimsedir."*[19]

Diğer taraftan, eşlerin boşandıktan sonra birbirlerinin özel hayatına karışmaya hukuki ve ahlâki bakımdan hakkı olmadığı gibi, dinî açıdan da böyle bir yetki söz konusu olamaz. Bilhassa erkeğin eski eşi üzerinde hâlâ söz sahibi olduğuna inanması, cahiliye döneminden kalan ilkel bir zihniyeti temsil etmektedir. Zor kullanarak ve taşkınlık yaparak eski eşinin bir başkası ile evlenmesine engel olmaya çalışan kimse, Allah Teâlâ'nın ikazıyla karşı karşıya kalacaktır:

"Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman, aralarında aklın ve dinin gereklerine uygun olarak güzellikle anlaştıkları takdirde, başka eşlerle (yeniden) evlenmelerine engel olmayın. Bununla içinizden Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere öğüt verilmektedir. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Allah bilir, siz bilmezsiniz."[20]

Boşanma aşamaları boyunca gereken hassasiyetler gösterilmiş, hukuka ve edebe uygun hareket edilmişse, her iki

taraf da en az zararla evliliği sonlandırmış olur. Böyle bir durumda Rabbimiz boşanmış eşlere umut vaat eder: *"Eğer (eşler) birbirinden ayrılırsa Allah, bol nimetinden her birini zenginleştirir (diğerine muhtaç olmaktan kurtarır); Allah'ın lütfu geniş, hikmeti büyüktür."*[21]

1 Nesâî, Talâk, 53.
2 Furkân, 25/74.
3 Ebû Dâvûd, Tahâret, 94.
4 İbn Mâce, Nikâh, 1.
5 Tirmizî, Radâ,11.
6 Müslim, Hac, 147.
7 Ebû Dâvûd, Talâk, 17-18.
8 Nisâ, 4/128.
9 Teğâbün, 64/14.
10 Bakara, 2/229, 231.
11 Buhârî, Mevâkîtü's-salât, 4.
12 Ebû Dâvûd, Talâk, 3.
13 Tirmizî, Talâk, 9.
14 Nisâ, 4/19.
15 Nisâ, 4/35.
16 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 38.
17 Hâkim, Müstedrek, II, 181.
18 Tirmizî, Buyû, 52.
19 Müslim, Nikâh, 123.
20 Bakara, 21, 232.
21 Nisâ, 41, 130.